

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BAĞCILIKTA TELLİ VE GOBLE TERBİYE SİSTEMLERİNİN
EKONOMİK YÖNDEN KARŞILAŞTIRILMASI: ISPARTA İLİ
ÖRNEĞİ**

Hasan TAŞKIN

**Danışman
Prof. Dr. Vecdi DEMİRCAN**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI
ISPARTA - 2014**

© 2014 [Hasan TAŞKIN]

TEZ ONAYI

Hasan TAŞKIN tarafından hazırlanan "Bağcılıkta Telli ve Goble Terbiye Sistemlerinin Ekonomik Yönden Karşılaştırılması: Isparta İli Örneği" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak başarı ile savunulmuştur.

Danışman

Prof. Dr. Vecdi DEMİRCAN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Doç. Dr Hasan YILMAZ
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Mevlüt GÜL
Süleyman Demirel Üniversitesi

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Ahmet ŞAHİNER

TAAHHÜTNAME

Bu tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını beyan ederim.

Hasan TAŞKIN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	5
3. MATERYAL VE YÖNTEM	10
3.1. Materyal	10
3.2. Yöntem	10
3.2.1. Örnek köy ve işletmelerin seçiminde uygulanan yöntem	10
3.2.2. Verilerin analizinde uygulanan yöntem	11
4. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ÜZÜM ÜRETİMİ	14
4.1. Dünyada Üzüm Üretimi	14
4.1.1. Dünya üzüm dikili alanındaki gelişmeler	14
4.1.2. Dünya üzüm verimindeki gelişmeler	17
4.2. Türkiye'de üzüm dikili alanı, üretim miktarı ve veriminin gelişimi	22
4.3. Dünyada ve Türkiye'de Üzümün Dış Ticareti	25
4.3.1. Dünya kuru üzüm ithalatının gelişimi	25
4.3.2. Dünyada ve Türkiye'de kuru üzüm ihracatının gelişimi	30
4.3.3. Dünya yaş üzüm ithalatının gelişimi	34
4.3.4. Dünyada ve Türkiye'de yaş üzüm ihracatının gelişimi	38
4.4. Dünyada ve Türkiye'de Üzüm Tüketimi	44
5. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA	45
5.1. Anket Yapılan İşletme Sayısı	45
5.2. İşletmelerin Nüfus Yapısı ve Eğitim Düzeyi	45
5.3. Üzüm yetiştiriciliğinde deneyim	47
5.4. İşletmelerin Üzüm Üretimi Konusunda Eğitim Alma Durumları	47
5.5. Üzüm yetiştiriciliğinde teknik bilgi desteği	48
5.6. İşletmelerin Bilgisayar Kullanma Durumları	49
5.7. İşletmelerin İnternet Kullanma Durumları	50
5.8. İşletmelerin Kayıt Tutma Durumları	50
5.9. İşletmelerin Tarım Dışı İşle Uğraşma Durumları	51
5.10. İşletme Sahiplerinin Sosyal Güvenceye Sahip Olma Durumları	51
5.11. İşletmelerin Toprak Analizi Yaptırma Durumları	52
5.12. İşletmelerin Toprak Analizi Sonucuna Göre Gübre Kullanma Durumları	52
5.13. İşletmelerin Entegre Mücadele Kavramını Uygulama Durumları	53
5.14. İşletmelerin İyi Tarım Uygulamaları Kavramı Konusundaki Bilgi Düzeyleri	54
5.15. İşletmelerin Tarımsal Fuarlara Katılma Durumları	54
5.16. İşletmelerin Bağdaki Çelikleri Temin Etme Durumları	55
5.17. İşletmelerin Üzüm Arazi Varlığının Özellikleri	56
5.17.1. Üzüm arazisinin ortalama büyüklüğü ve ortalama arazi değeri	56
5.17.2. İşletmelerde üzüm çeşitleri	56
5.17.3. İşletmelerin üzüm arazisi varlığının sulanabilirliği	57
5.18. İşletmelerin Ürün Deseni	58

5.19. Telli Terbiye Sistemi ve Goble Terbiye Sistemi İle Üzüm Yetiştiriciliğinde Fiziki Girdi Kullanımı ve Maliyet Analizi	59
5.19.1. İşletmelerde tesis dönemi fiziki üretim girdileri ve masrafları.....	59
5.19.2. İşletmelerde üzüm üretim tekniği	67
5.19.2.1. Telli terbiye sistemi ile üzüm üretim tekniği	67
5.19.2.2. Goble terbiye sistemi ile üzüm üretim tekniği	69
5.19.3. İşletmelerde üzüm üretim döneminde işgücü ve çekigücü kullanımı ...	72
5.19.4. İşletmelerde dekara üzüm üretim masrafları	74
5.19.5. İşletmelerde kilogram başına üzüm üretim masrafı.....	75
5.19.6. İşletmelerde üretim masraflarının dağılımı	76
5.20. İşletmelerde Karlılık Göstergeleri	77
5.20.1. Üzüm İşletmelerinde Verim	77
5.20.2. Üzüm işletmelerinde gayri safi üretim değeri (GSÜD).....	78
5.20.3. Üzüm işletmelerinde brüt kâr	79
5.20.4. Üzüm işletmelerinde net kâr.....	79
5.20.5. Üzüm işletmelerinde oransal kâr	79
5.21. Üzüm Pazarlama Kanalları.....	80
5.22. İşletmelere üzüm ücretlerinin ödenmesi.....	82
5.23. İşletmelerin üzüm yetiştiriciliğinde karşılaştıkları sorunlar	82
5.22. Üzüm Yetiştiriciliğinde SWOT Analizi	85
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	87
KAYNAKLAR	90
EKLER	95
EK A. Anket Örneği.....	96
EK B. Üzüm Tesis Dönemi Anket Formu Örneği	100
EK C. Telli ve Goble Terbiye Sistemine Göre Kurulmuş Bağ Resimleri.....	103
ÖZGEÇMİŞ	106

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

BAĞCILIKTA TELLİ VE GOBLE TERBİYE SİSTEMLERİNİN EKONOMİK YÖNDEN KARŞILAŞTIRILMASI: ISPARTA İLİ ÖRNEĞİ

Hasan TAŞKIN

Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Vecdi DEMİRCAN

Bu araştırmada, Isparta ilinde bağcılıkta telli ve goble terbiye sistemlerinin ekonomik yönden karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmanın ana materyalini Isparta ilinde telli terbiye sistemi ve goble terbiye sistemine göre üzüm yetiştiriciliği yapan işletmelerden anket yöntemi ile toplanan birincil veriler oluşturmuştur. Kullanılan veriler 2012 üretim dönemini kapsamaktadır.

İncelenen işletmelerde üretim döneminde dekara kullanılan işgücü miktarı telli terbiye sistemine göre 36.83 saat, goble terbiye sistemine göre ise 25.48 saat olarak hesaplanmıştır. Toplam işgücü kullanımı içinde her iki sistemde de ilk sırayı hasat işleminin aldığı belirlenmiştir. İşgücü kullanımı içinde hasatın payı telli terbiye sisteminde %32.23, goble terbiye sisteminde ise %34.38 olarak tespit edilmiştir.

Dekara üzüm verimi, telli terbiye sisteminde 1928.50 kg iken, goble terbiye sisteminde 940.50 kg olarak belirlenmiştir. Tellî terbiye sistemine göre dekara ortalama üzüm veriminin, goble terbiye sistemine göre yaklaşık 2 kat daha fazla olduğu saptanmıştır.

Üzüm üretim faaliyetinde dekara düşen ortalama üretim masrafı, telli terbiye sisteminde 866.96 TL ve goble terbiye sisteminde 516.42 TL olarak saptanmıştır. Dekara düşen gayri safi üretim değeri, telli terbiye sisteminde 2121.35 TL, goble terbiye sisteminde ise 799.42 TL olarak belirlenmiştir. Ortalama net kâr, telli terbiye sistemi ile üretimde 1263.39 TL/da ve goble terbiye sistemi ile üretimde 292.00 TL/da olarak hesaplanmıştır. Oransal kâr, telli terbiye sistemi ile üretimde 2.46, goble terbiye sistemi ile üretimde 1.57 olarak bulunmuştur.

Elde edilen sonuçlara göre telli terbiye sistemi ile üretimin goble terbiye sistemi ile üretime göre daha avantajlı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üzüm, üretim sistemleri, maliyet, kâr, telli terbiye, goble terbiye.

2014, 106 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

COMPARISON OF WIRED AND GOBLE PRODUCTION SYSTEMS IN TERMS OF ECONOMIC IN VITICULTURE: A CASE STUDY FROM ISPARTA PROVINCE IN TURKEY

Hasan TAŞKIN

**Süleyman Demirel University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics**

Supervisor: Prof. Dr. Vecdi DEMİRCAN

This research aimed to compare wired and gobble production systems in terms of economic in viticulture in Isparta province, Turkey. The data used in the study were obtained by conducting a questionnaire from grape producers by using the system of wired and gobble production in Isparta. The data used cover the 2012 production period. Labour use in decare has been calculated as 36.83 hours for wired production system and 25.48 hours for gobble production system in examined farms in the production period. It has been determined that harvest operation took the first place in labour usage in both systems. It has been determined that proportion of harvest in labour usage is 32.23% for wired production system and 34.38% for gobble production system. Grape yield in decare has been determined as 1928.50 kg for wired production system and 940.50 kg for gobble production system. It has been found that grapes yield in decare for wired production system was two times more than that of gobble production system. It has been determined that the average the production cost of grapes in decare is 866.96 TL for wired production system and 516.42 TL for gobble production system. It has been found that the gross production value in decare is 2121.35 TL for wired production system and 799.42 TL for gobble production system. Net profit has been calculated as 1263.39 TL/da for wired production system and 292.00 TL/da for gobble production system. Relative return has been determined as 2.46 for wired production system and 1.57 for gobble production system. Based on the results obtained, it was determined that the production for wired production system had more advantages than the production for gobble production system.

Keywords: Grape, production systems, cost, profit, wired training, gobble training

2014, 106 pages

TEŞEKKÜR

Bu alıőma için beni ynlendiren, karőılaőtıđım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile araőtırmamda yardımcı olan değerli Danışman Hocam Prof. Dr. Vecdi DEMİRCAN'a teőekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın yürütülmesinde yardımlarını gördüğüm Isparta Gıda Tarım ve Hayvancılık İl ve İlçe Müdürlükleri personellerine ve araştırma bölgesinde yardımlarını esirgemeyen üzüm yetiőtiricilerine teşekkür ederim.

3395–YL1–12 No`lu Proje ile tezimi maddi olarak destekleyen Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimi Başkanlığı'na teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında beni yalnız bırakmayan sevgili eőim, kardeőim ve aileme sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

Hasan TAŞKIN
ISPARTA, 2014

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 4.1. Ele alınan ülkelerin 2010 yılı dünya üzüm dikili alanı içerisindeki payları (%)	16
Şekil 4.2. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin dikili alanlarının 1990-1994 yıllarına göre 2010 yılındaki değişimi	16
Şekil 4.3. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin verimlerinin 2010 yılının 1990-1994 dönemine göre değişimi.....	17
Şekil 4.4. Önemli üzüm üreticisi ülkelerin 2010 yılı üretim miktarlarının dünya üretimi içerisindeki payları (%).....	21
Şekil 4.5. Dünya ve önemli üzüm üreticisi ülkelerin üretim miktarlarındaki 1990-1994 dönemine kıyasla 2010 üretimi değişimi.....	21
Şekil 4.6. Türkiye'nin üzüm dikili alanlarının yıllara göre değişimi	23
Şekil 4.7. Türkiye'nin üzüm üretim miktarının yıllara göre değişimi	23
Şekil 4.8. Türkiye'nin üzüm verim miktarının yıllara göre değişimi	24
Şekil 4.9. Önemli ithalatçı ülkelerin 2009 yılı dünya kuru üzüm ithalat miktarlarındaki payları (%)	27
Şekil 4.10. Dünya ve önemli ithalatçı ülkelerin kuru üzüm ithalat miktarlarındaki 1990-1994 dönemine göre 2009 yılındaki değişimi	27
Şekil 4.11. Dünya ve önemli ithalatçı ülkelerin kuru üzüm 2009 yılı ithalat değerlerindeki 1990-1994 dönemine göre değişimi	28
Şekil 4.12. Önemli üzüm üreticisi ülkelerin 2009 yılı dünya kuru üzüm ihracat miktarları içerisindeki payları (%).....	31
Şekil 4.13. Türkiye'nin 2009 yılı itibariyle kuru üzüm ihraç ettiği ülkeler	32
Şekil 4.14. Önemli ithalatçı ülkelerin 2009 yılı dünya yaş üzüm ithalat miktarları içerisindeki payları (%)	36
Şekil 4.15. Dünya ve önemli ithalatçı ülkelerin yaş üzüm ithalat değerlerinin 1990-1994 dönemine göre 2009 yılındaki değişimi	38
Şekil 4.16. Önemli üzüm üreticisi ülkelerin 2009 yılı dünya yaş üzüm ihracat miktarları içerisindeki payları (%).....	40
Şekil 4.17. Dünya ve önemli üretici ülkelerin yaş üzüm ihracat miktarlarının 1990-1994 dönemine göre 2009 yılındaki değişimi	40
Şekil 4.18. Türkiye'nin 2009 yılı itibariyle yaş üzüm ihraç ettiği ülkeler	41
Şekil 4.19. Önemli üzüm üreticisi ülkelerin 2009 yılı yaş üzüm ihracat değerlerinin dünya içerisindeki payları (%).....	43
Şekil 4.20. Dünya ve önemli yaş üzüm ihracatı yapan ülkelerin 2009 yılında 1990-1994 dönemi ihracat değerine göre değişimi.....	43
Şekil 5.1. Üzüm pazarlama kanalları	81

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 4.1. Dünyada önemli üretici ülkelerin üzüm dikili alanlarındaki gelişmeler (ha).....	15
Çizelge 4.2. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin verim miktarları (kg/ha)	18
Çizelge 4.3. Dünya üzüm üretimindeki gelişmeler (ton)	20
Çizelge 4.4. Türkiye'de üzüm dikili miktarı, dikili alanı ve verimi	22
Çizelge 4.5. Türkiye'de önemli üzüm üreticisi illerin üretim miktarı, dikili alanı ve verimi	25
Çizelge 4.6. Dünyada önemli ithalatçı ülkelerin kuru üzüm ithalat miktarları (ton) ..	26
Çizelge 4.7. Dünyada önemli ithalatçı ülkelerin kuru üzüm ithalat değerleri(1000 \$)	29
Çizelge 4.8. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin kuru üzüm ihracat miktarları (ton)	31
Çizelge 4.9. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin kuru üzüm ihracat değerleri (1000 \$).....	33
Çizelge 4.10. Dünyada önemli ithalatçı ülkelerin yaş üzüm ithalat miktarları (ton) ..	35
Çizelge 4.11. Dünyada önemli ithalatçı ülkelerin yaş üzüm ithalat değerleri (1000 \$)	37
Çizelge 4.12. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin yaş üzüm ihracat miktarları (ton)	39
Çizelge 4.13. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin yaş üzüm ihracat değerleri (1000\$).....	42
Çizelge 5.1. İşletme sahiplerinin yaş gruplarına göre dağılımı.....	45
Çizelge 5.2. İşletme sahiplerinin eğitim düzeyi	46
Çizelge 5.3. İşletme nüfusunun cinsiyetlere göre dağılımı	46
Çizelge 5.4. İşletme sahiplerinin üzüm yetiştiriciliğindeki deneyim süreleri	47
Çizelge 5.5. İşletme sahiplerinin üzüm üretimi konusunda eğitim alma durumları ...	48
Çizelge 5.6. Üzüm tarımında teknik bilgi desteği.....	49
Çizelge 5.7. İşletme sahibinin bilgisayar kullanma durumu	50
Çizelge 5.8. İşletme sahibinin internet kullanma durumu.....	50
Çizelge 5.9. İşletme sahibinin kayıt tutma durumu.....	50
Çizelge 5.10. İşletme sahiplerinin tarım dışı işlerle çalışma durumları	51
Çizelge 5.11. İşletme sahiplerinin sosyal güvenceye sahip olma durumu	52
Çizelge 5.12. İşletme sahiplerinin toprak analizi yaptırma durumu	52
Çizelge 5.13. Toprak analizi yaptıran işletmelerin toprak analizi sonucuna göre gübre kullanma durumları.....	53
Çizelge 5.14. İşletme sahiplerinin entegre mücadeleyi uygulama durumu	53
Çizelge 5.15. İşletme sahiplerinin iyi tarım uygulaması konusunda bilgi durumu.....	54
Çizelge 5.16. İşletme sahibinin tarımsal fuarlara katılma durumu	55
Çizelge 5.17. İşletme sahibinin bağdaki çelikleri temin etme durumu	55
Çizelge 5.18. İşletmelerin üzüm arazisi ortalama büyüklüğü ve ortalama arazi değeri	56
Çizelge 5.20. İşletmelerde üzüm dikili alanlarının sulanma durumu.....	58
Çizelge 5.21. İşletmelerin ürün deseni	59
Çizelge 5.22. İşletmelerde telli üretim sistemine göre üzüm tesis döneminde işgücü ve çekigücü kullanımı.....	61
Çizelge 5.23. İşletmelerde Goble üretim sistemine göre üzüm tesis döneminde işgücü ve çekigücü kullanımı.....	62
Çizelge 5.24. Telli terbiye sistemi ile üzüm üretiminde tesis döneminde dekara kullanılan fiziki üretim girdileri	64

Çizelge 5.25. Goble terbiye sistemi ile üzüm üretiminde tesis döneminde dekara kullanılan fiziki üretim girdileri	65
Çizelge 5.26. İşletmelerde telli terbiye sistemine göre üzüm üretim tekniği	69
Çizelge 5.27. İşletmelerde goble terbiye sistemine göre üzüm üretim tekniği	72
Çizelge 5.28. İşletmelerde telli ve goble üzüm üretim sistemlerinde işgücü ve çekigücü kullanımı	73
Çizelge 5.29. İşletmelerde üzüm üretim masrafları (TL/da)	75
Çizelge 5.30. Kilogram başına üzüm üretim masrafı (TL/kg)	76
Çizelge 5.31. İşletmelerde üretim masrafları dağılımı (TL/da)	77
Çizelge 5.32. İşletmelerde karlılık göstergeleri	80
Çizelge 5.33. İşletmelerin üzüm ücretlerinin ödenmesi	82
Çizelge 5.34. İşletmelerin üzüm yetiştiriciliğinde karşılaştıkları problemler	84
Çizelge 5.35. Üzüm yetiştiriciliğinde SWOT analizi	86

KISALTMALAR DİZİNİ

\$	Amerikan Doları
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
Da	Dekar
DİE	T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü
EİB	Ege İhracatçı Birlikleri
FAO	Food and Agriculture Organisation (Gıda ve Tarım Örgütü)
Ha	Hektar
Kg	Kilogram
MÖ	Milattan Önce
OIV	Office International de Vigne et du Vin (Uluslararası Üzüm ve Şarap
PE	Polietilen
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi
STB	T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü
SWOT	Strenghts, Weaknesses, Opportunities, Threats
TAGEM	Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü
TARİŞ	İncir, Üzüm, Pamuk ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri.
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TEAE	Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü
TL	Türk Lirası
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TZOB	Türkiye Ziraat Odaları Birliği
UV+IR	Ultra violet+Infra red

1. GİRİŞ

Dünyada üzüm yetiştiriciliği genel olarak kuzey yarımkürede 20-52, güney yarımkürede ise 20-40 enlem dereceleri arasında yayılmış bulunmaktadır. Sıcaklık, bağcılığın kuzeye doğru yayılmasını önleyen en önemli faktördür. Dünya üzüm üretiminin yarıdan fazlası (yaklaşık üçte ikisi) Avrupa kıtasında gerçekleştirilmektedir. Başlıca üzüm üreten ülkeler İtalya, Fransa, ABD, İspanya, Türkiye, Çin ve İran'dır (Taşkaya, 2005).

Bağcılık açısından yerkürenin en elverişli iklim kuşağı üzerinde bulunan Türkiye, asmanın gen merkezi olmasının yanı sıra son derece eski ve köklü bir bağcılık kültürüne de sahiptir. Anadolu'da bağcılık kültürünün tarihi oldukça eski olup, yapılan arkeolojik kazılardan Anadolu'da bağcılık kültürünün M.Ö. 3500 yılına dayandığı saptanmıştır. Türkiye'nin değişik yörelerinde yapılan arkeolojik kazılardan çıkarılan tarihi eserlerde üzümle ilgili şekil ve kabartmaların yer alması, o yörede bağcılık kültürünün yaygın olduğuna işaret eden en önemli göstergelerdir. Gerçekten Türkiye'de her bölgede yapılan kazılarda bağcılıkla ilgili tarih öncesi devirlere ait önemli eserler bulunmuştur (Duran, 2003).

Üzümün insan sağlığındaki önemi büyüktür. Bir protein ve karbonhidrat kaynağı olan kuru üzüm, içeriğindeki demir, fosfor, kalsiyum, magnezyum ve diğer mineral maddeler ile B1, B2 vitaminlerinden dolayı, dünyada gittikçe artan oranda talep görmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde, sağlıklı gıda tüketimi konusundaki bilincin yüksek olması beslenme alışkanlıklarında bu tip ürünlerin daha fazla yer almasına sebep olmaktadır. Bu açıdan, kuru üzüm, gelecek yıllarda, dünya organik gıda pazarından daha büyük paylar alabilecek bir üründür (İGM, 2012).

Türkiye'de 1990–1994 döneminde ortalama üzüm üretim alanı 575 bin hektar iken, %17'lik bir azalış göstererek 2010 yılında yaklaşık 478 bin hektara düşmüştür. Üzüm üretimi 1990–1994 döneminde ortalama 3.5 milyon ton iken 1.2 kat artış göstererek 2010 yılında 4.2 milyon tona yükselmiştir (TÜİK, 2011).

İncelenen dönem boyunca üzüm üretiminde önemli artışlar görülmektedir. Üretim artışı önemli ölçüde terbiye sistemine bağlı olmakla birlikte, yeni teknolojilerin

belirli bölgelerde uygulanması üretimi olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca, üzüm üretiminin artışında, sertifikalı fidan üretiminden, telli terbiye sistemine geçiş, üzüm üreticisinden ihracatçıya ve tüketiciye kadar olan birçok aşamada gelişen teknolojinin ve pazar isteklerinin karşılanması için üretim, işleme ve pazarlamadaki iyileşmelerin büyük rolü vardır (Taşdelen, 2006).

Isparta ili meyvecilik potansiyeli yüksek olan bir ildir. Isparta ilinde yetiştirilen meyvelerden en önemli 5 ürün olarak elma, kayısı, kiraz, vişne ve üzüm öne çıkmaktadır. Isparta ilinde, 1991–1995 döneminde ortalama üzüm üretim alanı 79905 dekar iken, yaklaşık %12'lik bir düşüş göstererek 2001-2005 döneminde 70196 dekara düşmüş, ancak 2007-2011 döneminde önceki döneme göre %3'lük bir artış göstererek 72 358 dekara yükselmiştir. 2011 yılı verilerine göre Isparta ilinde üretilen üzümün 49 142 tonu çekirdekli, 6 tonu çekirdeksiz ve 1 270 tonu şaraplıktır (TÜİK, 2011).

Modern bağcılıkta, asmanın büyümesi ve gelişmesinin kontrol edilmesi esastır ve bunu sağlamak için, değişik destek malzemelerinden de faydalanılarak asmalara uygun şekiller verilmektedir. Bağcılıkta terbiye sistemi veya terbiye şekli denildiğinde; omcalara verilen şekil ile bu şekli oluşturan organların üzerine yerleştirildiği destek sisteminin kombinasyonu anlaşılmaktadır (Garova, 2010).

Terbiye şeklinin, kendisinden beklenen faydaları sağlayıp sağlamadığı çok önemlidir. Beklenen faydaların en önemlilerinden birisinin de, "bağda çalışmayı kolaylaştırması ve mekanizasyona imkan vermesi" olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, üzüm hasadı dahi artık makinayla yapılabilirken, toprak işleme ve ilaçlamada bile mekanizasyona elverişli olmayan "Goble terbiye şekli" modern bağcılıkta önerilen bir terbiye şekli değildir. Goble terbiye sisteminde omcalar 30-100 cm arasında değişen yükseklikte taçlandırılırlar. Gövde üzerinde 3-5 kol ve her kolun ucunda çeşide ve yörelere göre 2-4 göz üzerinden kısa budanan budama çubukları bulunur. İlk tesis yıllarında omca gövdesi kendisini taşıyabilecek kalınlığa gelinceye kadar dibine bir herek dikilir. Sürgünlerin tutunacakları/bağlanacakları bir yer (tel) olmadığından kırılma ihtimali fazladır. Ayrıca taban arazilerdeki böyle terbiye edilmiş bağlarda sık sık don tehlikesiyle karşılaşılır (Gücüyen, 2007).

Telli terbiye sistemi genel olarak, belirli yükseklikteki (80-120 cm) gövde üzerinden tele yatırılmış bir veya iki yöne doğru (genellikle iki yöne doğru) uzanan yaşlı kollar ile bunların üzerinde 20-25 cm aralıklarla teşkil edilmiş ve mahsule budanan başlardan ibarettir. Telli terbiye sistemlerinde omcaların gövde kol ve sürgünlerin desteğini sağlamak için direk ve tellere ihtiyacımız vardır. Kullanılacak direkler ağaç, beton veya demir olabilir. Sıra üzeri mesafeye bağlı olarak değişmekle birlikte 4-5 omcada bir, 2 m boyunda 7-10 cm kalınlığında direkler dikilir (Gücüyen, 2007).

Dünya standartlarında kaliteli sofralık üzüm yetiştirmede önemli bir faktör de, telli terbiye sistemidir. Asmanın dal ve yaprakları telin üzerinde, salkımlar altta ve güneşi kesinlikle direkt görmeyecek şekilde oluşturulan bir terbiye sistemi nihai ürün kalitesini doğrudan etkileyen bir faktördür (TZOB, 2011).

Terbiye sistemi, asmaların çevrenin olumlu etkilerinden en fazla, olumsuz etkilerinden en az şekilde etkilenmelerini sağlamalıdır. Yani asmaların; don, dolu, rüzgar, yüksek ve düşük nem, şiddetli güneş ışığı vb. olumsuz iklim koşullarından en az düzeyde etkilenmesine, asma organlarının güneşten en etkili şekilde yararlanmasına olanak sağlamalıdır. Bütün bunların istenildiği gibi olabilmesi, tamamen etkin bir biçimde kurulacak terbiye sistemine bağlıdır (Uzun, 2004).

Kurulacak yüksek telli terbiye sistemi, kültürel uygulamaların daha rahat bir biçimde yapılmasını sağlamaktadır. Hasat anında ıskartaya ayrılan ürün miktarı da yüksek terbiye sistemleri ile önemli ölçüde azalmaktadır (TZOB, 2011).

Üzüm üretimi bakımından önemli bir potansiyele sahip olan Isparta ilini kapsayan bu çalışmada goble terbiye sistemi ve telli terbiye sistemlerinin ekonomik yönden karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için, araştırma bölgesinde telli terbiye ve goble terbiye sistemi ile üzüm yetiştiriciliği yapan işletmelerin genel özellikleri ve üretim teknikleri incelenmiş, tesis ve üretim dönemindeki maliyetleri, üretim dönemine ait gayrisafi üretim değeri, brüt, net ve nispi kar gibi tarımsal faaliyet sonuçları, işletmeler arasında mukayeseleri yapılarak yorumlanmıştır.

Bu çerçevede işletmeler arasında dekara ortalama verim, toprak işleme, budama, ilaçlama, sulama, hasat, işçilik giderleri, tesis masrafları, yapılan masrafların faiz

giderleri gibi kriterler, sistemler arasında mukayese edilip, birim ürün maliyetlerinin ve karlılığının üretim sistemlerinde durumu ortaya koyulmuştur. Ayrıca araştırma bölgesinde üzüm yetiştiriciliği pazarlama kanalları, bölge üzüm üretim faaliyetindeki sorunlar tespit edilmiş ve sektör için bazı öneriler sunulmuştur.

Türkiye'nin değişik bölgelerinde şimdiye kadar daha çok üzüm işletmelerinin ekonomik analizi ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Telli ve goble terbiye sistemlerini ekonomik yönden karşılaştıran çalışmalara rastlanmamıştır. Bu yönüyle çalışma, yapılacak çalışmalar için de yol gösterici nitelikte olacaktır. Son dönemlerde Isparta ilinde telli terbiye sistemi ile kurulan bağ alanlarında bir artış söz konusudur. Bu çalışmadan elde edilen bulguların, telli terbiye sistemi ile bağcılıkta yatırım yapmak isteyen üreticilere, araştırmacılara yararlı olacağı umulmaktadır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Artukoğlu (1990), ‘‘Ege Bölgesinde Seçilmiş Bir Grup Bağcılık İşletmelerinin Ekonomik Analizi’’ isimli çalışmasında, tarım işletmelerinin sermaye yapıları ile yıllık faaliyet sonuçlarını ortaya koymuştur.

Bahar vd. (1997), ‘‘Bağ Alanlarındaki Azalma Nedenleri ve Başlıca Bağcılık Sorunları; Tekirdağ Merkez İlçe Örneği’’ isimli araştırmalarında, çeşitli nedenlerden dolayı bağ alanlarında meydana gelen azalmalar ve bu azalmadan kaynaklanan bağcılık sorunlarına değinmişlerdir.

Fidan (1997), ‘‘Kalecik İlçesinde Bağcılığa Yer Veren Tarım İşletmelerinin Ekonomik Yapısı ve Tarımsal Gelirin Tespiti Üzerine Bir Araştırma’’ isimli çalışmasında, Kalecik İlçesindeki bağcılıkla uğraşan tarım işletmelerinin ekonomik yapısını ortaya koymuş ve işletmelerin tarımsal gelirini tespit etmiştir.

Ergenoğlu vd. (1998), ‘‘Bazı Sofralık Üzüm Çeşitlerinin Farklı Zamanlarda Plastik Örtü Altına Alınmasının Verim ve Kalite Üzerine Etkileri’’ adlı çalışmalarında, örtü altında yetişen asmalarda ortalama salkım ve tane ağırlıkları ile büyüklüklerinin azaldığı saptanmış, ancak örtü altında yetiştirilen salkımdaki tane ve renk homojenliği ile toplam sürgün uzunluğu ve büyüme hızları üzerine önemli düzeyde bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Plastik örtü altında üzüm yetiştiriciliğinin, ağıttakinden daha ekonomik olduğu da belirlenmiştir.

Haydaroğlu ve Çelik (1999), ‘‘Ankara, Kırıkkale ve Kırşehir İllerinde Modern Bağcılık ile İlgili Gelişmeler’’ adlı çalışmasında Ortakuzey Tarım Bölgesi'nin önemli bağcılık potansiyeline sahip üç ilinde (Ankara, Kırıkkale, Kırşehir) modern bağ tesisi ile ilgili yeni gelişmeler ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çoban vd. (2001), ‘‘Alaşehir ve Buldan İlçelerinde Mevcut Bağ İşletmelerinin Yapısının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma’’ adlı çalışmalarında, gereğinden fazla ilaç ve hormon kullanıldığı, hasat zamanının belirlenmesinde piyasa koşullarının dikkate alındığı ve bu durumda olgunlaşma zamanı gelmeden erken hasat yapıldığı, bunun da ileride pazar kayıplarına neden olabileceği belirtilmiştir. Sofralık üzüm

satışının genellikle bağda tüccarın seçerek satın alması şeklinde gerçekleştiğini, sonrasında üreticiye ödeme yapılmasında sorunların olabildiği, bu konudaki mağduriyetin önlenmesi için TARIŞ modeli sofralık üzüm satış kooperatifi kurulmasının uygun olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca yörede üzüm üreticisinin eğitilerek, reçeteli girdi kullanımının sağlanması gereği üzerinde durulmuştur.

Dağlıoğlu (2005), “Kilis İli Merkez İlçede Üzüm Yetiştiren İşletmelerin Ekonomik Analizi” adlı çalışmada, Kilis ili Merkez ilçede üzüm yetiştiren işletmelerin ekonomik yapıları ile yıllık faaliyet sonuçları belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, incelenen işletmelerde ortalama işletme genişliği 34.44 da olup, bunun %63.81’ini bağ arazileri oluşturmuştur. İncelenen işletmelerde işletme başına sabit masraflar 251.08 YTL, değişen masraflar 1614.07 YTL bulunmuştur. Dekara düşen saf hasıla miktarı 61.38 YTL, dekara düşen tarımsal gelir ise 61.79 YTL’dir. 21 + dekar genişliğine sahip işletmelerde saf hasıla, tarımsal gelir diğer gruplara göre daha yüksek bulunmuştur. İncelenen bağcılık işletmelerinde 1 kg üzüm maliyeti 28.76 Ykr olarak belirlenmiştir.

Özkan vd. (2005), “Örtüaltı ve Açıkta Üzüm Üretiminin Ekonomik Analizi” adlı çalışmada, Antalya ili koşullarında serada ve açıkta üzüm üretiminin üretim maliyeti ve gelirinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, Akdeniz Üniversitesi deneme tarlasında 2001-2002 üretim döneminde yürütülen araştırma sonuçlarına ait veriler kullanılmıştır. Ekonomik analiz kapsamında her iki üretim sistemine ait sabit ve değişken masraflar, üretim maliyeti, brüt kâr ve net kâr değerleri ortaya konulmuştur. Araştırmada dekara üretim masrafı sera üzümünde 959.74 milyon TL ve açıkta üzümde 488.68 milyon TL bulunmuştur. Üzüm üretiminde elde edilen net kâr ise serada 738.94 milyon TL/da, açıkta 591.63 milyon TL/da’dır. Araştırma sonuçlarına göre serada üzüm üretimi açıkta yapılan üretimden daha kârlı olarak bulunmuştur.

Sökmen (2005), “Gaziantep İli İslahiye İlçesinde, Pazara Yönelik Bağcılığa Yer Veren Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi” adlı çalışmada, pazara yönelik bağcılığa yer veren tarım işletmelerinin ekonomik analizi yapılarak, bu işletmelerin ekonomik yapıları ile yıllık faaliyet sonuçları ortaya çıkarılıp, söz konusu işletmelerde kullanılan, üretim faaliyetlerinde birim maliyetler tespit edilmiş, üzüm yetiştiriciliği ile diğer faaliyetlerin getirisi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Kenanoğlu ve Miran (2006), tarafından yapılan çalışmada Manisa ve İzmir İllerinde geleneksel ve organik olarak yetiştirilen çekirdeksiz kuru üzüm üretim dalları bazı ekonomik kriterlere göre karşılaştırılmıştır. Organik çekirdeksiz kuru üzümün brüt üretim değeri ve brüt marjı, geleneksel çekirdeksiz kuru üzümünkinden daha yüksek, değişken masrafı ise daha düşük bulunmuştur. Organik çekirdeksiz kuru üzüm veriminin, geleneksel çekirdeksiz kuru üzümün verimine göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Ayrıca, geleneksel ve organik çekirdeksiz kuru üzüm üretimi yapan üreticilerin, sosyal özellikleri ve işletmelerin yapısal özellikleri incelenmiş, organik tarım yapan üreticilerin, organik tarıma geçiş nedenleri, geleneksel tarım yapan üreticilerin ise, organik tarımla uğraşmamalarının nedenleri ortaya konulmuştur.

Bahar vd. (2006), “Türkiye Bağcılığının Son Yıllardaki Gelişiminde Görülen Başlıca Sorunlar ve Çözüm Önerileri” isimli çalışmalarında, son yıllarda bağcılıkta karşılaşılan sorunlara değinmiş ve özellikle bazı şaraplık üzüm çeşitlerinin getirisinin, diğer tarım ürünlerine oranla daha iyi olması nedeniyle, bağcılığa olan ilginin arttığını belirtmişlerdir. Bağcıların bir kısmının örgütlenerek şarap üretimine yönelirken, şarap sanayicilerinin çoğunluğunun da bağ kurmaya başladığını, yeni girişimcilerin ise her ikisini birlikte kurarak, entegre tesisler oluşturmaya başladıklarını ifade etmişlerdir. Bağcılığın ve şarapçılığın entegre olmasını, önemli ve yararlı bir gelişme olarak belirtirken, bazı sorunların da olduğunu belirtmişlerdir.

Yılmaz (2006), tarafından Avrupa Birliği uyum sürecinde “Türk Bağcılık Sektörünün” durumu ortaya konmuştur. Çalışmada, ÇKS kayıtları kullanılarak iller ve bölgeler itibariyle kullanım türüne göre üzüm çeşitleri, dikim oranları, dekara verimleri ve kilogram fiyatları (2005 yılı) tespit edilmiştir. Ayrıca Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Enstitüleri verileri kullanılarak bölgesel olarak bağcılıkta üretim masrafları tespit edilmiştir. Mevcut bağ alanları en fazla gelir getirecek şekilde nasıl optimize edilebilir sorusunu cevaplamak için doğrusal programlama yöntemi kullanılmış ve bağ alanları optimizasyonu yapılmıştır. Yapılan optimizasyon çalışmasına göre halen 438 262 130.70 YTL gelir sağlayan aynı alandan, 768 842 000 YTL gelir sağlamanın mümkün olduğu belirlenmiştir.

Taşdelen (2006), “AB Sürecinde Türk Tarım Sektörünün Yapılanması ve Sektör Örneği: (Üzüm)” adlı çalışmasında, AB’ye üyeliğin Türk çiftçisine olumlu ve olumsuz etkileri incelenmiş, bu etkiler analiz edilerek, sektörde üyelik süreci ve sonrasında neler yaşanabileceği konusunda bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Conradie vd. (2006), “Efficiency and Farm Size in Western Cape Grape Production: Pooling Small Datasets” adlı çalışmalarında, farklı büyüklükteki şaraplık üzüm işletmelerinde, farklı testler uygulanarak, işgücü ve makine kullanımı, çiftçi eğitimi, işletmenin konumu, sulamadaki elektrik kullanımı ve diğer harcamaların verimlilik üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Korkutal vd. (2009), “Edirne İli Uzunköprü İlçesi Yeniköy Beldesi Bağcılık Yapısının İncelenmesi” adlı çalışmalarında bağ parsellerinin genellikle 10 dekadardan küçük olduğu, bağların oldukça genç ve tek parselden oluştuğu ayrıca 6-10 yıl önce toplu bir şekilde bağ dikiminin gerçekleştiğini ortaya koymuşlardır. Bağcılarının bağlarında %82.5 oranla, Kordon Royat terbiye şeklini kullanmakta oldukları, yöre bağcılığında yeniliklerin takip edildiği ve yeni bağların modern sistemlerle tesis edildiğine değinilmiştir.

Cebeci vd. (2010), “Alaşehir Yöresi Bağ İşletmelerinin Pazarlama ve Örgütlenme Durumu Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmalarında, üreticilerin eğitim durumları, bağ işletmelerinin ortalama büyüklüğü, üzümün pazara sunulma şekilleri ile sorunları, yapılan teknik uygulamalar ve örgütlenme durumları belirlenmiştir. Yöre üreticisinin karşılaştığı en önemli sorunlar; fiyatların düşük ve istikrarsız oluşu, ürünlerin satışı ve ödeme garantisinin olmaması olarak tespit edilmiştir.

Yıldırım (2010), “Türkiye’de Bağ Alanlarının Coğrafi Dağılışı ve Üzüm Üretimi” adlı çalışmasında, Türkiye’de bağ alanlarının nasıl bir coğrafi dağılışı gösterdiğini ve üretiminin nasıl değiştiğini yorumlamaya çalışmıştır. TÜİK’ten elde edilen verilere göre 1980- 2000 yılları arasında bağ alanları, üretim ve verimlilik verileri kullanılmış olup, bağ alanlarını ve üzüm üretimini coğrafi bölge, coğrafi bölüm ve ilçeler bazında değişimini incelemiştir.

Gargın ve İşçi (2011), “Göller Bölgesinde Yetiştirilen Bazı Yöresel Üzüm Çeşitlerinin Özellikleri” isimli çalışmalarında göller bölgesinde elma, kiraz, armut, erik, şeftali ve benzeri türlerin yetiştirilmekte olduğu ve bağcılığın ise başlı başına bölgede geçim kaynağı olan alt tarım dalı olarak yapılmakta olduğu üzerinde durulmuştur. Bölgede yeni popüler üzüm çeşitlerinin yanı sıra, yöresel çeşit olarak nitelendirecek çeşitler sadece bölgede en kaliteli olarak üretilebilen ve ekonomik değere sahip oldukları belirtilmiştir.

Köse vd. (2011), “Merzifon İlçesi Bağcılığı ve Geliştirilmesi İçin Yapılan Çalışmalar” başlıklı araştırmalarında, Merzifon İlçesinin ekolojisi incelenerek, yörenin bağcılık potansiyeli ortaya konulmuş ve karşılaşılan sorunlara değinmişlerdir.

Uyak vd. (2011), “Siirt İli Bağcılığının Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmalarında, Siirt ili bağcılığının mevcut durumunu, sorunlarını belirlemiş ve bazı çözüm önerilerini sunmuşlardır. Köyden şehre göçün, yöredeki bağ alanı ve üzüm üretiminin sürekli azalmasına neden olduğunu belirlemişlerdir. Yeni bağların tesis edilememesi, bağcılık tekniğinin yeterince bilinmemesi, uygun standart çeşitlerin yetiştirilememesi, bağ alanlarının yerleşim yeri olarak kullanılması, verim ve gelir düşüklüğü yörede bağcılığın gerilemesinin önemli nedenleri arasında olduğu tespit edilmiştir. İlin iklim özelliklerinin bağcılık açısından uygun olmasına rağmen yörede bağcılığın halen geleneksel yöntemlerle sürdürüldüğüne dikkat çekmiş ve yöre bağcılığında karşılaşılan sorunların çözümünde, bağcılara verilecek teknik destek ve yönlendirmelerin bu sorunları büyük ölçüde çözebileceği saptanmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini Isparta İlindeki telli terbiye sistemi ve goble terbiye sistemine göre üzüm üretim faaliyetinde bulunan tarım işletmelerinden anket yöntemi ile toplanan orijinal nitelikli veriler oluşturmuştur.

Bu birincil verilerin yanı sıra, konu ile ilgili çeşitli kişi ve kuruluşlar tarafından yapılan benzer çalışmalar, istatistikler ve raporlardan da yararlanılmıştır. Üzüm üreticilerinden veriler Kasım-Aralık 2012 döneminde toplanmıştır. Çalışmadaki veriler 2012 üretim sezonunu kapsamaktadır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Örnek köy ve işletmelerin seçiminde uygulanan yöntem

Araştırma alanını özellikle telli terbiye sistemine göre üzüm yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı Isparta Merkez, Gönen, Keçiborlu, Senirkent, Yalvaç ve Şarkikaraağaç ilçe merkezleri ve bunlara bağlı kasaba ve köyler oluşturmuştur. Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin listesi Gıda Tarım ve Hayvancılık İl ve İlçe Müdürlüklerinden temin edilmiştir. Anket uygulanacak örnek işletme sayısını belirlemek için Basit Tesadüfü Örneklem Yöntemi kullanılmıştır. Örnek sayısı aşağıda belirtilen 1 nolu eşitlik yardımı ile hesaplanmıştır (Çiçek ve Erkan, 1996).

$$n = \frac{N * S^2 * t^2}{(N-1) * d^2 + (S^2 * t^2)} = \frac{145 * 25.58 * 2.72}{(144 * 0.43) + (25.58 * 2.72)} = \frac{10088.752}{131.4976} = 77 \quad (1)$$

Formülde;

n : Örnek hacmini (77 adet işletme)

S : Standart sapmayı (5.058)

t : Güven sınırına karşılık gelen t tablo değerini (%90 güven aralığı için 1.65)

d : Kabul edilebilir hata payını (aritmetik ortalama*hatapayı=6.58*0.10=0.658)

N : Örnekleme çerçevesine ait toplam birim sayısını (145 adet işletme) ifade etmektedir.

Eşitlik 1'in kullanılması sonucu örnek hacmi 77 olarak belirlenmiştir. Karşılaştırmanın aynı bazda yapılabilmesi için, aynı bölgede ve aynı sayıda goble terbiye sistemiyle üretim yapan üreticilerle de anket görüşmesi yapılmıştır. Dolayısıyla 77 adet telli terbiye sistemine göre üzüm üretimi yapan işletme ve 77 adet goble terbiye sistemine göre üretim yapan işletme olmak üzere toplam 154 üzüm üreticisi ile görüşme yapılmıştır. Hazırlanan anket formlarında her iki üretici grubuna da aşağıda belirtilen konu başlıklarıyla ilgili sorular yöneltilmiştir. İşletmelere uygulanan anket formları "Ekler" bölümünde verilmiştir.

- İşletme ve İşletmeci ile ilgili genel bilgiler (kayıt tutma durumu, üzüm üretimini kaç yıldır yaptığı, internet kullanma durumu, toprak analizi yaptırma durumu, danışman tutma durumu vb)
- Üzüm üretimi faaliyetinde bulunan işletmecilerin nüfus ve eğitim durumları
- Üzüm arazi varlığı ve üretim miktarı
- İşletmelerin üzüm dışındaki arazi varlıkları
- Üzüm üretim ve tesis döneminde kullanılan fiziki girdiler ve maliyetler (ara sürüm, gübreleme, ilaçlama, budama, çapalama, sulama, hasat, pazarlama vb)
- Diğer giderler (üzüm kasaları, toprak analiz giderleri vb)
- Üzüm satış fiyatı
- Üzüm pazarlama kanalları ve şekli
- Üzüm üretiminde karşılaşılan sorunlar

Anket formları hazırlandıktan sonra deneme anketleri yapılmış ve gerekli düzeltmeler yapılarak anket formlarına son şekil verilmiştir. Anket formu hazırlama aşamasında üzüm konusunda çalışan uzman kişilerin görüşlerinden de yararlanılmıştır.

3.2.2. Verilerin analizinde uygulanan yöntem

İşletmelerden anket yöntemi ile toplanan veriler bilgisayarda Excel programına aktarılmış ve Excel programı yardımı ile çizelgeler oluşturulmuştur. Bu çizelgeler

mutlak ve nispi dağılımlar ile basit ve tartılı ortalamalar yöntemi kullanılarak yorumlanmıştır.

İşletme masraflarının saptanmasında tek ürün bütçe analiz yöntemi kullanılmıştır. Buna göre gelir-gider durumu bir tarım işletmesinde yetiştirilen tüm ürünler için değil, yalnızca araştırma konusu olan üzüm için hesaplanmıştır.

Üzüm üretiminde tesis ve üretim dönemi masraf çizelgelerinde yer alan iş gücü ve makine çeki güçleri, çeşitli işlemlerin yapılmasında kullanılan miktarları göstermektedir. Üretim faaliyetinde kullanılan iş gücü ve çeki gücü miktarları saat olarak verilmiştir.

Aile iş gücü ücret karşılığının hesaplanmasında araştırma yöresindeki yabancı iş gücü ücretleri esas alınmıştır.

Üzüm üretiminde dekara kullanılan zirai ilaç miktarı, etkili madde, gübre miktarı ise bitki besin maddeleri toplamı olarak verilmiştir.

Araştırmada kısmi bütçe analizi yapıldığı için üreticilerin kendi makinelerini kullanmaları halinde de birim makine kirası fiyatları esas alınmıştır.

Toplam değişen masrafların %3 genel idare masrafları olarak dikkate alınmıştır. Döner sermaye faizi değişen bir masraf olup, üretim faaliyetine yatırılan sermayenin fırsat maliyetini temsil etmektedir. Döner sermaye faizi değişen masraflara T.C. Ziraat Bankasının bitkisel üretim kredilerine uyguladığı faiz oranının (%10) yarısı uygulanarak hesaplanmıştır.

Çıplak arazi değerinin faizi; araştırma bölgesindeki çıplak arazi değerinin %5'i alınarak bulunmuştur.

Tesis masrafları yıllık amortisman payı, tesis döneminde (3 yıl) yapılan toplam tesis masraflarının bağı ekonomik ömrüne (50 yıl) bölünerek elde edilmiştir (Sökmen, 2005).

Tesis sermayesi faizi ise toplam tesis masrafları yarı değerine %5 faiz uygulanarak hesaplanmıştır (TEAE, 2001).

Üzüm üretim faaliyeti sonucunda elde edilen ürünün miktarı ile satış fiyatının çarpımı sonucu gayrisafi üretim değeri hesaplanmıştır. Gayrisafi üretim değerinden değişen masrafların çıkarılmasıyla brüt kâr ve gayrisafi üretim değerinden üretim masraflarının çıkartılmasıyla net kâr hesaplanmıştır. Gayrisafi üretim değerinin üretim masraflarına oranı ile de oransal kâr bulunmuştur (Rehber ve Tipi, 2005).

4. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ÜZÜM ÜRETİMİ

4.1. Dünyada Üzüm Üretimi

4.1.1. Dünya üzüm dikili alanındaki gelişmeler

Dünyada üzüm dikili alanlarının gelişimi Çizelge 4.1, Şekil 4.1 ve Şekil 4.2'de verilmiştir. Çizelgeye göre 2010 yılı itibariyle 7 197 923 hektar olan dünya üzüm dikili alanı içerisinde %13.92'lik pay ile İspanya ilk sırada yer alırken bunu sırasıyla Fransa (%10.94), İtalya (%10.80), Çin (%8.95) takip etmektedir. 2010 yılı verilerine göre Türkiye'nin toplam dünya üzüm dikili alanı içerisindeki payı ise %6.64'tür.

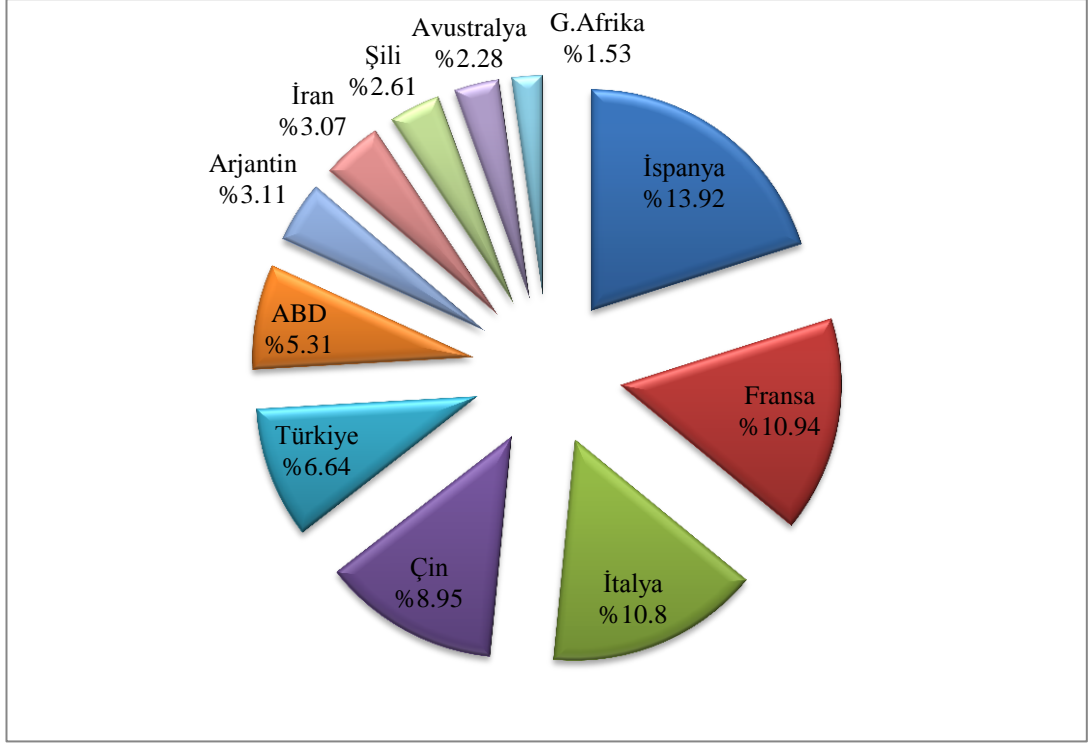
Dünya üzüm dikili alanlarında son 20 yıllık dönem içerisinde bazı ülkelerde artışlar gözlenirken, bazı ülkelerde ise üzüm dikili alanlarında azalmalar olmuştur. 1990-1994 döneminde 7 737 155 hektar olan dünya üzüm dikili alanı yaklaşık %7 oranında azalış göstererek, 2010 yılında 7 197 923 hektara düşmüştür. Söz konusu dönemde, dünya üzüm dikili alanları içerisinde en fazla azalış İran ve Fransa'da gerçekleşmiştir. Bunu sırasıyla; Türkiye, İspanya ve İtalya izlemektedir. Ele alınan dönemde, üzüm dikili alanında en fazla artış Çin (4.7 kat), Avustralya (2.8 kat), Şili (1.6 kat) ve ABD'de (1.2 kat) gerçekleşmiştir (Çizelge 4.1, Şekil 4.2).

Çizelge 4.1. Dünyada önemli üretici ülkelerin üzüm dikili alanlarındaki gelişmeler (ha)

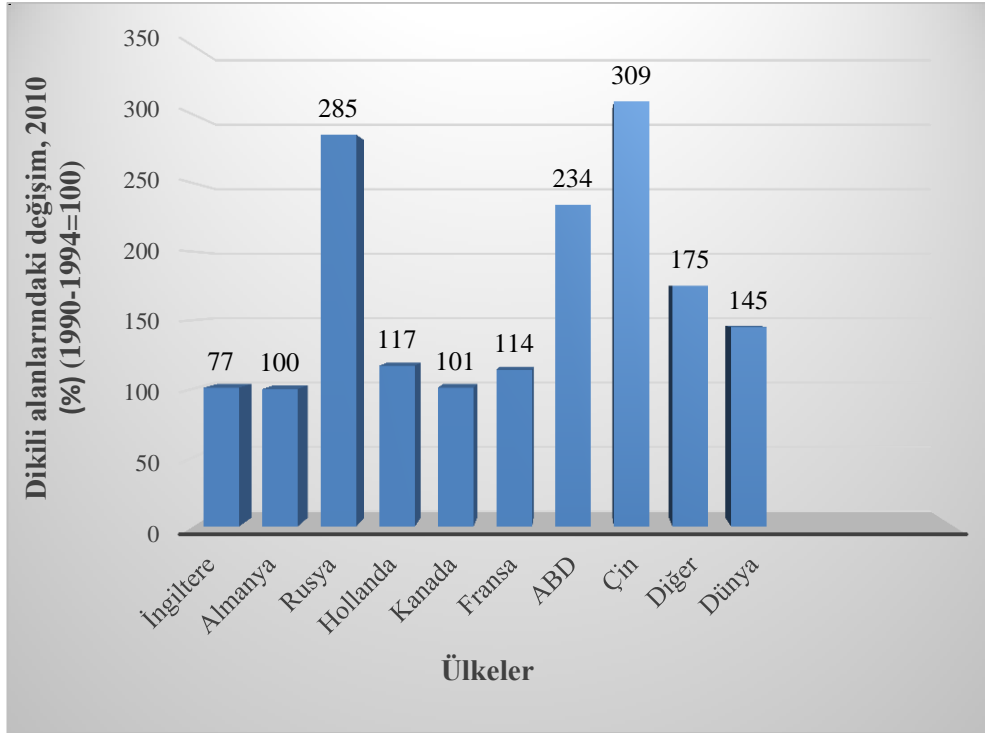
Ülkeler	1990-1994	1995-1999	2000-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010 %	2010 İndeks
İspanya	1 303 586	1 128 534	1 166 426	1 161 410	1 135 230	1 131 320	1 109 050	1 100 000	1 002 100	13.92	77
Fransa	903 541	877 134	857 415	854 824	885 165	828 885	814 697	793 615	787 133	10.94	87
İtalya	973 296	885 295	838 293	793 000	786 000	782 000	788 100	801 900	777 500	10.80	80
Çin	136 600	176 851	371 930	411 332	422 003	441 666	454 432	706 496	643 937	8.95	471
Türkiye	575 000	549 000	528 000	516 000	513 830	484 610	482 789	479 024	477 786	6.64	83
ABD	304 182	338 930	381 456	378 320	379 271	378 992	378 766	381 538	382 348	5.31	126
Arjantin	205 828	202 369	201 530	212 030	216 340	219 070	226 450	228 575	223 685	3.11	109
İran	230 175	254 754	283 692	314 547	315 000	300 000	220 836	220 836	220 836	3.07	96
Şili	116 870	125 495	168 460	178 000	180 000	182 000	192 870	190 000	188 200	2.61	161
Avustralya	56 896	74 564	135 588	153 204	158 167	163 951	166 197	170 427	163 785	2.28	288
G.Afrika	100 877	106 568	111 720	112 589	112 717	115 000	120 000	115 000	110 000	1.53	109
Diğer ülkeler	2 830 704	2 552 668	2 364 068	2 280 058	2 281 456	2 260 042	2 238 215	2 263 669	2 220 613	30.85	78
Dünya	7 737 555	7 272 162	7 408 578	7 365 314	7 385 179	7 287 536	7 192 402	7 451 080	7 197 923	100.0	93

Kaynak: FAO, 2013

İndeks (1990-1994=100)

Şekil 4.1. Ele alınan ülkelerin 2010 yılı dünya üzüm dikili alanı içerisindeki payları (%)

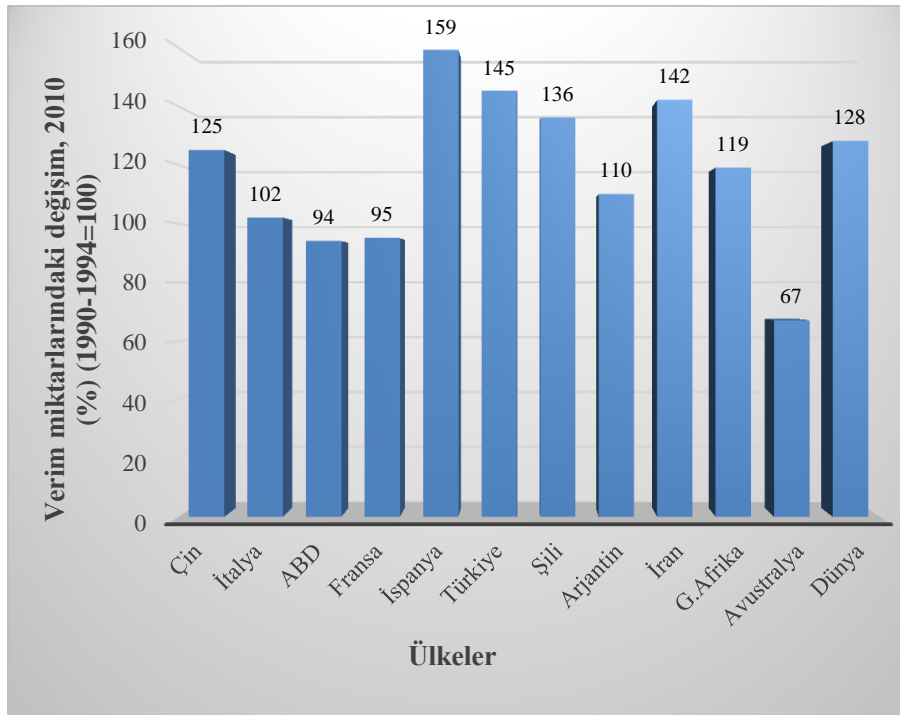

Şekil 4.2. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin dikili alanlarının 1990-1994 yıllarına göre 2010 yılındaki değişimi

4.1.2. Dünya üzüm verimindeki gelişmeler

Dünya üzüm verimindeki gelişmeler Çizelge 4.2 ve Şekil 4.3'de verilmiştir. Çizelgeye göre incelenen 20 yıllık dönem içinde dünya üzüm veriminde artış ve azalışların olduğu görülmektedir. 1990-1994 döneminde ortalama dünya üzüm verimi 7 406 kg/ha iken, yaklaşık %28'lik bir artışla 2010 yılında 9 490 kg/ha olarak gerçekleşmiştir.

1990-1994 döneminde üzüm verimi bakımından en büyük artış yaklaşık %59 oranla İspanya'da gerçekleşmiştir. İspanya'yı sırasıyla Türkiye (%45), İran (%42), Şili (%36) ve Çin (%25) takip etmektedir. 2010 yılı itibariyle 8 906 kg/ha olan Türkiye üzüm verimi dünya ortalamasının %17 üzerinde gerçekleşmiştir. 1990-1994 döneminde üzüm verimi bakımından en büyük düşüş %33 oranla Avustralya'da gerçekleşmiştir.

Şekil 4.3. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin verimlerinin 2010 yılının 1990-1994 dönemine göre değişimi

Çizelge 4.2. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin verim miktarları (kg/ha)

Ülkeler	1990-1994	1995-1999	2000-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010 İndeks
Çin	9 358	12 758	12 153	13 346	13 317	14 117	12 461	9 544	11 698	125
İtalya	9 790	10 075	9 891	10 786	10 594	9 453	9 889	10 279	10 017	102
ABD	17 397	16 510	16 321	18 737	15 180	16 893	17 531	17 375	16 269	94
Fransa	7 804	8 457	8 330	7 943	7 656	7 262	7 388	7 692	7 431	95
İspanya	3 842	4 370	5 492	5 220	5 809	5 271	5 366	5 067	6 094	159
Türkiye	6 156	6 538	6 609	7 461	7 785	7 455	8 116	8 903	8 906	145
Şili	10 736	12 895	11 099	12 640	12 778	12 912	12 444	13 158	14 642	136
Arjantin	10 674	11 679	12 138	13 346	13 317	14 117	12 461	9 544	11 698	110
İran	7 188	8 317	9 408	9 422	7 937	6 667	10 214	10 214	10 215	142
G.Afrika	13 040	13 347	13 846	14 947	15 591	15 760	15 544	15 205	15 570	119
Avustralya	15 394	13 932	11 959	13 228	12 526	9 335	11 774	10 544	10 284	67
Dünya	7 406	8 017	8 638	9 151	9 116	8 988	9 377	9 113	9 490	128

Kaynak: FAO, 2013

İndeks (1990-1994=100) .

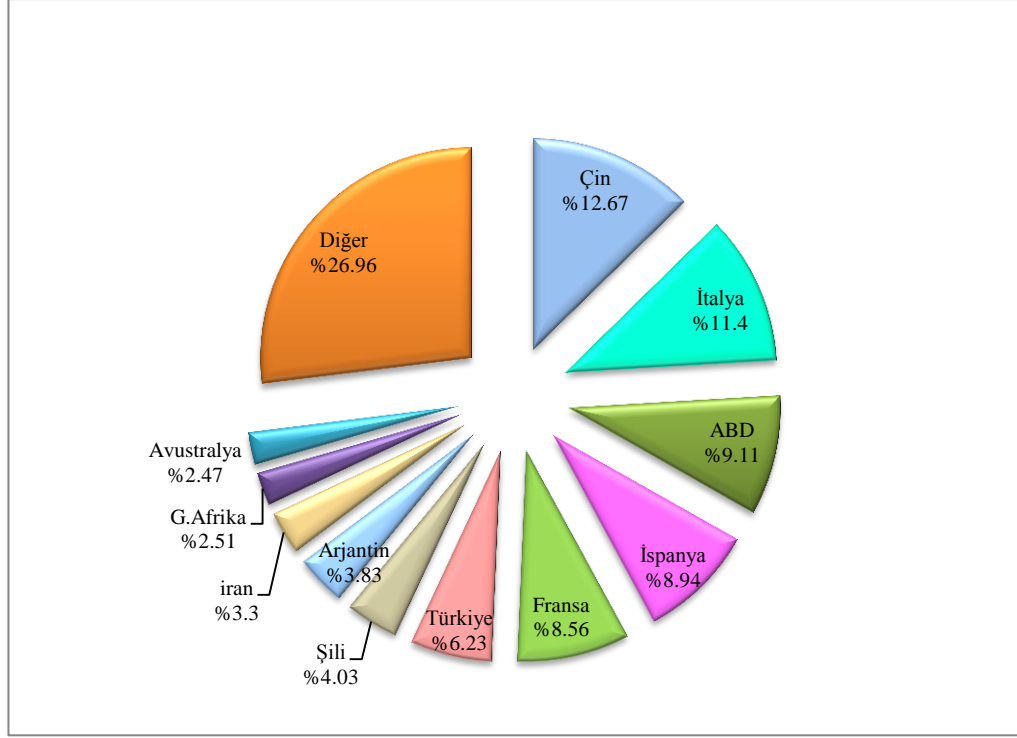
Dünya üzüm üretimindeki gelişmeler Çizelge 4.3, Şekil 4.4 ve Şekil 4.5'de verilmiştir. Çizelgeye göre 1990-1994 döneminde dünya üzüm üretimi ortalama 57.3 milyon ton iken 2010 yılında yaklaşık 1.2 kat artış göstererek 68.3 milyon tona yükselmiştir. Bu artışın dünya üzüm üretim alanlarının azalmasına rağmen, verim artışından kaynaklandığını söyleyebiliriz. 1990-1994 döneminden 2010 yılına kadar 20 yıllık dönemde en büyük artış Çin'de gerçekleşmiştir. Çin'in üzüm üretimi ortalama 1.2 milyon ton iken, 2010 yılında 6.7 kat artış göstererek 8.6 milyon tona yükselmiştir. Çin'i sırasıyla Şili (2.2 kat), Avustralya (1.9 kat) ve İran (1.4 kat) izlemektedir. 2010 yılı üzüm üretiminde 1990-1994 dönemine göre İtalya'da %18, Fransa'da %17, oranında bir düşüş gerçekleşmiştir. Fransa'da üretim düşüklüğünün üretim alanlarının azalması ve verim düşüklüğünden, İtalya'da ise üretim azalmasından kaynaklanmış olduğu belirtilebilir Türkiye, 2010 yılında 4 255 000 ton üzüm üretimiyle dünyada altıncı sırada yer almaktadır. 2010 yılı verilerine göre dünya üzüm üretiminin %6.20'si Türkiye tarafından karşılanmaktadır. Çizelgede yer alan 11 ülke 2010 yılı verilerine göre dünya toplam üzüm üretiminin yaklaşık %73'ünü karşılamaktadır. İncelenen dönemde, dünya üzüm üretiminde önemli artışlar olmuştur.

Çizelge 4.3. Dünya üzüm üretimindeki gelişmeler (ton)

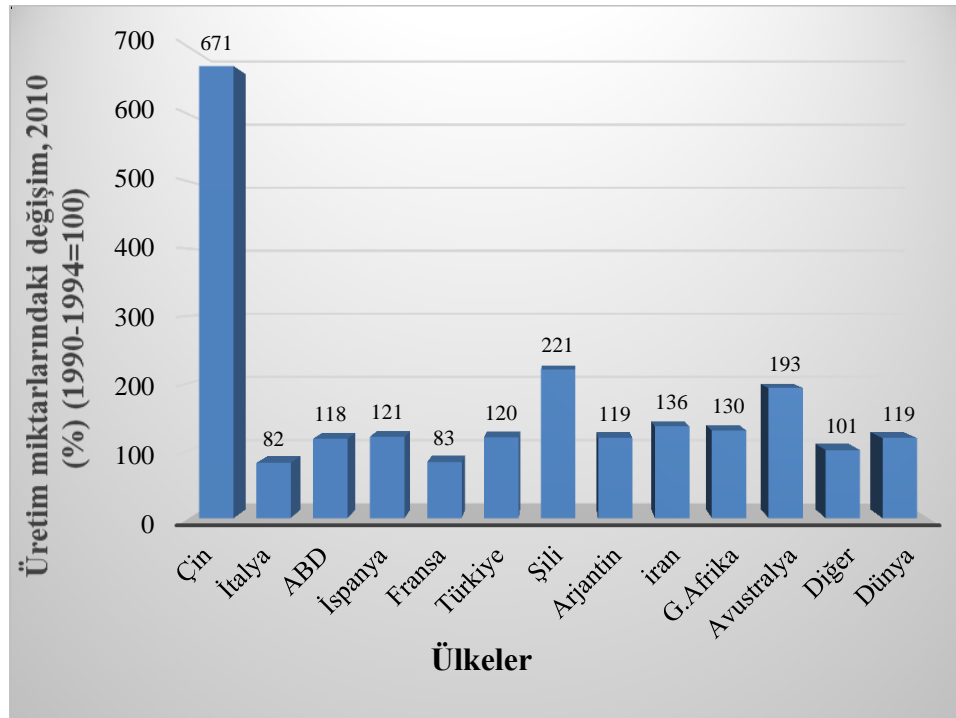
Ülkeler	1990-1994	1995-1999	2000-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010 %	2010 İndeks
Çin	1 289 365	2 255 354	4 548 202	5 865 515	6 373 291	6 786 891	7 236 136	8 039 091	8 651 831	12.67	671
İtalya	9 506 404	8 917 704	8 285 438	8 553 580	8 326 690	7 392 540	7 793 300	8 242 500	7 787 800	11.40	82
ABD	5 291 630	5 588 192	6 227 856	7 088 470	5 757 270	6 402 280	6 639 960	6 629 160	6 220 360	9.11	118
İspanya	5 050 012	4 920 315	6 410 162	6 062 500	6 595 060	5 962 640	5 951 580	5 573 400	6 107 200	8.94	121
Fransa	7 053 624	7 415 996	7 142 686	6 790 220	6 776 880	6 019 060	6 019 150	6 104 340	5 848 960	8.56	83
Türkiye	3 540 000	3 590 000	3 500 000	3 850 000	4 000 060	3 612 780	3 918 440	4 264 720	4 255 000	6.23	120
Şili	1 249 406	1 608 470	1 867 100	2 250 000	2 300 000	2 350 000	2 400 000	2 500 000	2 755 700	4.03	221
Arjantin	2 197 786	2 363 988	2 445 602	2 829 710	2 880 930	3 092 510	2 821 700	2 181 570	2 616 610	3.83	119
İran	1 656 892	2 121 230	2 664 356	2 963 760	2 500 000	2 000 000	2 255 670	2 255 670	2 255 670	3.30	136
G.Afrika	1 314 958	1 420 364	1 545 905	1 682 810	1 757 360	1 812 410	1 865 280	1 748 590	1 712 730	2.51	130
Avustralya	874 674	1 035 232	1 624 636	2 026 500	1 981 200	1 530 440	1 956 790	1 797 010	1 684 350	2.47	193
Diğer ülkeler	18 285 854	17 056 260	17 727 357	17 438 387	18 072 326	18 537 666	18 588 112	18 565 693	18 415 255	26.96	101
Dünya	57 310 605	58 293 105	63 989 300	67 401 452	67 321 067	65 499 217	67 446 118	67 901 744	68 311 466	100.0	119

Kaynak: FAO, 2013

İndeks (1990-1994=100) .

Şekil 4.4. Önemli üzüm üreticisi ülkelerin 2010 yılı üretim miktarlarının dünya üretimi içerisindeki payları (%)

Şekil 4.5. Dünya ve önemli üzüm üreticisi ülkelerin üretim miktarlarındaki 1990-1994 dönemine kıyasla 2010 üretimi değişimi

4.2. Türkiye'de üzüm dikili alanı, üretim miktarı ve veriminin gelişimi

Türkiye'de üzüm üretim alanı, üretimi ve veriminin gelişimi Çizelge 4.4, Şekil 4.6, Şekil 4.7 ve Şekil 4.8'de verilmiştir. Çizelgeye göre Türkiye'de 1990-1994 döneminde ortalama üzüm dikili alanı 575 bin hektar iken, yaklaşık %20'lik bir azalış göstererek 2012 yılında yaklaşık 462 bin hektara düşmüştür.

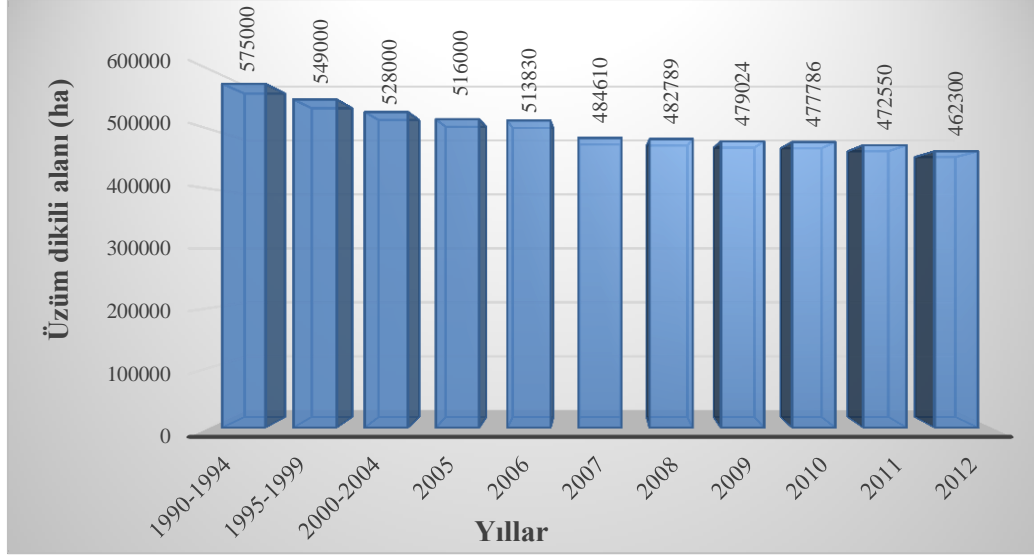
Üzüm üretimi 1990-1994 döneminde ortalama 3.5 milyon ton iken, 1.2 kat artış göstererek 2012 yılında 4.2 milyon tona yükselmiştir. İncelenen dönem boyunca üzüm üretiminde %18 artış görülmüştür. Üretim artışı önemli ölçüde verimdeki artışa bağlı olarak üretimi olumlu yönde etkilemiştir.

Çizelge 4.4. Türkiye'de üzüm dikili miktarı, dikili alanı ve verimi

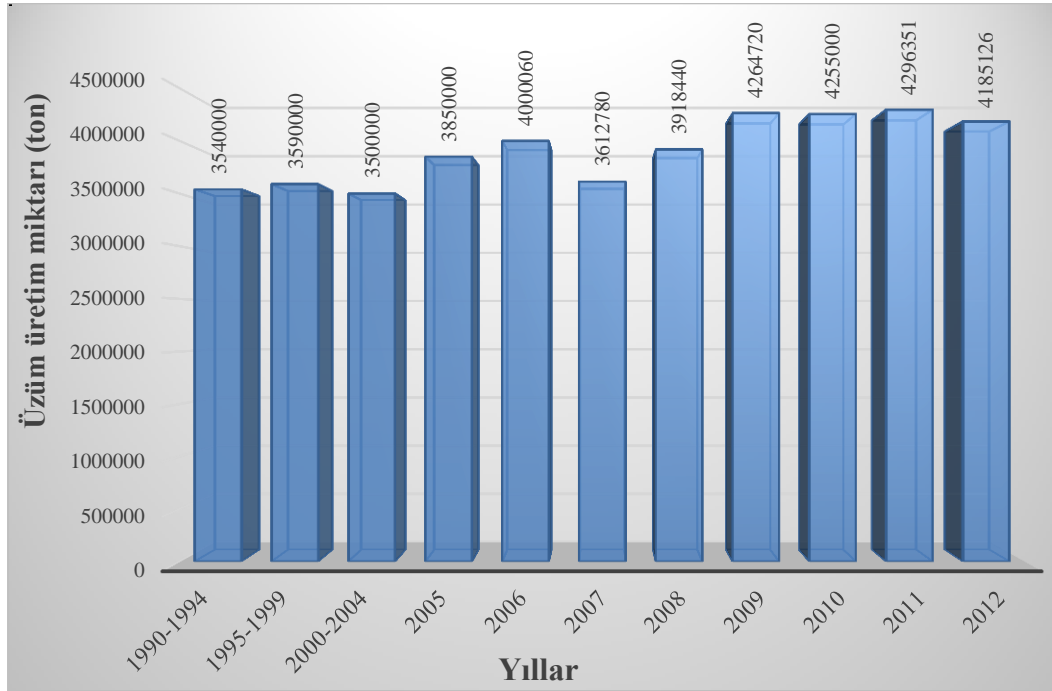
Yıllar	Alan (ha)	İndeks	Üretim Miktarı (ton)	İndeks	Verim (kg/ha)	İndeks
1990-1994	575 000	100	3 540 000	100	6 156	100
1995-1999	549 000	95	3 590 000	101	6 538	106
2000-2004	528 000	92	3 500 000	99	6 609	107
2005	516 000	91	3 850 000	108	7 461	121
2006	513 830	90	4 000 060	113	7 785	126
2007	484 610	84	3 612 780	102	7 455	121
2008	482 789	84	3 918 440	110	8 116	132
2009	479 024	83	4 264 720	120	8 903	145
2010	477 786	83	4 255 000	120	8 906	145
2011	472 550	82	4 296 351	121	9 092	148
2012	462 300	80	4 185 126	118	9 053	147

Kaynak: TÜİK, 2013

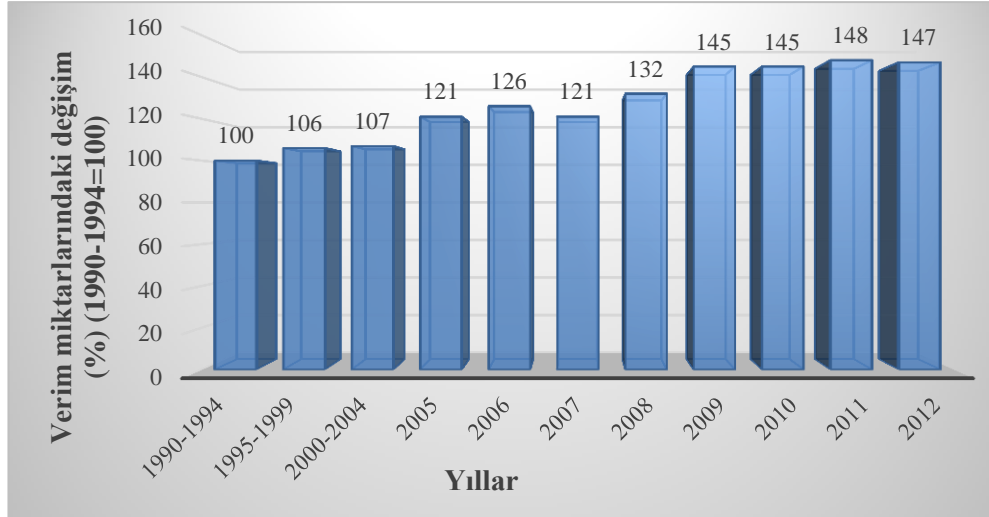
İndeks:1990-1994=100 alınmıştır.

Şekil 4.6. Türkiye'nin üzüm dikili alanlarının yıllara göre değişimi

Şekil 4.7. Türkiye'nin üzüm üretim miktarının yıllara göre değişimi

Şekil 4.8. Türkiye'nin üzüm verim miktarının yıllara göre değişimi

Türkiye'de üzüm verimi 1990-1994 döneminde ortalama hektara 6156 kg iken, %47'lik bir artış göstererek 2012 yılında hektara 9053 kg'a yükselmiştir (Şekil 4.8). Ülkemizde üretilen üzümün 2 250 000 tonu çekirdekli, 1 544 000 tonu çekirdeksiz ve 461 000 tonu şaraplıktır. Toplam üretimin %35.4'ü sofralık, %41.7'si kurutmalık, %5.5'i şaraplık olarak, %17.4'ü pekmez, pestil, sucuk, şıra gibi çeşitli gıda ürünleri elde etmek amacıyla kullanılmaktadır (TÜİK, 2011).

Bölgelere göre üretim incelendiğinde ise, Ege Bölgesinin çekirdeksiz kuru üzüm, Marmara Bölgesinin sofralık ve şaraplık, Akdeniz Bölgesinin ilk turfanda, Orta Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinin şaraplık, şıralık, sofralık, çekirdekli kurutmalık üzüm yetiştiriciliği yönünden gelişme gösterdiği ifade edilmektedir (GTB, 2012).

Türkiye'de önemli üzüm üreticisi illerin dikili alanı, üretim miktarı ve verim rakamları Çizelge 4.5'te verilmiştir. Türkiye'nin toplam üzüm dikili alanı içinde Manisa ili %15.97'lik pay ile ilk sırada yer alırken, Manisa ilini sırasıyla Denizli (%9.45), Mardin (%7.61), Kahramanmaraş (%7.23) ve Diyarbakır (%4.19) takip etmektedir. Isparta ili %1.45'lik pay ile 15. sırada yer almaktadır.

İncelenen illerden Manisa ilinin yaklaşık 1.5 milyon ton üretim ile Türkiye üzüm üretimi içinde %36.16 pay alarak ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Manisa ilini sırasıyla; Denizli (%9.54), Kahramanmaraş (%6.12), Mardin (%4.01) ve

Diyarbakır (%3.02) takip etmektedir.

Önemli üzüm üreticisi illerin ortalama üzüm verimleri incelendiğinde özellikle Manisa ilinin verim rakamı dikkati çekmektedir. Manisa ili 20 502 kg/ha verim ile diğer üretici illerin ve Türkiye ortalamasının çok üzerinde olduğu görülmektedir. Isparta ili 6 960 kg/ha üzüm verimi ile Türkiye ortalamasının altında yer almaktadır. Isparta ilinde telli terbiye sistemi ile üretimin yaygınlaşması durumunda üzüm veriminin önemli oranda artacağı söylenebilir.

Çizelge 4.5. Türkiye'de önemli üzüm üreticisi illerin üretim miktarı, dikili alanı ve verimi

İller	Alan (ha)	Türkiye İçindeki Payı (%)	Üretim Miktarı (ton)	Türkiye İçindeki Payı (%)	Verim (kg/ha)
Manisa	73 823	15.97	1 513 540	36.16	20 502
Denizli	43 686	9.45	399 196	9.54	9 138
Kahramanmaraş	33 419	7.23	256 279	6.12	7 669
Mardin	35 169	7.61	167 902	4.01	4 774
Diyarbakır	19 385	4.19	126 317	3.02	6 516
İzmir	11 275	2.44	106 676	2.55	9 461
Elazığ	10 276	2.22	89 971	2.15	8 755
Gaziantep	17 935	3.88	87 971	2.10	4 905
Bursa	7 165	1.55	78 634	1.88	10 975
Nevşehir	18 268	3.95	66 109	1.58	3 619
Isparta	6 700	1.45	46 634	1.11	6 960
Seçilen illerin toplamı	277 101	59.94	1 259 546	70.23	-
Türkiye	462 300	-	4 185 126	-	9 053

Kaynak: TÜİK, 2013.

4.3. Dünyada ve Türkiye'de Üzümün Dış Ticareti

4.3.1. Dünya kuru üzüm ithalatının gelişimi

Dünyada önemli ithalatçı ülkelerin kuru üzüm ithalat miktarları Çizelge 4.6 ve Şekil 4.9'da verilmiştir. 1990-1994 döneminde ortalama yaklaşık 547 bin ton olan dünya kuru üzüm ithalatı 1.5 kat artış göstererek 2009 yılında 795 bin tona yükselmiştir. Dünya kuru üzüm ithalatı ağırlıklı olarak Avrupa ülkelerine olmaktadır. Dünya kuru üzüm ithalatının miktar olarak %14.71'ini gerçekleştiren

İngiltere, gerek bölgenin gerekse dünyanın en önemli kuru üzüm ithalatçısıdır. İngiltere'yi sırasıyla Almanya (%8.99), Rusya (%8.67) ve Hollanda (%6.41) izlemektedir. Çizelgede yer alan sekiz ülke miktar olarak toplam dünya kuru üzüm ithalatının %50.50'sini gerçekleştirmektedir.

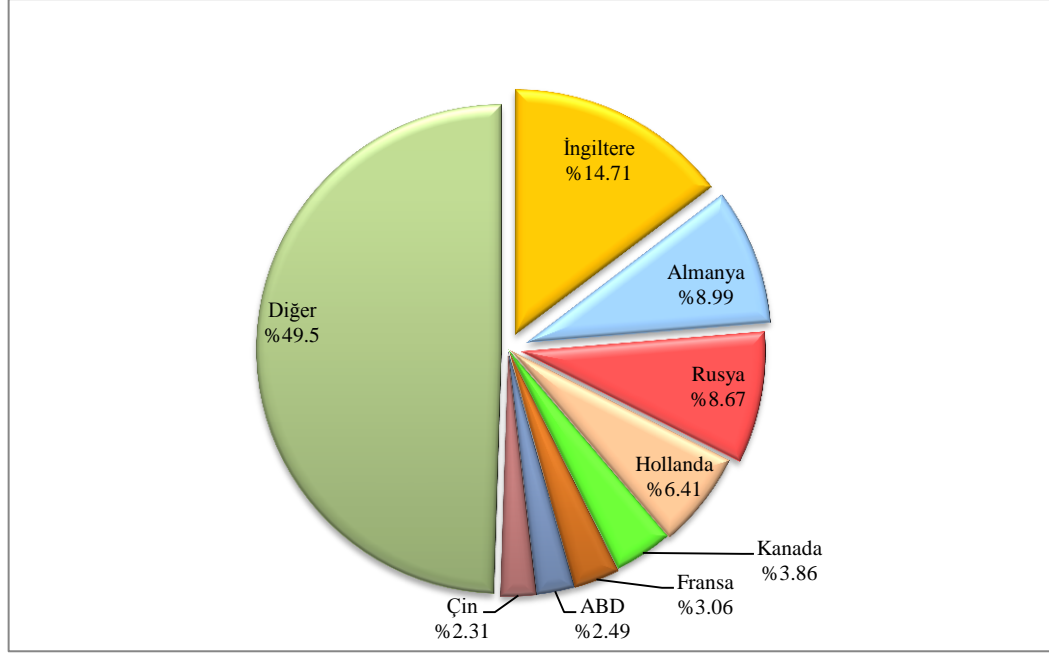
1990-1994 döneminden 2009 yılına kadar 19 yıllık dönemde ithalatta en büyük artış Çin'de gerçekleşmiştir. Çin'in kuru üzüm ithalatı ortalama 5.9 bin ton iken, 2009 yılında yaklaşık 3 kat artış göstererek 18.3 bin tona yükselmiştir. Çin'i sırasıyla Rusya (2.85 kat) ve ABD (2.3 kat) artışla izlemektedir.

Çizelge 4.6. Dünyada önemli ithalatçı ülkelerin kuru üzüm ithalat miktarları (ton)

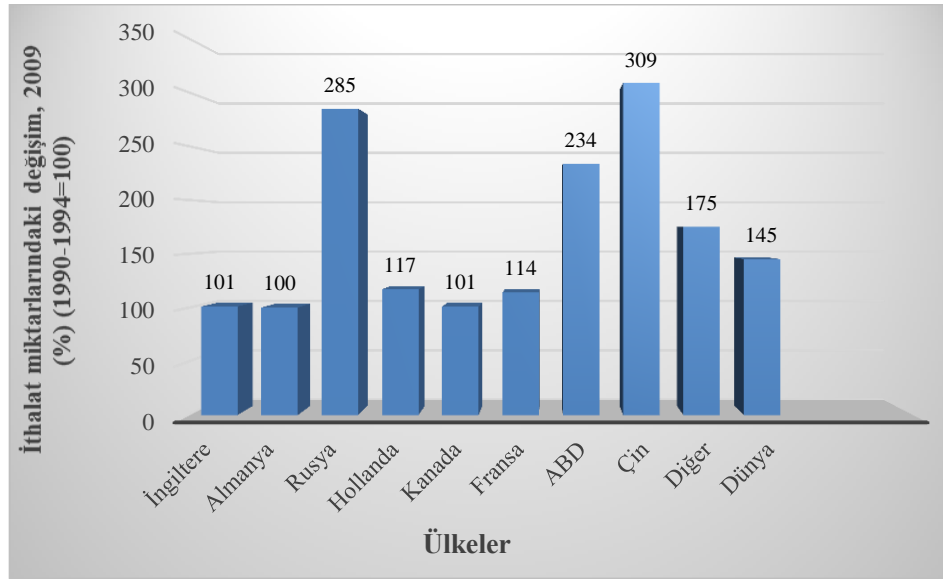
Ülkeler	1990-1994	1995-1999	2000-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009 %	2009 İndeks
İngiltere	116 344	109 046	103 843	113 195	117 569	120 747	117 395	116 943	14.71	101
Almanya	71 386	66 594	69 355	74 681	79 404	81 051	78 521	71 498	8.99	100
Rusya	24 227	31 828	54 334	62 868	67 910	67 649	69 439	68 954	8.67	285
Hollanda	43 610	44 953	44 105	44 055	49 456	58 646	50 074	50 951	6.41	117
Kanada	30 384	31 033	32 429	31 787	35 527	33 708	31 327	30 721	3.86	101
Fransa	21 267	22 721	24 283	26 467	25 687	27 418	25 479	24 337	3.06	114
ABD	8 461	14 766	13 421	24 371	22 055	28 376	20 630	19 776	2.49	234
Çin	5 942	5 382	10 188	16 731	16 673	17 863	18 479	18 348	2.31	309
Diğer ülkeler	224 961	282 557	335 623	367 653	361 930	396 330	385 546	393 572	49.50	175
Dünya	546 582	608 880	687 581	761 808	806 210	831 788	796 890	795 100	100	145

Kaynak: FAO, 2013

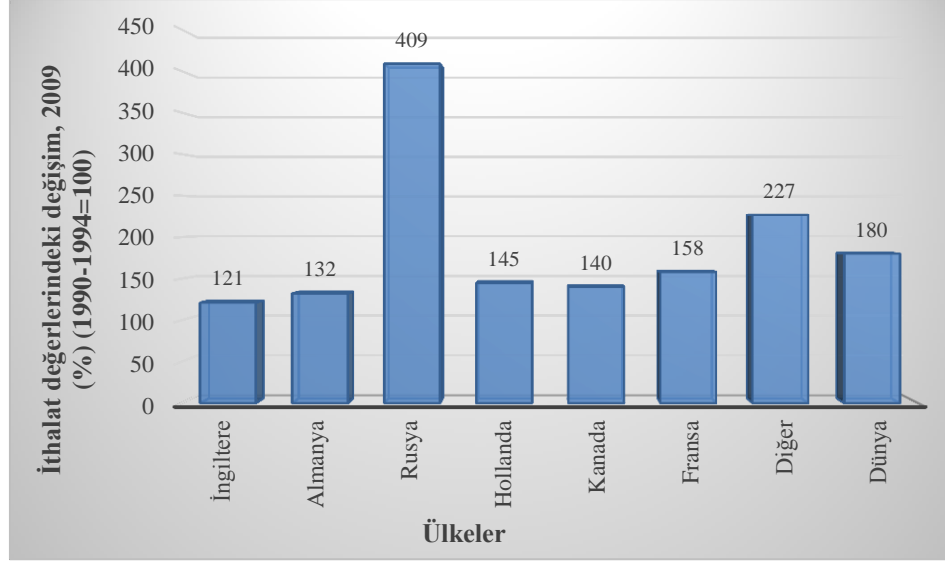
İndeks: 1990-1994=100 alınmıştır

Şekil 4.9. Önemli ithalatçı ülkelerin 2009 yılı dünya kuru üzüm ithalat miktarlarındaki payları (%)

Şekil 4.10. Dünya ve önemli ithalatçı ülkelerin kuru üzüm ithalat miktarlarındaki 1990-1994 dönemine göre 2009 yılındaki değişimi

Şekil 4.11. Dünya ve önemli ithalatçı ülkelerin kuru üzüm 2009 yılı ithalat değerlerindeki 1990-1994 dönemine göre değişimi

Dünyada önemli ithalatçı ülkelerin kuru üzüm ithalat değerleri, Çizelge 4.7'de verilmiştir. Dünya kuru üzüm ithalatı 2009 yılı verilerine göre, değer olarak 1.29 milyar dolardır. İngiltere bu miktarın %15.97'sini gerçekleştirerek, dünyada ilk sırada yer alırken, bunu sırasıyla Almanya (%9.68), Rusya (%7.07) ve Hollanda (%6.88) takip etmektedir. Söz konusu altı ülke değer olarak toplam dünya kuru üzüm ithalatının %48'ini gerçekleştirmektedir (Çizelge 4.7, Şekil 4.11).

Çizelge 4.7. Dünyada önemli ithalatçı ülkelerin kuru üzüm ithalat değerleri(1000 \$)

Ülkeler	1990-1994	1995-1999	2000-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009 %	2009 İndeks
İngiltere	170 837	159 322	126 563	159 058	169 842	185 661	222 897	206 806	15.97	121
Almanya	94 734	84 946	70 185	88 596	104 421	117 455	149 916	125 329	9.68	132
Rusya	22 350	18 809	21 301	28 744	42 846	54 370	71 218	91 566	7.07	409
Hollanda	61 253	58 520	46 127	53 713	63 741	79 747	94 690	89 076	6.88	145
Kanada	44 765	46 573	42 737	52 043	59 949	58 814	63 188	62 468	4.82	140
Fransa	29 292	30 426	27 177	36 145	37 327	42 612	52 768	46 219	3.57	158
Diğer ülkeler	297 177	398 596	358 954	491 812	544 175	583 178	713 361	673 248	52.00	227
Dünya	720 408	763 143	693 044	910 111	1 022 301	1 121 837	1 368 038	1 294 712	100	180

Kaynak: FAO, 2013,

İndeks: 1990-1994=100 alınmıştır

4.3.2. Dünyada ve Türkiye’de kuru üzüm ihracatının gelişimi

Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin kuru üzüm ihracat miktarları Çizelge 4.8 ve Şekil 4.12’de verilmiştir. 1990-1994 döneminde ortalama 557 bin ton olan dünya kuru üzüm ihracatı 1.4 kat artış göstererek 2009 yılında 804 bin tona yükselmiştir. Dünya kuru üzüm ihracatının miktar olarak %33.16’sını gerçekleştiren Türkiye, 2009 yılı itibariyle 266 bin tonluk ihracat miktarıyla gerek bölgenin gerekse dünyanın en önemli kuru üzüm ihracatçısıdır (Şekil 4.12). Türkiye bütün Avrupa ülkelerine üzüm ihraç ederken, ABD’nin ihracatı İngiltere, Almanya, Hollanda ve Kuzey Avrupa ülkelerinde yoğunlaşmaktadır. Türkiye’yi %19.05’lik oranla ABD izlemektedir (GTB, 2013).

Türkiye kuru üzüm ihracatını en fazla Avrupa ülkelerine yapmakta olup, Türkiye’nin yaptığı kuru üzüm ihracatı içinde Avrupa ülkelerinin payı yaklaşık %80’dir. İhraç ettiği en önemli ülke %27.9’luk oranla İngiltere’dir. İngiltere’yi sırasıyla Almanya (%18.2), Hollanda (%11.4), İtalya (%7.7), Fransa (%6.7) ve Avustralya (%6.0) izlemektedir (Şekil 4.13).

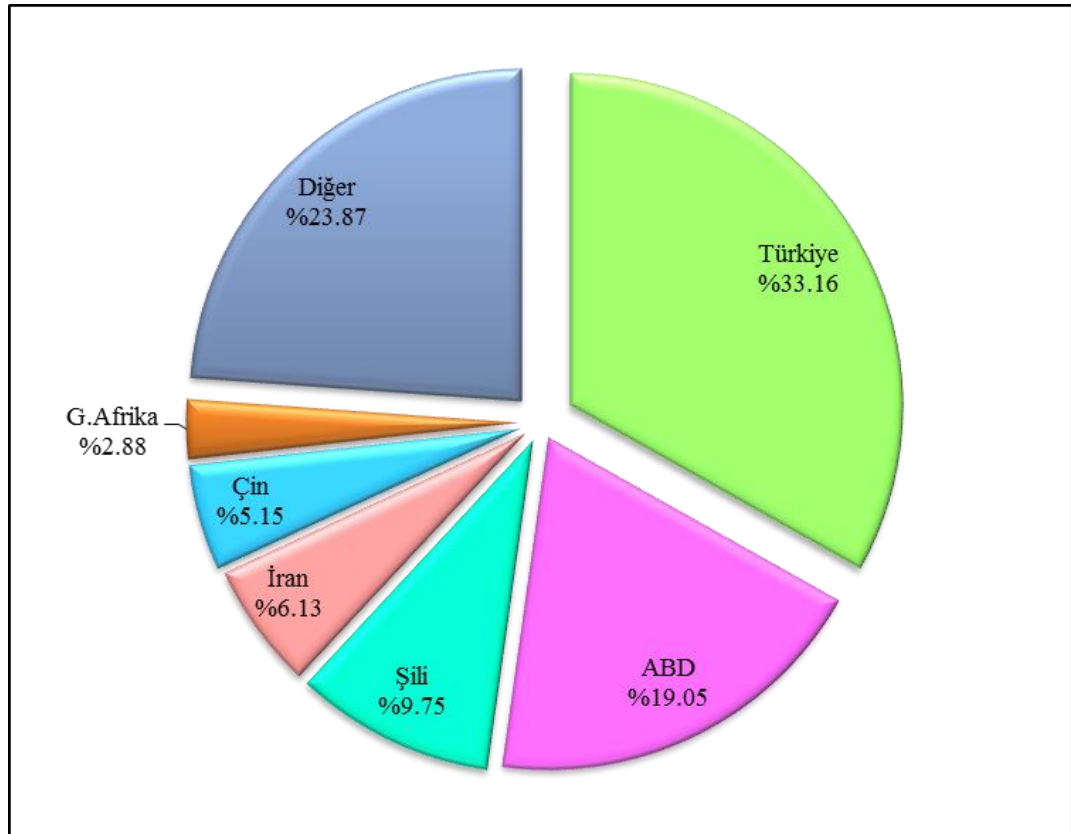
Diğer önemli bir ihracatçı ülke olan İran, ihracatını ağırlıklı Doğu Avrupa ülkelerine yapmaktadır. Orta ve Batı Avrupa ülke pazarlarına ürünün kalitesinin düşüklüğü ve tüketici alışkanlıkları nedeniyle girememektedir. İran, coğrafi yakınlığı dolayısıyla Arap ülkelerine, fiyat düşüklüğü nedeniyle de Doğu Avrupa ülkelerine kuru üzüm pazarlayabilmektedir. Uluslararası kuru üzüm ticaretinde, ekonomik olarak gelişmiş Orta ve Batı Avrupa ülkeleri ile Japonya’da tüketim alışkanlıkları ve kalite, Doğu Avrupa ülkelerinde de fiyat faktörü rol oynamaktadır (GTB, 2013). Çizelgede yer alan altı ülke miktar olarak toplam dünya kuru üzüm ihracatının %76.13’ünü gerçekleştirmektedir.

Çizelge 4.8. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin kuru üzüm ihracat miktarları (ton)

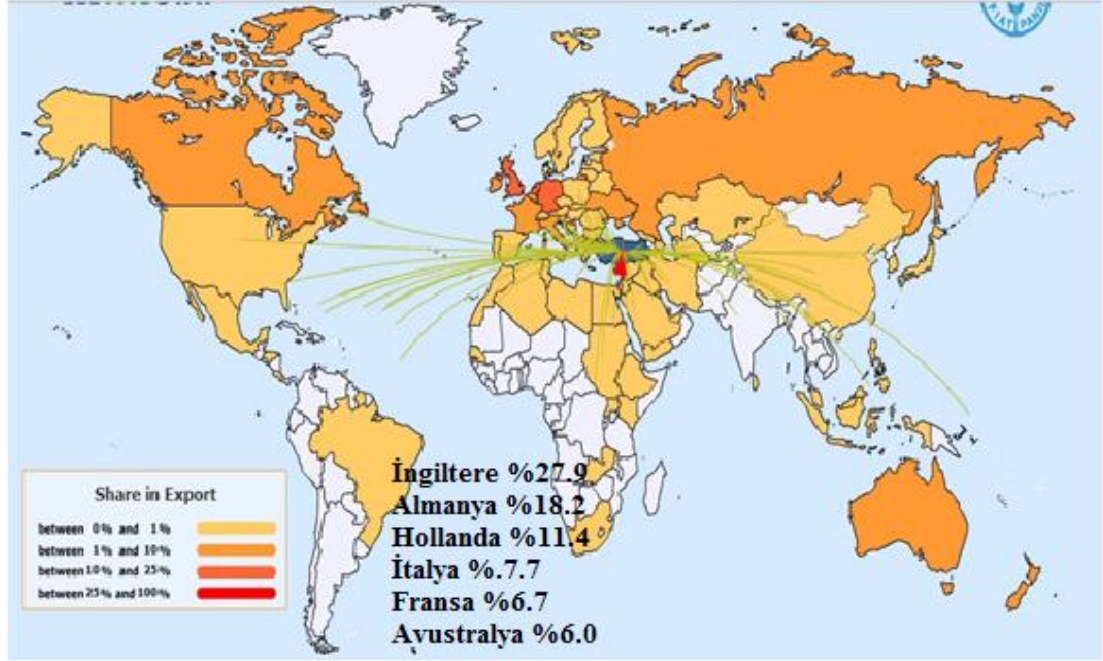
Ülkeler	1990-1994	1995-1999	2000-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009 Yılı %	2009 Yılı İndeks
Türkiye	126 865	180 903	207 262	226 598	244 213	240 599	199 234	266 730	33.16	210
ABD	126 645	116 056	112 266	110 212	113 897	121 622	162 677	153 196	19.05	121
Şili	24 591	30 109	53 951	52 710	59 340	61 284	65 480	78 383	9.75	319
İran	57 624	69 790	126 664	136 198	148 035	105 790	113 671	49 324	6.13	86
Çin	1 382	1 758	5 319	13 430	23 426	25 756	30 693	41 458	5.15	3000
G.Afrika	22 804	24 544	28 457	21 977	23 628	41 123	38 734	23 181	2.88	102
Diğer ülkeler	197 345	157 616	131 529	169 024	165 428	180 071	177 206	192 019	23.87	97
Dünya	557 256	580 776	665 448	730 149	777 967	776 245	787 695	804 291	100	144

Kaynak: FAO, 2013,

İndeks: 1990-1994=100 alınmıştır.

Şekil 4.12. Önemli üzüm üreticisi ülkelerin 2009 yılı dünya kuru üzüm ihracat miktarları içerisindeki payları (%)

Şekil 4.13. Türkiye'nin 2009 yılı itibariyle kuru üzüm ihraç ettiği ülkeler

Kaynak: FAO, 2013.

Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin kuru üzüm ihracat değerleri Çizelge 4.9'da verilmiştir. 1990-1994 döneminde ortalama yaklaşık 676 milyon \$ olan dünya kuru üzüm ihracat değeri 2.5 kat artış göstererek 2010 yılında 1.7 milyar \$'a yükselmiştir. Dünya kuru üzüm ihracatının değer olarak %24.63'ünü gerçekleştiren Türkiye, 2010 yılı itibariyle yaklaşık 418 milyon \$ ihracat geliriyle birinci sıradadır.

Çizelge 4.9. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin kuru üzüm ihracat değerleri (1000 \$)

Ülkeler	1990-1994	1995-1999	2000-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010 %	2010 İndeks
Türkiye	146 724	199 878	185 660	239 729	229 257	229 011	349 539	407 512	417 598	24.63	2.85
ABD	186 376	200 447	163 179	212 362	206 110	218 080	304 507	290 698	331 814	19.57	1.78
İran	38 558	42 201	75 204	113 929	126 522	90 597	109 386	58 305	318 879	18.81	8.27
Şili	26 997	37 935	45 158	81 113	79 612	87 113	126 566	118 568	141 392	8.34	5.24
GAfrika	25 427	28 541	26 931	34 435	37 059	55 698	58 347	46 097	79 902	4.71	3.14
Çin	1 977	2 688	7 451	21 880	31 028	36 488	47 432	65 764	69 960	4.12	35.39
Diğer ülkeler	250 338	195 345	154 673	192 202	206 211	237 778	289 704	319 243	336 136	19.82	1.34
Dünya	676 397	707 035	658 256	895 650	915 799	954 765	1 285 481	1 306 187	1 695 681	100.00	2.51

Kaynak: FAO, 2013,

İndeks: 1990-1994=100 alınmıştır.

4.3.3. Dünya yaş üzüm ithalatının gelişimi

Dünyada önemli ithalatçı ülkelerin yaş üzüm ithalat miktarları Çizelge 4.10 ve Şekil 4.14'de verilmiştir. 1990-1994 döneminde ortalama 1.7 milyon ton olan dünya yaş üzüm ithalat miktarı 2.1 kat artış göstererek 2009 yılında 3.7 milyon tona yükselmiştir.

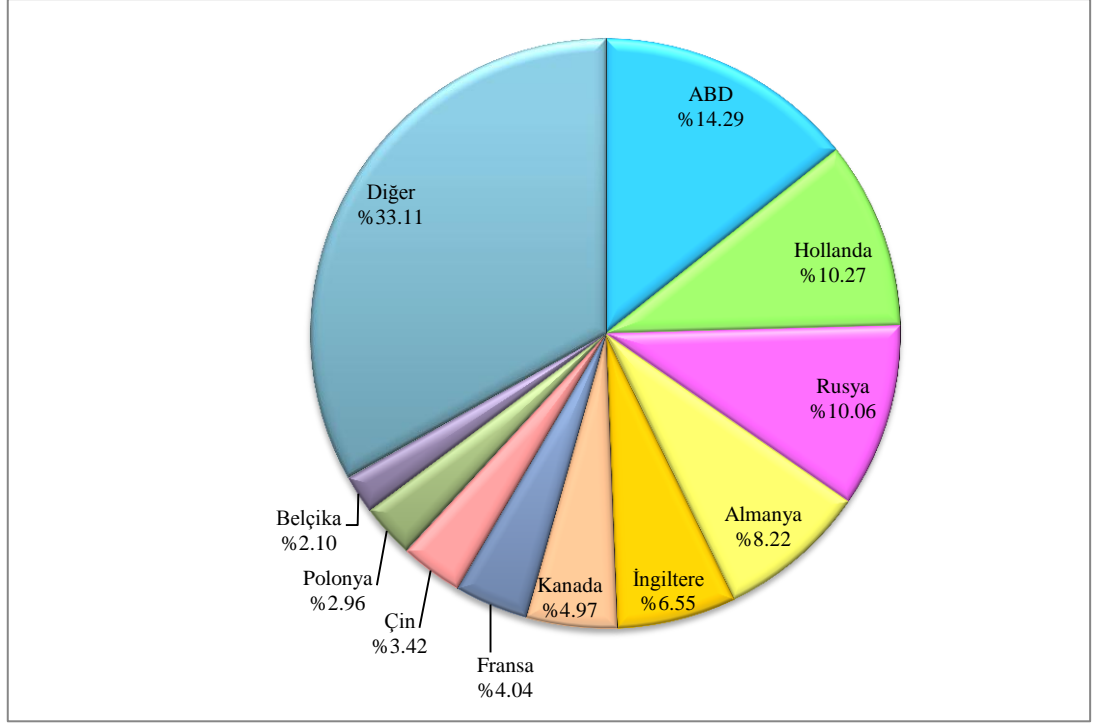
Dünya yaş üzüm ithalatının miktar olarak %14.29'unu gerçekleştiren ABD'yi sırasıyla Hollanda (%10.29), Rusya (%10.06) ve Almanya (%8.22) izlemektedir. Çizelgede yer alan on ülke miktar olarak toplam dünya yaş üzüm ithalatının %66.89'unu gerçekleştirmektedir.

1990-1994 döneminden 2009 yılına kadar 19 yıllık dönemde en önemli artış Rusya'da gerçekleşmiştir. Rusya'nın yaş üzüm ithalat miktarı ortalama 34 bin ton iken, 2009 yılında yaklaşık 10.9 kat artış göstererek 375 bin tona yükselmiştir. Rusya'yı sırasıyla Polonya (4.9 kat), Hollanda (3.95 kat) ve Çin (3.9 kat) artışla izlemektedir.

Çizelge 4.10. Dünyada önemli ithalatçı ülkelerin yaş üzüm ithalat miktarları (ton)

Ülkeler	1990-1994	1995-1999	2000-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009 Yılı %	2009 Yılı İndeks
ABD	268 883	371 783	454 937	538 880	530 889	514 043	527 039	532 642	14.29	1.98
Hollanda	96 749	107 520	146 810	183 734	271 569	329 397	356 264	382 607	10.27	3.95
Rusya	34 266	50 111	136 218	291 163	320 677	380 657	406 760	375 008	10.06	10.94
Almanya	367 204	348 650	326 010	354 752	326 546	307 051	305 686	306 560	8.22	0.83
İngiltere	127 698	134 658	190 020	246 248	273 342	253 152	273 074	244 171	6.55	1.91
Kanada	159 297	137 035	160 258	185 175	174 793	185 992	192 731	185 308	4.97	1.16
Fransa	155 603	140 850	152 902	154 997	141 557	143 308	163 068	150 425	4.04	0.97
Çin	32 588	87 766	93 995	89 897	91 517	76 219	89 021	127 442	3.42	3.91
Polonya	22 430	66 003	77 779	96 060	97 489	110 982	138 008	110 343	2.96	4.92
Belçika	59 646	85 160	98 356	93 746	93 736	81 603	66 319	78 445	2.10	1.32
Diğer ülkeler	446 941	598 462	859 421	986 570	1 045 077	1 162 302	1 305 666	1 234 246	33.11	2.76
Dünya	1 771 305	2 127 998	2 696 706	3 221 222	3 367 192	3 544 706	3 823 636	3 727 197	100	2.10

Kaynak: FAO, 2013,
İndeks:1990-1994=100 alınmıştır.

Şekil 4.14. Önemli ithalatçı ülkelerin 2009 yılı dünya yaş üzüm ithalat miktarları içerisindeki payları (%)

Dünyada önemli ithalatçı ülkelerin yaş üzüm ithalat değerleri Çizelge 4.11 ve Şekil 4.15'de verilmiştir. Dünya yaş üzüm ithalat değeri 1990-1994 döneminde ortalama 1.9 milyar \$ iken 3.3 kat artış göstererek 2009 yılında 6.6 milyar \$'a yükselmiştir. Dünya yaş üzüm ithalatının değer olarak %18.6'sını gerçekleştiren ABD, 2009 yılı itibariyle 1.2 milyar \$'lık ithalat gerçekleştirmiştir. ABD'yi Hollanda (%11.57), Almanya (%8.76), İngiltere (%8.44) ve Rusya (%6.80) izlemektedir.

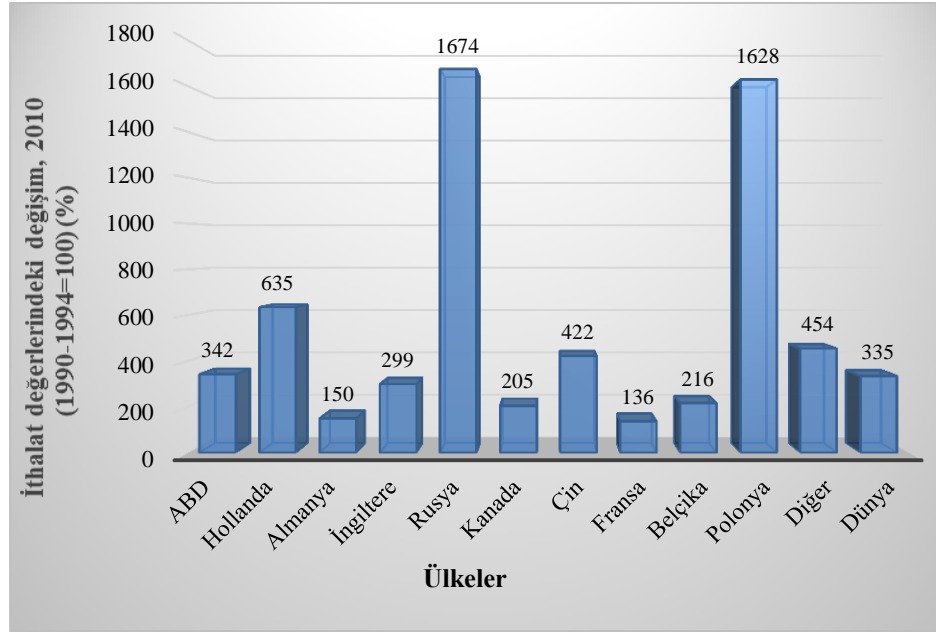
Dünya yaş üzüm ithalatında en büyük artış Rusya'da gerçekleşmiştir. 1990-1994 döneminde ortalama 27 milyon \$ olan ithalat değeri yaklaşık 16.7 kat artış göstererek 2009 yılında 451 milyon \$'a yükselmiştir.

Çizelge 4.11. Dünyada önemli ithalatçı ülkelerin yaş üzüm ithalat değerleri (1000 \$)

Ülkeler	1990-1994	1995-1999	2000-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009 %	2009 İndeks
ABD	361 533	514 660	754 070	1 110 570	1 102 060	1 123 520	1 146 470	1 235 450	18.60	342
Hollanda	120 898	140 109	218 324	334 138	503 930	605 872	725 907	768 227	11.57	635
Almanya	388 768	386 004	371 581	499 914	504 024	609 283	630 008	582 019	8.76	150
İngiltere	187 800	240 831	341 824	499 660	555 307	612 387	680 462	560 832	8.44	299
Rusya	27 000	35 869	73 219	210 585	342 716	412 539	520 299	451 885	6.80	1674
Kanada	179 415	182 554	223 626	301 712	321 423	342 577	357 473	367 323	5.53	205
Çin	59 798	160 258	139 280	140 162	148 291	142 285	180 827	252 563	3.80	422
Fransa	154 697	142 260	154 627	205 771	179 408	214 622	252 892	210 806	3.17	136
Belçika	77 397	121 167	137 676	157 129	170 063	166 825	150 937	167 011	2.51	216
Polonya	9 322	32 268	60 580	109 356	113 305	163 896	217 150	151 716	2.28	1628
Diğer ülkeler	416 670	613 888	841 864	1 204 360	1 316 262	1 660 977	2 042 205	1 893 549	28.51	454
Dünya	1 983 298	2 569 868	3 316 671	4 773 357	5 256 789	6 054 783	6 904 630	6 641 381	100	335

Kaynak: FAO, 2013,

İndeks: 1990-1994=100 alınmıştır.

Şekil 4.15. Dünya ve önemli ithalatçı ülkelerin yaş üzüm ithalat değerlerinin 1990-1994 dönemine göre 2009 yılındaki değişimi

4.3.4. Dünyada ve Türkiye'de yaş üzüm ihracatının gelişimi

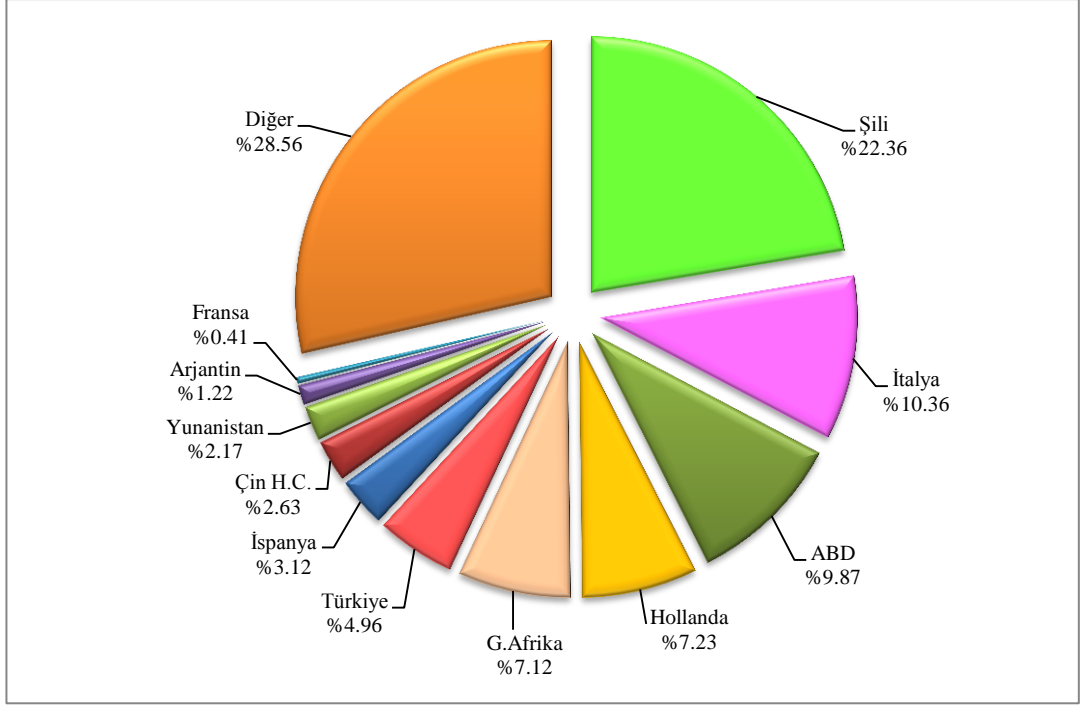
Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin yaş üzüm ihracat miktarları Çizelge 4.12 ve Şekil 4.16'de verilmiştir. 1990-1994 döneminde ortalama 1.8 milyon ton olan dünya yaş üzüm ihracat miktarı 2 kat artış göstererek 2009 yılında 3.8 milyon tona yükselmiştir. Dünya yaş üzüm ihracatının miktar olarak %22.36'sını gerçekleştiren Şili ilk sırada yer almaktadır. Şili'yi %10.36'lık payla İtalya ve %9.87'lik payla ABD izlemektedir. Türkiye 188 bin tonluk yaş üzüm ihraç miktarıyla altıncı sıradadır.

Dünya yaş üzüm ihracat miktarındaki en önemli artış Türkiye'de gerçekleşmiştir. 1990-1994 döneminde ortalama 18 bin ton olan yaş üzüm ihracat miktarı 10 kat artış göstererek 2009 yılında 188 bin tona yükselmiştir (Çizelge 4.12). Türkiye'nin yaş üzüm ihraç ettiği ülkelerin başında %45'lik oranla Rusya gelmektedir. Rusya'yı %23 oranla Bulgaristan izlemektedir (Şekil 4.18).

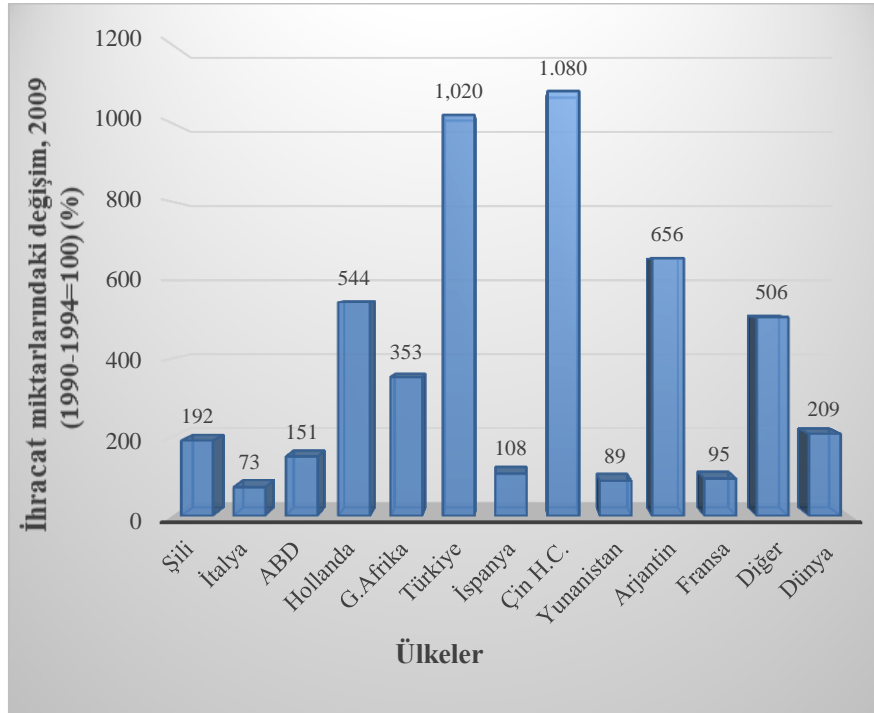
Çizelge 4.12. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin yaş üzüm ihracat miktarları (ton)

Ülkeler	1990-1994	1995-1999	2000-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009 %	2009 İndeks
Şili	443 562	518 119	708 773	738 469	823 198	776 370	820 716	850 205	22.36	192
İtalya	539 776	535 826	550 343	495 111	417 217	447 282	507 448	393 750	10.36	73
ABD	248 354	272 739	364 109	446 287	290 008	386 677	424 437	375 322	9.87	151
Hollanda	50 496	78 292	103 293	160 000	186 261	194 265	252 284	274 563	7.23	544
G.Afrika	76 831	128 949	201 876	229 948	284 903	286 895	261 519	270 877	7.12	353
Türkiye	18 475	37 786	95 818	155 603	151 136	170 250	202 023	188 449	4.96	1.020
İspanya	109 825	93 902	106 200	110 209	123 391	106 410	136 969	118 633	3.12	108
Çin	927	658	7 863	21 362	34 447	56 103	63 665	100 177	2.63	1080
Yunanistan	92 208	103 709	78 881	90 792	86 346	69 400	75 468	82 503	2.17	89
Arjantin	7 056	14 211	35 596	51 961	72 963	58 812	69 718	46 265	1.22	656
Fransa	16 342	18 295	16 501	14 503	18 126	17 827	14 502	15 598	0.41	95
Diğer ülkeler	214 679	415 652	622 581	909 823	938 505	1 048 509	1 015 373	1 086 078	28.56	506
Dünya	1 818 531	2 218 138	2 891 834	3 424 068	3 426 501	3 618 800	3 844 122	3 802 420	100	209

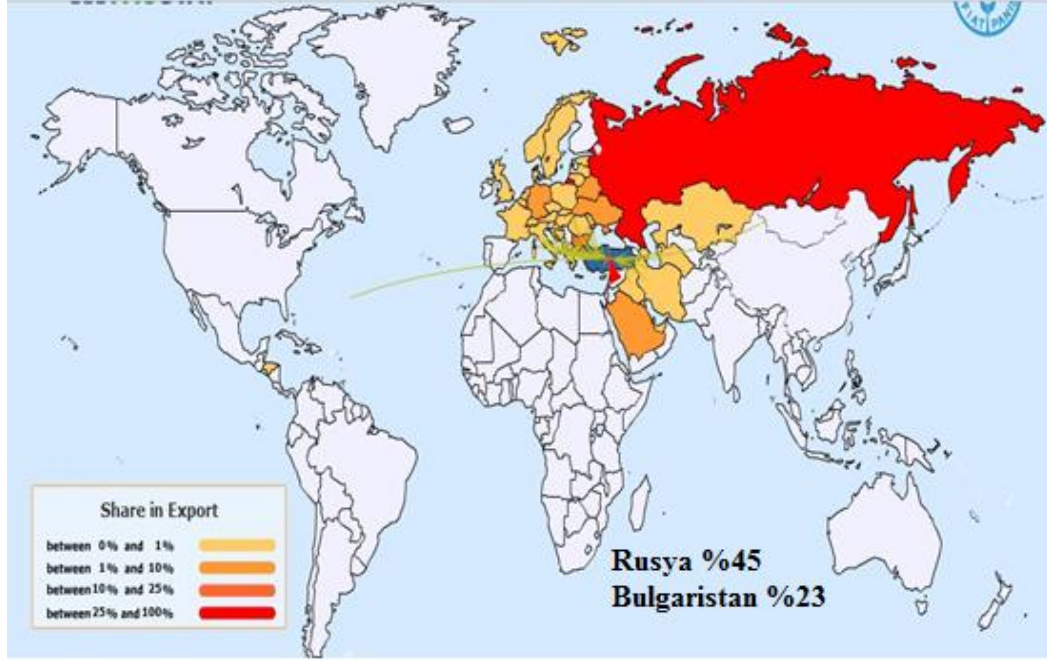
Kaynak: FAO, 2013,
İndeks: 1990-1994=100 alınmıştır.

Şekil 4.16. Önemli üzüm üreticisi ülkelerin 2009 yılı dünya yaş üzüm ihracat miktarları içerisindeki payları (%)

Şekil 4.17. Dünya ve önemli üretici ülkelerin yaş üzüm ihracat miktarlarının 1990-1994 dönemine göre 2009 yılındaki değişimi

Şekil 4.18. Türkiye'nin 2009 yılı itibariyle yaş üzüm ihraç ettiği ülkeler

Kaynak: FAO, 2013

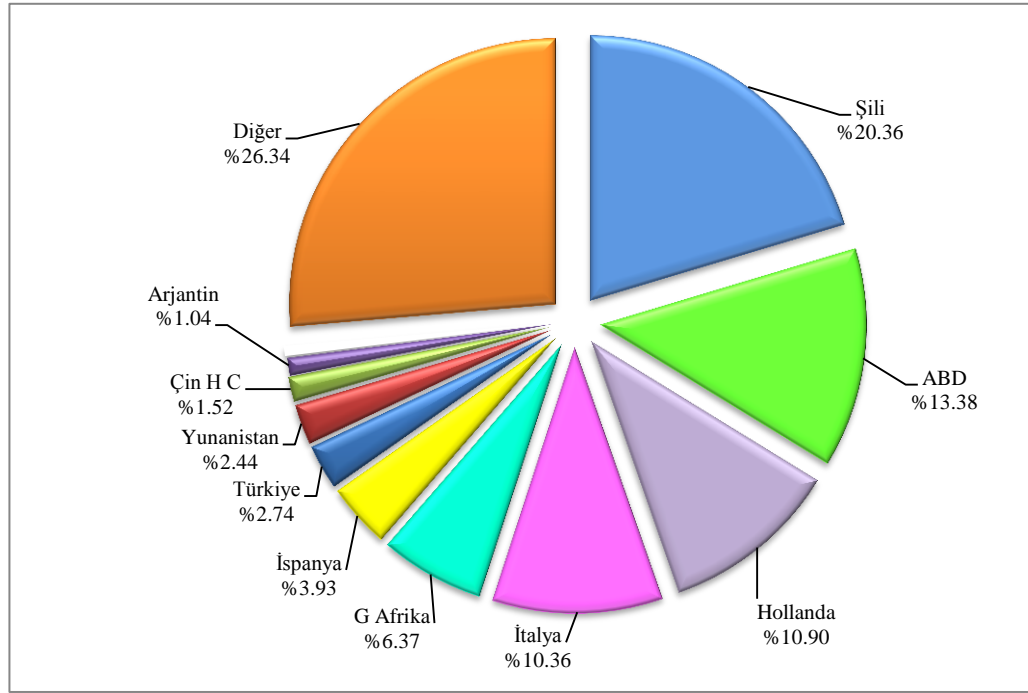
Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin yaş üzüm ihracat değerleri Çizelge 4.13 ve Şekil 4.19'da verilmiştir. 1990-1994 döneminde ortalama 1.6 milyar \$ olan dünya yaş üzüm ihracat değeri 3.3 kat artış göstererek 2009 yılında yaklaşık 5.7 milyar \$'a yükselmiştir. Dünya yaş üzüm ihracatının değer olarak %20.36'sını gerçekleştiren Şili, yaklaşık 1.1 milyar \$'lık ihracat geliri elde etmiştir. Şili'yi %13.38lik oranla ABD (759 milyon \$), %10.9'luk oranla Hollanda (618 milyon \$) ve %10.36'lık oranla İtalya (587 milyon \$) izlemektedir. Türkiye yaklaşık 155 milyon \$'lık yaş üzüm ihracat geliriyle dünyada yedinci sıradadır (Çizelge 4.13, Şekil 4.19).

1990-1994 döneminden 2009 yılına kadar 19 yıllık dönemde yaş üzüm ihracat gelirindeki en büyük artış Çin'de gerçekleşmiştir. Çin'in yaş üzüm ihracat geliri ortalama 1.8 milyon \$ iken, 46.4 kat artış göstererek 2009 yılında 86 milyon \$'a yükselmiştir. Çin'i sırasıyla Türkiye (16.7 kat) ve Arjantin (10 kat) artışla izlemektedir (Şekil 4.20 ve Çizelge 4.13).

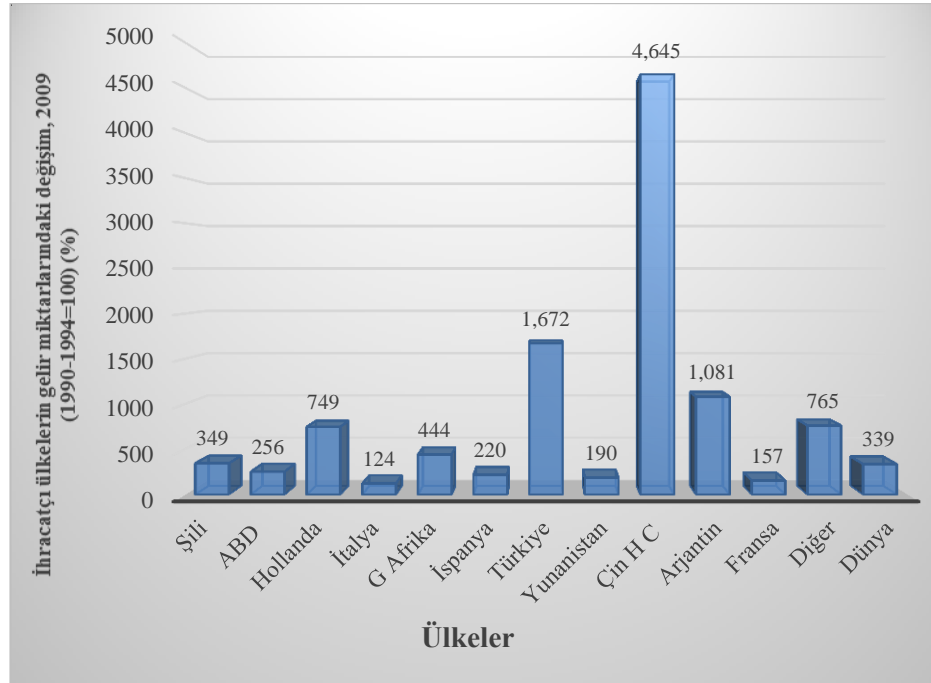
Çizelge 4.13. Dünyada önemli üzüm üreticisi ülkelerin yaş üzüm ihracat değerleri (1000\$)

Ülkeler	1990-1994	1995-1999	2000-2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009 %	2009 İndeks
Şili	330 790	399 806	588 645	660 379	772 564	983 413	968 758	1 154 670	20.36	349
ABD	296 470	367 287	506 259	694 086	496 653	704 104	786 633	758 950	13.38	256
Hollanda	82 617	124 433	169 630	288 000	373 540	466 388	642 070	618 510	10.90	749
İtalya	473 844	449 662	490 504	566 862	498 747	704 881	841 450	587 879	10.36	124
G Afrika	81 254	129 153	177 641	296 623	257 597	312 612	315 309	361 159	6.37	444
İspanya	101 107	100 195	110 051	156 272	189 063	199 280	265 379	222 750	3.93	220
Türkiye	9 305	19 340	45 300	91 362	65 937	93 675	169 407	155 594	2.74	1 672
Yunanistan	72 785	113 593	96 118	134 474	134 859	140 694	156 116	138 628	2.44	190
Çin	1 855	398	3 737	10 401	19 511	33 584	48 184	86 169	1.52	4 645
Arjantin	5 454	18 902	37 426	48 646	73 638	62 062	88 730	58 949	1.04	1 081
Fransa	22 175	25 716	23 683	25 400	30 947	38 075	32 477	34 741	0.61	157
Diğer ülkeler	195 334	408 569	574 472	984 387	1 074 056	1 198 401	1 310 612	1 494 105	26.34	765
Dünya	1 672 990	2 157 054	2 823 466	3 956 892	3 987 112	4 937 169	5 625 125	5 672 104	100	339

Kaynak: FAO, 2013,
İndeks:1990-1994=100 alınmıştır.

Şekil 4.19. Önemli üzüm üreticisi ülkelerin 2009 yılı yaş üzüm ihracat değerlerinin dünya içerisindeki payları (%)

Şekil 4.20. Dünya ve önemli yaş üzüm ihracatı yapan ülkelerin 2009 yılında 1990-1994 dönemi ihracat değerine göre değişimi

4.4. Dünyada ve Türkiye'de  z m Tüketimi

Yıllar itibari ile değerlendirme yapıldığında; Türkiye nüfusunun sürekli artış göstermesine karşın kişi başına üzüm tüketimi artmamış, aksine azalmıştır. 1990'ların başında yaklaşık 42 kg olan kişi başi üzüm tüketimi, 2009 yılında 32.7 kg'a düşmüştür. Dünya ortalaması ve diğer bazı ülkelerin kişi başına yıllık üzüm tüketim miktarları incelendiğinde; Yunanistan'da 23 kg, Hollanda'da, 14.8 kg, Kanada'da, 9.5 kg, Almanya'da 8.3 kg, ABD'de, 7.0 kg, Fransa'da 3.3 kg, Rusya'da, 2.2 kg, AB'de 9.3 kg ve dünya ortalaması 4 kg olduğu görülmektedir (FAO, 2013).

Dünyada son iki yılda üretilen ortalama 750 bin ton  ekirdeksiz kuru üzümün yaklaşık %90'ına tekabül eden kısmı uluslararası ticarete konu olmakta, kalan kısmı üretici ülkelerin kendi iç piyasalarında tüketilmektedir. Üretici ülkelerin iç tüketimleri 250-300 bin ton civarında seyretmektedir. Uluslararası ticarete konu olan 450 – 500 bin tona i  tüketimlerinin eklenmesiyle toplam dünya  ekirdeksiz kuru üzüm tüketimi 700 – 800 bin ton seviyesine çıkmaktadır (STB, 2010).

5. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

5.1. Anket Yapılan İşletme Sayısı

Ana kitleyi bölgede faaliyet gösteren 154 telli terbiye ve goble terbiye sistemi ile üretim yapan üzüm işletmeleri oluşturmuştur. Örneğe girecek işletme sayısı %90 güven sınırında, örnekleme yöntemlerinden basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak hesaplanmıştır.

Araştırma bölgesinde örneğe giren 77 telli terbiye sistemli ve 77 goble terbiye sistemli üzüm işletmesi olmak üzere toplam 154 adet işletme ile yüz yüze anket çalışması yapılmıştır.

5.2. İşletmelerin Nüfus Yapısı ve Eğitim Düzeyi

Çizelge 5.1’de işletme sahiplerinin yaşları gruplara göre incelenmiştir. Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletme sahiplerinin %24.68’i 15–49 yaş grubunda, %62.34’ü 50-65 yaş grubunda ve %12.99’u 65 yaş üzerinde oldukları belirlenmiştir. Goble terbiye sistemine göre üretim yapan işletme sahiplerinin ise aynı yaş gruplarındaki oranları sırasıyla %12.99, %45.45 ve %41.56 olarak tespit edilmiştir.

Bölgede kırsal kesimdeki genç nüfusun, eğitim amaçlı ve tarım dışındaki organize sanayi bölgelerindeki iş imkânları için il ve ilçe merkezlerine göç ettikleri, farklı sektörden bazı işletmeci ve özel sektör temsilcilerinin il merkezinden gelerek telli terbiye sistemine yatırım yaptıkları belirlenmiştir.

Çizelge 5.1. İşletme sahiplerinin yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grupları (yıl)	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
15–49	19	24.67	10	12.99
50–65	48	62.34	35	45.45
65 +	10	12.99	32	41.56
Toplam	77	100.00	77	100.00

İşletme sahiplerinin eğitim düzeyi incelendiğinde; her iki üretim sisteminde de ilkökul mezunu olanların oranının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Telli ve goble

terbiye sistemlerine göre üzüm üretim faaliyetinde bulunan ilkökul mezunu işletme sahiplerinin oranları sırasıyla %68.83 ve %67.53 olarak belirlenmiştir. Lise, üniversite ve ilkökul mezunu işletme sahiplerinin oranı telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Lise mezunu olan işletme sahiplerinin oranı ise telli terbiye sistemi ile üretimde %19.48, goble terbiye sistemi ile üretimde %7.79'dur. Telli terbiye sistemi ile üretim yapanlar arasında yalnızca 3 adet üniversite mezununa rastlanırken goble terbiye sistemi ile üretim yapanlarda bu sayı 2'dir (Çizelge 5.2.).

Çizelge 5.2. İşletme sahiplerinin eğitim düzeyi

Eğitim Düzeyi	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Okur-Yazar	1	1.30	11	14.29
İlkökul	53	68.83	52	67.53
Orta Okul	5	6.49	6	7.79
Lise	15	19.48	6	7.79
Üniversite	3	3.90	2	2.60
Toplam	77	100.00	77	100.00

İncelenen işletmelerde nüfusun cinsiyetlere göre dağılımı Çizelge 5.3'te verilmiştir. İşletme başına düşen nüfusu sayısı, telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde 3.57 kişi iken, goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde ise 4.56 kişi olarak belirlenmiştir. Telli terbiye sistemine göre üretim yapan işletmelerde işletme başına düşen ortalama nüfus içinde erkek nüfusun payı %62.18 ve kadın nüfusun payı %37.82 olarak hesaplanmıştır. Goble terbiye sistemine göre üretimde bulunan işletmelerde bu oranlar sırasıyla; %62.28 ve %37.72 olarak tespit edilmiştir. Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin ihtiyaç duydukları iş gücünün büyük bir kısmını yevmiyeli işçilerden ve işletme içinden sağladıkları saptanmıştır.

Çizelge 5.3. İşletme nüfusunun cinsiyetlere göre dağılımı

Cinsiyet	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Erkek	2.22	62.18	2.84	62.28
Kadın	1.35	37.82	1.72	37.72
Toplam	3.57	100.00	4.56	100.00

5.3. Üzüm yetiştiriciliğinde deneyim

İşletme sahiplerinin deneyim süreleri Çizelge 5.4’te verilmiştir. Bölgede telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde deneyim süreleri 6–10 yıl arasında olan işletmelerin oranı %32.47, 11–15 yıl arasında olan işletmelerin oranı %31.17 ve 16–20 yıl arasında olan işletmelerin oranı %19.48 olarak belirlenmiştir. Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde ise deneyim süreleri 21–30 yıl arasında olan işletmelerin oranı %36.36, 11–15 yıl arasında olan işletmelerin oranı %22.08 ve 16–20 yıl arasında olan işletmelerin oranı %18.18 olarak saptanmıştır. Araştırma bölgesinde telli terbiye sistemi ile üretimin goble terbiye sistemi ile üretime göre yeni bir üretim sistemi olduğu ve telli terbiye ile üretimde yer alan işletmelerin goble terbiye ile üretim yapan işletmelere göre daha az deneyime sahip oldukları tespit edilmiştir. Ancak bölgede telli terbiye ile üretime doğru bir geçiş olduğu ve telli terbiye ile üretim yapan işletmecilerin kendilerini yetiştirme gayreti içinde oldukları saptanmıştır.

Çizelge 5.4. İşletme sahiplerinin üzüm yetiştiriciliğindeki deneyim süreleri

Üretim Sistemi	Üretimde Geçen Süre (Yıl)													
	1–5		6–10		11–15		16–20		21–30		31–40		Toplam	
	İşlt. Sys.	%	İşlt. Sys.	%	İşlt. Sys.	%	İşlt. Sys.	%	İşlt. Sys.	%	İşlt. Sys.	%	İşlt. Sys.	%
Telli Terbiye Sistemi	5	6.49	25	32.47	24	31.17	15	19.48	4	5.19	4	5.19	77	100.00
Goble Terbiye Sistemi	-	-	9	11.69	17	22.08	14	18.18	28	36.36	9	11.69	77	100.00

5.4. İşletmelerin Üzüm Üretimi Konusunda Eğitim Alma Durumları

İşletme sahiplerinin üzüm üretimi konusunda eğitim alma durumları incelendiğinde; eğitim alanların oranı, telli terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %58.44, goble terbiye sistemi ile üretim yapanlarda ise %32.47 olarak hesaplanmıştır. Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin eğitim aldıkları kurumlar incelendiğinde; İl, İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri, SDÜ Ziraat Fakültesi, özel fidan ve ilaç firmalarının olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim almayanların oranı ise telli terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %41.56, goble terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %67.53 olarak saptanmıştır (Çizelge 5.5).

Üzüm üretimi konusunda eğitim almayan işletmeciler aileden, diğer çiftçilerden edinilme bilgilerle, sezon boyunca edindikleri tecrübelerle üzüm üretimine devam etmektedirler.

Çizelge 5.5. İşletme sahiplerinin üzüm üretimi konusunda eğitim alma durumları

Eğitim Durumu	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Eğitim alan	45	58.44	25	32.47
Eğitim almayan	32	41.56	52	67.53
Toplam	77	100.00	77	100.00

5.5. Üzüm yetiştiriciliğinde teknik bilgi desteği

Üreticilerin üzüm üretimi konusunda teknik bilgi desteği sağladıkları yerler Çizelge 5.6'da verilmiştir. İşletme sahiplerinin verdikleri cevaplar doğrultusunda, telli terbiye sistemi ile üretimde üreticilere teknik bilgi konusunda yardımcı olan kuruluş öncelikli olarak %36.36 ile Gıda Tarım ve Hayvancılık İl ve İlçe Müdürlükleri olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %45.45'lik kısmı, tarımsal fuarlara katılarak, %31.17'lik kısım interneti kullanarak, %15.58'lik kısmı kendi bölgelerindeki tarım danışmanlarından bilgi sahibi olduklarını ve %23.38'lik kısmı ise kendi tecrübeleri ile üzüm yetiştiriciliğine devam ettiklerini belirtmişlerdir. Üreticilerin %10.39'luk kısmının ise zirai ilaç bayilerinden teknik destek aldıkları tespit edilmiştir.

Telli terbiye sistemi ile üretim yapan üreticilerin, daha bilinçli bir şekilde üretim yaptıkları, toprak analizi yaptırdıkları ve analiz sonuçlarına uygun şekilde gübre kullandıkları, kendilerini teknik anlamda yetiştirme gayreti içinde oldukları tespit edilmiştir.

Goble terbiye ile üretim yapan işletme sahiplerinin verdikleri cevaplar incelendiğinde ise; üreticilerin %36.36'sının kendi deneyimlerine göre üzüm üretim faaliyetinde bulduklarını, %23.38'lik kısmın tarımsal fuarlara katılarak, %19.48'inin Gıda Tarım ve Hayvancılık İl ve İlçe Müdürlüklerinden, %15.58'lik kısmı zirai ilaç bayilerinden ve %10.39'luk kısmının ise bölgelerindeki tarım danışmanlarından teknik bilgi aldıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 5.6).

Goble terbiye sistemi ile üretim yapan üreticilerin, teknik anlamda hala eski alışkanlıklarına devam ettikleri, yeni tekniklerin uygulanmasında yetersiz kaldıkları, bitki hastalıklarıyla kimyasal mücadelenin bilinçsiz yapıldığı, üreticilerin bir kısmının toprak analizi yaptırdığı, fakat analiz sonucuna göre gübre kullanmadıkları tespit edilmiştir (Çizelge 5.6).

Çizelge 5.6. Üzüm tarımında teknik bilgi desteği

Üzüm yetiştiriciliğinde teknik bilgi desteğini sağlama kanalları	Üretim Sistemi			
	Telli		Goble	
	Adet	%	Adet	%
Diğer işletmelerin önerileri	5	6.49	7	9.09
Gıda Tarım ve Hayvancılık İl ve İlçe Müdürlükleri	28	36.36	15	19.48
Tarım danışmanı	12	15.58	8	10.39
Özel danışman	3	3.90	-	-
Zirai ilaç bayisi	8	10.39	12	15.58
Gübre bayisi	3	3.90	7	9.09
İnternet kanalından	24	31.17	8	10.39
Tarımsal fuarlara katılım	35	45.45	18	23.38
Kendi deneyimlerime	18	23.38	28	36.36

5.6. İşletmelerin Bilgisayar Kullanma Durumları

İşletme sahiplerinin bilgisayar kullanma durumları incelendiğinde; bilgisayar kullanabilen işletme sahiplerin oranı, telli terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %36.36, goble terbiye sistemi ile üretim yapanlarda ise %18.18 olarak bulunmuştur. Bilgisayar kullanamayan işletme sahiplerinin oranı ise; telli terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %63.64 ve goble terbiye sistemi ile üretim yapanlarda ise %81.80 olarak belirlenmiştir (Çizelge 5.7).

İşletme sahiplerinden bilgisayar kullanamayanların oranı incelendiğinde; bu oranın en fazla %81.82 ile goble terbiye sistemi ile üretim yapan üreticilere ait olduğu tespit edilmiştir. Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmecilerin yaşlarının ve eğitim düzeylerinin bilgisayar kullanmayı öğrenememelerinde etkili olduğu saptanmıştır.

Çizelge 5.7. İşletme sahibinin bilgisayar kullanma durumu

Bilgisayar Kullanma Durumu	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Bilgisayar kullanabilen	28	36.36	14	18.18
Bilgisayar kullanamayan	49	63.64	63	81.82
Toplam	77	100.00	77	100.00

5.7. İşletmelerin İnternet Kullanma Durumları

İşletme sahiplerinin internet kullanma durumları incelendiğinde; internet kullananların oranı, telli terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %31.17, goble terbiye sistemi ile üretim yapanlar arasında ise %10.39'dur (Çizelge 5.8).

İnternet kullanmayanların oranı ise; telli terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %68.83, goble terbiye sistemi ile üretim yapanlar arasında ise %89.61'dir (Çizelge 5.8).

Çizelge 5.8. İşletme sahibinin internet kullanma durumu

İnternet Kullanma Durumu	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
İnternet kullanan	24	31.17	8	10.39
İnternet kullanamayan	53	68.83	69	89.61
Toplam	77	100.00	77	100.00

5.8. İşletmelerin Kayıt Tutma Durumları

İşletme sahiplerinin kayıt tutma durumları incelendiğinde; kayıt tutma oranı, telli terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %10.39'dur. Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmecilerin hiç kayıt tutmadıkları tespit edilmiştir (Çizelge 5.9).

Çizelge 5.9. İşletme sahibinin kayıt tutma durumu

Kayıt Tutma Durumu	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Kayıt tutan	8	10.39	-	0.00
Kayıt tutmayan	69	89.61	77	100.00
Toplam	77	100.00	77	100.00

5.9. İşletmelerin Tarım Dışı İşle Uğraşma Durumları

İşletme sahiplerinin tarım dışı işle uğraşma durumları Çizelge 5.10'da verilmiştir. Tarım dışı herhangi bir işte çalışan işletme sahiplerinin oranı telli terbiye sisteminde %36.36 iken, goble terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %62.34 olarak hesaplanmıştır.

Tarım dışı işte çalışmayanların oranı ise; telli terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %63.64, goble terbiye sistemi ile üretim yapanlar arasında ise %37.66 olarak belirlenmiştir. Tarım dışı işte çalışan kişilerin işçi, memur, öğretmen, aşçı ve esnaflık işleriyle uğraştıkları belirlenmiştir.

Çizelge 5.10. İşletme sahiplerinin tarım dışı işlerle çalışma durumları

Tarım Dışı İşle Uğraşma Durumu	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Tarım dışı işle uğraşan	28	36.36	48	62.34
Tarım dışı işle uğraşmayan	49	63.64	29	37.66
Toplam	77	100.00	77	100.00

5.10. İşletme Sahiplerinin Sosyal Güvenceye Sahip Olma Durumları

İşletme sahiplerinin sosyal güvenceye sahip olma durumları incelendiğinde; sosyal güvencesi olanların oranı, telli terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %93.51, goble terbiye sistemi ile üretim yapanlarda ise %88.31 olarak saptanmıştır. Sosyal güvencesi olmayanların oranı ise; telli terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %6.49, goble terbiye sistemi ile üretim yapanlarda ise %11.69 olarak tespit edilmiştir (Çizelge 5.11).

Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmecilerin, arazilerin miras yoluyla parçalanmış parsellerde üretim yaptıkları için üretim gelirleri düşüktür. Dolayısıyla sigorta yaptıramadıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 5.11. İşletme sahiplerinin sosyal güvenceye sahip olma durumu

Sosyal Güvence Durumu	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Sosyal güvencesi olan	72	93.51	68	88.31
Sosyal güvencesi olmayan	5	6.49	9	11.69
Toplam	77	100.00	77	100.00

5.11. İşletmelerin Toprak Analizi Yaptırma Durumları

İşletme sahiplerinin toprak analizi yaptırma durumları Çizelge 5.12’de verilmiştir. Toprak analizi yaptıran işletme sahiplerinin oranı telli terbiye sistemine göre üretim yapan işletmelerde %66.23, goble terbiye sistemi ile üretim yapanlarda arasında ise %55.84 olarak hesaplanmıştır. Toprak analizi yaptırmayanların oranı ise; telli terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %33.77, goble terbiye sistemi ile üretim yapanlarda ise %44.16 olarak bulunmuştur.

Çizelge 5.12. İşletme sahiplerinin toprak analizi yaptırma durumu

Toprak Analizi Yaptırma Durumu	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Toprak analizi yaptıran	51	66.23	43	55.84
Toprak analizi yaptırmayan	26	33.77	34	44.16
Toplam	77	100.00	77	100.00

5.12. İşletmelerin Toprak Analizi Sonucuna Göre Gübre Kullanma Durumları

Toprak analizi yaptıran işletme sahiplerinin toprak analizi sonucuna göre gübre kullanma durumları Çizelge 5.13’te verilmiştir. Telli terbiye sistemine göre üretimde bulunan işletmelerin %64.71’i toprak analizi sonuçlarına göre gübre kullanırken, bu oran goble terbiye sistemine göre üretim yapan işletmelerde %53.49 olarak hesaplanmıştır. Toprak analiz sonucuna göre gübre kullanmayanların oranı ise; telli terbiye sistemi ile üretim yapanlarda %35.29, goble terbiye sistemi ile üretim yapanlar arasında ise %46.51’dir. Buna göre toprak analizi sonuçlarına telli terbiye sistemine göre üretim yapan işletmelerin daha fazla uydukları belirlenmiştir.

Çizelge 5.13. Toprak analizi yaptıran işletmelerin toprak analizi sonucuna göre gübre kullanma durumları

Analiz Sonucuna Göre Gübre Kullanma Durumu	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Analiz sonucuna göre gübre kullanan	33	64.71	23	53.49
Analiz sonucuna göre gübre kullanmayan	18	35.29	20	46.51
Toplam	51	100.00	43	100.00

5.13. İşletmelerin Entegre Mücadele Kavramını Uygulama Durumları

Entegre mücadele, Entegre Zararlı Yönetimi veya Entegre Zararlı Kontrolü olarak da bilinmekte ve kısaca, “Zararlıların Yönetim Sistemi” olarak ifade edilmektedir. Entegre mücadele; “Zararlı organizmaların popülasyon dinamikleri ve çevre ile ilişkilerini dikkate alarak, uygun olan tüm mücadele yöntem ve tekniklerini uyumlu bir şekilde kullanarak, popülasyon yoğunluklarını ekonomik zarar seviyesinin altında tutan bir zararlı yönetim sistemidir” şeklinde tarif edilmektedir (TAGEM, 2011).

İşletme sahiplerinin entegre mücadele kavramı konusunda bilgi düzeyleri ve uygulama durumları incelendiğinde; telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin %15.58'inin entegre mücadele kavramı konusunda bilgili sahibi olduğu ve uyguladığı, %84.42'sinin ise bu konuda herhangi bir bilgisinin olmadığı tespit edilmiştir. Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin ise %5.19'unun entegre mücadele kavramı konusunda bilgi sahibi olduğu ve uyguladığı, %94.81'inin ise bu konuda herhangi bir bilgisinin olmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 5.14).

Çizelge 5.14. İşletme sahiplerinin entegre mücadeleyi uygulama durumu

Entegre Mücadeleyi Uygulama Durumu	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Entegre mücadeleyi uygulayan	12	15.58	4	5.19
Entegre mücadeleyi uygulamayan	65	84.42	73	94.81
Toplam	77	100.00	77	100.00

5.14. İşletmelerin İyi Tarım Uygulamaları Kavramı Konusundaki Bilgi Düzeyleri

İyi tarım uygulamaları; tarımsal üretim sistemini sosyal açıdan yaşanabilir, ekonomik açıdan karlı ve verimli, insan sağlığını koruyan, hayvan sağlığı ve refahı ile çevreye önem veren bir hale getirmek için uygulanması gereken işlemler olarak tarif edilmektedir (Resmi Gazete, 2010).

İşletme sahiplerinin iyi tarım uygulamaları konusundaki bilgi düzeyleri Çizelge 5.15’de verilmiştir. Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin %36.36’sının iyi tarım uygulamaları konusunda bilgi sahibi oldukları, %63.64’ünün ise bu konuda herhangi bir bilgisinin olmadığı tespit edilmiştir. Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin %14.29’unun iyi tarım uygulamaları konusunda bilgi sahibi olduğu, %85.71’inin ise bu konuda herhangi bir bilgisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Bu sonuçlara göre her iki sistemde de iyi tarım uygulamaları konusunda bilgi sahibi olan işletmelerin oranı düşük seviyede tespit edilmiştir. Ancak bir kıyaslama yapıldığında iyi tarım uygulamalarının ne olduğu konusunda bilgili olan işletmelerin oranının telli terbiye sisteminde goble terbiye sistemine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.15. İşletme sahiplerinin iyi tarım uygulaması konusunda bilgi durumu

İyi Tarım Uygulaması Konusunda Bilgi Durumu	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Bilgisi var	28	36.36	11	14.29
Bilgisi yok	49	63.64	66	85.71
Toplam	77	100.00	77	100.00

5.15. İşletmelerin Tarımsal Fuarlara Katılma Durumları

İşletme sahiplerinin üretim faaliyetleri ile ilgili olarak düzenlenen fuarlara katılımı, yeni teknikler ve gelişmelerden haberdar olma bakımından önem arz etmektedir. İşletme sahiplerinin tarımsal fuarlara katılma durumları Çizelge 5.16’da verilmiştir. Veriler incelendiğinde fuarlara katılım oranının telli terbiye sistemi ile üretimde bulunan işletmelerde goble üretim sistemine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin %45.45'inin tarımsal fuarlara katıldığı, %54.55'inin ise tarımsal fuarlara katılmadığı tespit edilmiştir. Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin %23.38'inin tarımsal fuarlara katıldığı, %76.62'sinin ise tarımsal fuarlara katılmadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 5.16. İşletme sahibinin tarımsal fuarlara katılma durumu

Tarımsal Fuarlara Katılma Durumu	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Fuarlara katılan	35	45.45	18	23.38
Fuarlara katılmayan	42	54.55	59	76.62
Toplam	77	100.00	77	100.00

5.16. İşletmelerin Bağdaki Çelikleri Temin Etme Durumları

İşletme sahiplerinin bağlarındaki çelikleri temin etme durumları incelendiğinde; telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin %63.64'ünün bağlarındaki çelikleri kendilerinin çoğalttığı, %36.36'sının ise bağ çeliklerini satın aldığı tespit edilmiştir. Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin %81.82'sinin bağlarındaki çeliklerini kendilerinin çoğalttığı, %18.18'inin bağlarındaki çelikleri satın aldıkları tespit edilmiştir (Çizelge 5.17).

Çizelge 5.17. İşletme sahibinin bağdaki çelikleri temin etme durumu

Bağdaki Çelikleri Temin Etme Durumu	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Bağ çeliklerini kendisi çoğaltan	49	63.64	63	81.82
Bağ çeliklerini satın alan	28	36.36	14	18.18
Toplam	77	100.00	77	100.00

5.17. İşletmelerin Üzüm Arazi Varlığının Özellikleri

5.17.1. Üzüm arazisinin ortalama büyüklüğü ve ortalama arazi değeri

İncelenen telli terbiye ve goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerinin üzüm arazi varlığının tamamı mülk arazilerden oluştuğu tespit edilmiştir. İncelenen işletmelerde üzüm yetiştiriciliğinde kira ve ortaklık sistemine rastlanılmamıştır.

İncelenen işletmelerden elde edilen veriler doğrultusunda, üzüm arazisi ortalama büyüklüğü; telli terbiye sistemi ile üretimde 12.73 dekar, goble terbiye sistemi ile üretimde 13.49 dekar olarak hesaplanmıştır. Ortalama çıplak arazi değeri ise telli terbiye sistemi ile üretimde 2689.68 TL/da, goble terbiye sistemi ile üretimde ise 1465.22 TL/da olarak belirlenmiştir. İşletmelerde ortalama bağ arazisinin değeri telli terbiye sistemine göre üretimde 9857.15 TL/da, goble terbiye sistemine göre üretimde 4697.78 TL/da olarak saptanmıştır (Çizelge 5.18).

Çizelge 5.18. İşletmelerin üzüm arazisi ortalama büyüklüğü ve ortalama arazi değeri

Üzüm Arazisi Büyüklüğü ve Değeri	Üretim Sistemi	
	Telli	Goble
Ortalama arazi büyüklüğü (da/İşletme)	12.73	13.49
Ortalama çıplak arazi değeri (TL/da)	2689.68	1465.22
Ortalama bağ arazi değeri (TL/da)	9857.15	4697.78

5.17.2. İşletmelerde üzüm çeşitleri

Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde üretilen üzüm çeşitleri incelendiğinde; %46.75'lik oranla Horoz Karası'nın ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir. Horoz Karası çeşidini sırasıyla; Alphonse Lavalee (%42.86), Razaki (%20.78) ve Red Globe (%15.58) üzüm çeşitlerinin takip ettiği tespit edilmiştir (Çizelge 5.19).

Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde de ilk sırada %41.56'lık oranla yine Horoz Karası'nın ilk sırada yer aldığı saptanmıştır. Horoz Karası çeşidini sırasıyla; Siyah Büzgülü (%35.06), Razaki (%32.47) ve Gemre (%29.87) çeşitlerinin takip ettiği belirlenmiştir (Çizelge 5.19). Araştırma bölgesinde özellikle oranları

düşük de olsa Crimson Seedless, Royal, Micheal Perle üzüm çeşitlerinin telli terbiye sistemine göre üretim yapan işletmelerde üretimine başlandığı tespit edilmiştir.

Çizelge 5.19. İşletmelerde üzüm çeşitleri

Üzüm Çeşitleri	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Horoz Karası	36	46.75	32	41.56
Alphonse Lavalee	33	42.86	12	15.58
Razaki	16	20.78	25	32.47
Red Globe	12	15.58	-	-
Dimrit	10	12.99	18	23.38
Crimson Seedless	7	9.09	-	-
Royal	5	6.49	-	-
Micheal Perle	4	5.19	-	-
Ata Sarısı	7	9.09	-	-
Siyah Büzgülü	-		27	35.06
Parmak Üzümü	5	6.49	14	18.18
Gemre	8	10.39	23	29.87

* Bazı işletmelerde birden fazla çeşit bulunduğu için, oranların toplamı %100'ü geçmektedir.

5.17.3. İşletmelerin üzüm arazisi varlığının sulanabilirliği

Yapılan incelemelerde, Burdur gölüne kıyısı olan köy ve beldeler ile Isparta İli Keçiborlu ve Gönen İlçelerine ait köy ve beldelerde sulama imkânının oldukça geliştiği, buna karşılık Senirkent ve Yalvaç İlçelerine ait bazı köy ve beldelerde ise sulama imkânının kısıtlı olduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen son yıllarda sulama için verilen destekler ve yapılan yatırımlar ile özellikle damla sulama sistemlerinin geliştiği ve bölgede sulanabilir alanlarda artış olduğu gözlenmiştir.

Telli ve goble üretim sistemlerine göre işletme başına düşen sulu ve kuru arazi miktarları Çizelge 5.20’de verilmiştir. Telli terbiye sistemine ile üretimde bulunan işletmelerde, işletme başına düşen ortalama arazi miktarının %92.85’ini sulu ve %7.15’ini kuru arazinin oluşturduğu belirlenmiştir. Goble terbiye sistemi ile üretimde ise işletme başına düşen ortalama arazi miktarının %89.84’ünü kuru ve %10.16’sını sulu arazinin oluşturduğu saptanmıştır. Bu sonuçlara göre telli terbiye sistemi ile üretim daha çok sulu, goble terbiye sistemi ile üretim ise kuru arazilerde gerçekleştiği söylenebilir.

Çizelge 5.20. İşletmelerde üzüm dikili alanlarının sulanma durumu

Sulu ve kuru arazi miktarı (da/işletme)	Üretim Sistemi			
	Telli	%	Goble	%
Kuru	0.91	7.15	12.12	89.84
Sulu	11.82	92.85	1.37	10.16
Ortalama	12.73	100.00	13.49	100.00

5.18. İşletmelerin Ürün Deseni

Çizelge 5.18’de görülen işletmelerin ürün deseni verilmiştir. İşletme başına düşen ortalama arazi varlığı, telli terbiye sistemi ile üretimde 45.50 dekar, goble terbiye sistemi ile üretimde ise 50.23 dekar olarak belirlenmiştir. Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde toplam arazi varlığı içinde ilk sırayı buğday (%29.82) almaktadır. Buğdayı sırasıyla; üzüm (%27.98), arpa (%26.51) ve elma (%8.18) takip etmektedir.

Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde de aynı durum söz konusudur. Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde, toplam arazi varlığı içinde ilk sırayı buğday (%27.77) almaktadır. Buğdayı sırasıyla; üzüm (%26.86), arpa (%24.93) ve elma (%3.58) izlemektedir (Çizelge 5.21.).

Isparta ili Keçiborlu, Gönen, Atabey, Eğirdir ilçelerine bağlı köy ve beldelerde ve Isparta il merkezine bağlı köy ve beldelerde ise öncelikli geçim kaynağının hububat ve meyvecilik olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırma bölgesinde, elma ile aynı iklim ve toprak isteği olan bağcılığın, elmaya alternatif olarak çiftçiler arasında tercih edildiği de gözlenmiştir.

Çizelge 5.21. İşletmelerin ürün deseni

Sıra No	Ürün Deseni	Üretim Sistemi			
		Telli		Goble	
		Ort. Arazi Genişliği (da)	%	Ort. Arazi Genişliği (da)	%
1	Buğday	13.57	29.82	13.95	27.77
2	Üzüm	12.73	27.98	13.49	26.86
3	Arpa	12.06	26.51	12.52	24.93
4	Elma	3.72	8.18	1.80	3.58
5	Kiraz	1.31	2.88	1.41	2.81
6	Yonca	0.78	1.71	0.35	0.70
7	Fiğ	0.47	1.03	1.27	2.53
8	Şeftali	0.32	0.70	0.17	0.34
9	Ceviz	0.21	0.46	0.63	1.25
10	Sebze	0.14	0.31	0.56	1.11
11	Nohut	0.11	0.24	1.42	2.83
12	Armut	0.04	0.09	0.15	0.30
13	Antep fıstığı	0.04	0.09	-	-
14	Erik	-	-	0.21	0.42
15	Kayısı	-	-	0.11	0.22
16	Badem	-	-	0.03	0.06
17	Gül	-	-	0.47	0.94
18	Haşhaş	-	-	0.77	1.53
19	Mısır	-	-	0.92	1.83
20	Diğer	-	-	-	-
Toplam Ortalama		45.50	100.00	50.23	100.00

5.19. Telli Terbiye Sistemi ve Goble Terbiye Sistemi İle Üzüm Yetiştiriciliğinde Fiziki Girdi Kullanımı ve Maliyet Analizi

5.19.1. İşletmelerde tesis dönemi fiziki üretim girdileri ve masrafları

İncelenen işletmelerde üzüm üretiminde tesis dönemi olarak üç yıl dikkate alınmıştır. Çünkü yeni tesis edilmiş bir üzüm bağı dördüncü yılda üzüm vermeye başlamaktadır (TEAE, 2001).

İncelenen işletmelerde, telli terbiye sistemi ile üretimde, toprak hazırlığı, bakım ve tesis işlemleri için işgücü kullanımı birinci yıl 28.86, ikinci yıl 38.01 ve üçüncü yıl 30.90 saat/da olarak belirlenmiştir. Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde tesis döneminde çekigücü isteği ise birinci yıl 7.75, ikinci yıl 10.68 ve üçüncü yıl ise

9.37 saat/da olarak saptanmıştır. Buna göre telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde tesis dönemi boyunca toplam dekara ortalama 97.77 saat işgücü ve 27.80 saat makine çekigücü kullanıldığı tespit edilmiştir (Çizelge 5. 22)

İncelenen işletmelerde goble terbiye sistemi ile üretimde; toprak hazırlığı, bakım ve tesis işlemleri için işgücü isteği birinci yıl 21.81, ikinci yıl 15.93 ve üçüncü yıl 16.01 saat/da olarak belirlenmiştir. Goble terbiye sistemi ile üretimde tesis döneminde çeki gücü kullanımı ise birinci yıl 6.25, ikinci yıl 7.33, üçüncü yıl ise 7.71 saat/da olarak belirlenmiştir. Buna göre, goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde tesis dönemi boyunca toplam dekara ortalama 53.75 saat işgücü ve 21.29 saat makine çeki gücü kullanıldığı saptanmıştır (Çizelge 5.23). Telli terbiye ve goble terbiye sistemleri ile üretim yapan işletmelerde bağ tesisinde yoğun olarak işgücü kullanıldığı görülmektedir. Sökmen tarafından yapılan çalışmada bağ tesis döneminde dekara kullanılan toplam işgücü miktarı 63.63 saat olarak hesaplanmıştır (Sökmen, 2005).

Çizelge 5.22. İşletmelerde telli üretim sistemine göre üzüm tesis döneminde işgücü ve çekigücü kullanımı

Tarımsal İşlemler	1. YIL				2. YIL				3. YIL			
	İşgücü		Çekigücü		İşgücü		Çekigücü		İşgücü		Çekigücü	
	Saat/da	%	Saat/da	%	Saat/da	%	Saat/da	%	Saat/da	%	Saat/da	%
1. Derin sürüm	1.57	5.44	1.57	20.26	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Ara sürüm-çapalama	1.95	6.76	1.95	25.16	1.75	4.60	1.75	16.39	1.78	5.76	1.78	19.00
3. Dikim yeri işaretleme-çuk. açma	6.35	22.00	0.72	9.29	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Dikim ve cansuyu	4.85	16.81	1.18	15.23	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Herek dikme ve bağlama	0.78	2.70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Karık açma-çapalama	3.93	13.62	1.55	20.00	3.69	9.71	1.45	13.58	3.74	12.11	1.48	15.79
7. Gübreleme	3.68	12.75	0.78	10.06	3.93	10.34	0.85	7.95	3.87	12.52	0.83	8.86
8. İlaçlama	-	-	-	-	4.85	12.76	4.85	45.41	5.28	17.09	5.28	56.35
9. Beton direk, tel çekimi	-	-	-	-	14.48	38.10	1.78	16.67	-	-	-	-
10. Sulama	5.75	19.92	-	-	4.63	12.18	-	-	4.63	14.98	-	-
11. Budama ve terbiye	-	-	-	-	4.68	12.31	-	-	4.68	15.15	-	-
12. Yenicelerin budanması	-	-	-	-	-	-	-	-	6.92	22.39	-	-
Toplam	28.86	100.00	7.75	100.00	38.01	100.00	10.68	100.00	30.90	100.00	9.37	100.00

Çizelge 5.23. İşletmelerde Goble üretim sistemine göre üzüm tesis döneminde işgücü ve çekigücü kullanımı

Tarımsal İşlemler	1. YIL				2. YIL				3. YIL			
	İşgücü		Çekigücü		İşgücü		Çekigücü		İşgücü		Çekigücü	
	Saat/da	%	Saat/da	%	Saat/da	%	Saat/da	%	Saat/da	%	Saat/da	%
1. Derin sürüm	1.47	6.74	1.47	23.52	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Ara sürüm-çapalama	1.20	5.50	1.20	19.20	1.28	8.04	1.28	17.46	1.32	8.25	1.32	17.12
3. Dikim yeri işaretleme-çuk. açma	5.37	24.62	0.43	6.88	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Dikim ve cansuyu	3.92	17.97	0.65	10.40	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Herek dikme ve bağlama	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Karık açma-çapalama	6.78	31.09	1.87	29.92	5.76	36.16	1.47	20.06	5.34	33.36	1.35	17.51
7. Gübreleme	2.07	9.49	0.63	10.08	2.36	14.81	0.72	9.82	2.36	14.74	0.72	9.34
8. İlaçlama	-	-	-	-	3.86	24.23	3.86	52.66	4.32	26.98	4.32	56.03
9. Beton direk, tel çekimi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10. Sulama	1.00	4.59	-	-	0.67	4.21	-	-	0.67	4.18	-	-
11. Budama ve terbiye	-	-	-	-	2.00	12.55	-	-	2.00	12.49	-	-
12. Yenicelerin budanması	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	21.81	100.00	6.25	100.00	15.93	100.00	7.33	100.00	16.01	100.00	7.71	100.00

İşletmelerde telli terbiye sistemi ile üretimde bağ tesis döneminde dekara ortalama 156 adet fidan, goble terbiye sistemi ile üretimde ise dekara ortalama 126 adet fidan dikildiği tespit edilmiştir. Ayrıca telli terbiye sistemi ile üretimde dekara ortalama 51 adet beton direk, 55 kg 2 mm kalınlıkta galvanizli tel kullanıldığı saptanmıştır.

Tesis döneminde gübre materyali için telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde, dekara ortalama birinci yıl 53.26 kg kimyasal gübre ile 1417.08 kg çiftlik gübresi, ikinci yıl 56.85 kg kimyasal gübre ile 980.53 kg çiftlik gübresi, üçüncü yıl 63.58 kg kimyasal gübre ile 695.35 kg çiftlik gübresi kullanıldığı tespit edilmiştir. Buna göre telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde tesis dönemi boyunca toplam kimyasal gübre kullanımı dekara 173.69 kg ve toplam çiftlik gübresi kullanımı dekara 3092.96 kg olarak belirlenmiştir (Çizelge 5.24).

Tesis döneminde gübre materyali için goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde ise, dekara ortalama birinci yıl 14.92 kg kimyasal gübre ile 623.82 çiftlik gübresi, ikinci yıl 26.85 kg kimyasal gübre ile 755.72 kg çiftlik gübresi, üçüncü yıl 27.48 kg kimyasal gübre ile 856.43 kg çiftlik gübresi kullanıldığı saptanmıştır. Buna göre goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde tesis dönemi boyunca toplam kimyasal gübre kullanımı dekara 69.25 kg ve toplam çiftlik gübresi kullanımı dekara 2235.97 kg olarak belirlenmiştir. Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin 785.97 TL/da, goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin ise 220.50 TL/da gübre materyali için masraf yaptıkları hesaplanmıştır (Çizelge 5.25).

Çizelge 5.24. Telli terbiye sistemi ile üzüm üretiminde tesis döneminde dekara kullanılan fiziki üretim girdileri

Tesis İşlemleri	Kullanılan İşgücü ve Çekigücü				Kullanılan Ekipman	Kullanılan Materyal			Masraflar Toplamı (TL)
	İşgücü		Çekigücü			Cinsi	Miktar (kg/veya adet)	Tutar (TL)	
	Saat	Tutar (TL)	Saat	Tutar (TL)					
TOPRAK HAZIRLIĞI+BAKIM (I. yıl)									
a) Derin sürüm	1.57	8.46	1.57	28.64	Pulluk,dipkaz			37.10	37.10
b) Ara sürüm-çapalama	1.95	18.35	1.95	34.57	Elle,çap mak.			52.92	52.92
c) Dik. yer. işar. Çuk. açm	6.35	68.76	0.72	13.48	Trak,burgu			82.24	82.24
d) Dikim ve can suyu	4.85	54.35	1.12	3.58	Elle	Fidan	156	546	603.93
e) Herek dikme ve bağlama	0.78	17.48	-	-	Elle	Herek	156	54.60	72.08
f) Karık açma-çapalama	3.93	36.98	1.55	27.43	Elle-set mak				64.41
g) Gübreleme	3.68	30.84	0.78	14.67	Elle	Çift./kim.	1417.08 53.26kg	241.19	286.70
h) Sulama	5.75	59.36	-	-	damla	Sul. su		591.00	650.36
A-Değişen Masraflar Toplamı (I. yıl)									1849.74
a) Genel idare giderleri (A*0.03)									55.49
b) Çıplak arazi değeri faizi (i=0.05)									134.48
c) Yatırım cari yıl faizi (A*0.05)									92.49
B. Sabit Masraflar Toplamı (I. yıl)									282.46
C. Tesis Masrafları Toplamı (A+B) (I. yıl)									2132.20
BAKIM (II. yıl)									
a) Gübreleme	3.93	32.94	0.85	15.86	Elle-trak		56.85 k. 980.53 ç	275.84	324.64
b) Sulama	4.63	47.80	-	-	Damlama	Su bedeli		43.50	91.30
c) İlaçlama	4.85	24.25	4.85	27.35	Trak-Pülv.	Ins,func,bo	3.54	51.48	103.08
d) Çanak açma-çapalama	3.69	34.72	1.45	24.67	Elle-çap mak				59.39
e) Ara sürüm	1.75	16.78	1.75	32.48	Elle-çap mak				49.26
f) Budama	4.68	24.94	-	-	Makas-testere				24.94
g) Direk dikme-telçekme	14.48	648.95	1.78	46.92	Tra-burgu-elle	b.direk,tel,	51	1040	1735.87
D-Değişen Masraflar Toplamı (II. yıl)									2388.48
a) Genel idare giderleri (D*0.03)									71.65
b) Çıplak arazi değeri Faizi (i=0.05)									134.48
c) Yatırım cari yıl faizi (D*0.05)									119.42
d) Yatırım bileşik faizi (C*0.05)									106.61
E- Sabit Masraflar Toplamı (II. yıl)									432.17
F- Tesis Masrafları Toplamı (D+E) (II. yıl)									2820.65
BAKIM (III. yıl)									
a) Gübreleme	3.87	32.43	0.83	15.27	Elle		63.58 k. 695.35 ç	268.94	316.94
b) Sulama	4.63	47.80	-	-	Damlama	Su bedeli		43.16	90.96
c) İlaçlama	5.28	26.58	5.28	32.85	Trak-pülv.	In,fun,bor	3.56	51.91	111.34
d) Çanak açma-çapalama	3.74	29.14	1.48	25.93	Elle-çap mak				55.07
e) Ara sürüm	1.78	17.14	1.78	34.68	Çap mak-3'lü				51.82
f) Budama ve terbiye	4.68	24.94	-	-	Makas-testere				24.94
g) Yenicilerin budanması	6.92	36.87	-	-	Elle				36.87
G-Değişen Masraflar Toplamı (III. yıl)									687.94
a) Genel idare giderleri (G*0.03)									20.64
b) Çıplak arazi değeri faizi (i=0.05)									134.48
c) Yatırım cari yıl faizi (G*0.05)									34.40
d) Yatırım bileşik faizi (F*0.05)									141.03
H- Sabit Masraflar Toplamı (III. yıl)									330.55
I- Tesis Masrafları Toplamı (G+H) (III. Yıl)									1018.49
M-TESİS MASRAFLARI GENEL TOP(C+F+I)									5971.35
N. Ekonomik Ömür (yıl)									50
O-TESİS MASRAFLARI AMORTİSMAN PAYI									119.43

Çizelge 5.25. Goble terbiye sistemi ile üzüm üretiminde tesis döneminde dekara kullanılan fiziki üretim girdileri

Tesis İşlemleri	Kullanılan İşgücü ve Çekigücü				Kullanılan Ekipman	Kullanılan Materyal			Masraflar Toplamı (TL)
	İşgücü		Çekigücü			Cinsi	Miktar (kg veya adet)	Tutar (TL)	
	Saat	Tutar (TL)	Saat	Tutar (TL)					
TOPRAK HAZIRLIĞI+BAKIM (I. yıl)									
a) Derin sürüm	1.47	8.15	1.47	26.84	3'lü pulluk				34.99
b) Ara sürüm-çapalama	1.20	11.77	1.20	22.34	4'lü p,kaz,çma				34.11
c) Dik. yeri. işar. Çuk. açm	5.37	58.68	0.43	8.16	Elle				66.84
d) Dikim ve can suyu	3.92	42.56	0.65	2.08	Elle	Fidan	126	190	234.64
e) Karık açma-çapalama	6.78	62.98	1.87	32.95	Elle-set mak				95.93
f) Gübreleme	2.07	18.35	0.63	12.86	Tr-pülv.	Kgb-ç.g	14.92 kg 623.82 kg	39.45	70.66
g) Sulama	1.00	8.86	-	-	Salma	Su bed		22.38	31.24
A-Değişen Masraflar Toplamı (I. yıl)									568.41
a) Genel idare giderleri (A*0.03)									17.05
b) Çıplak arazi değeri faizi (i=0.05)									73.26
c) Yatırım cari yıl faizi (A*0.05)									28.42
B. Sabit Masraflar Toplamı (I. yıl)									118.73
C. Tesis Masrafları Toplamı (A+B) (I. yıl)									687.14
BAKIM (II. yıl)									
a) Gübreleme	2.36	19.78	0.72	13.56	Elle	Kgüb-ç.g.	26.85 kg 755.72 kg	92.10	125.44
b) Sulama	0.67	6.85	-	-	Salma	Su bed.		24.56	31.41
c) İlaçlama	3.86	20.68	3.86	19.37	Tr.-pülv	İn.fun,bor d	2.84	28.31	68.36
d) Çanak açma-çapalama	5.76	55.38	1.47	25.76	Elle,çapmak				81.14
e) Ara sürüm	1.28	13.94	1.28	23.76	Elle-çapmak				37.70
f) Budama	2.00	18.65	-	-	Makas-testere				18.65
D-Değişen Masraflar Toplamı (II. yıl)									362.70
a) Genel idare giderleri (D*0.03)									10.88
b) Çıplak arazi değeri Faizi (i=0.05)									73.26
c) Yatırım cari yıl faizi (D*0.05)									18.14
d) Yatırım bileşik faizi (C*0.05)									34.36
E- Sabit Masraflar Toplamı (II. yıl)									136.33
F- Tesis Masrafları Toplamı (D+E) (II. yıl)									499.33
BAKIM (III. yıl)									
a) Gübreleme	2.36	21.35	0.72	13.56	Elle	Kim-ç.g.	27.48kg 856.43 kg	88.95	123.86
b) Sulama	0.67	7.86	-	-	Salma	Su bed	28		35.86
c) İlaçlama	4.32	23.68	4.32	21.65	Trak-pülv.	İns.fun,bor	3.02	31.50	76.83
d) Çanak açma-çapalama	5.34	52.42	1.35	23.68	Elle-çapmak				76.10
e) Ara sürüm	1.32	14.65	1.32	24.50	Elle-çapmak				39.15
f) Budama ve terbiye	2.00	18.65	-	-	Mak-test				18.65
G-Değişen Masraflar Toplamı (III. yıl)									370.45
a) Genel idare giderleri (G*0.03)									11.11
b) Çıplak arazi değeri faizi (i=0.05)									73.26
c) Yatırım cari yıl faizi (G*0.05)									18.52
d) Yatırım bileşik faizi (F*0.05)									24.97
H- Sabit Masraflar Toplamı (III. yıl)									127.86
I- Tesis Masrafları Toplamı (G+H) (III. Yıl)									498.31
M-TESİS MASRAFLARI GENEL TOP(C+F+I)									1684.79
N. Ekonomik Ömür (yıl)									50
O-TESİS MASRAFLARI AMORTİSMAN PAYI									33.70

İncelenen işletmelerde dekara düşen toplam tesis masrafları telli terbiye ile üretimde 5971.35 TL olarak saptanmıştır. Toplam tesis masrafları (3 yıl) içinde en büyük payı ikinci yıl yapılan masraflar (%47.24) yer alırken, bunu sırasıyla birinci yıl (%35.71) ve üçüncü yıl (%17.06) yapılan tesis masrafları izlemektedir (Çizelge 5.24). İkinci yıl tesis masrafları payının diğer yıllara göre daha yüksek olmasının nedeni söz konusu yılda arazinin etrafının tel örgüyle çevrilmesinden, telli sistem tesis döneminde beton direk, galvanizli tel, V başlık demiri, makara sisteminin kurulmasından kaynaklanmıştır. Birinci yıl tesis masrafları payının da yüksek olmasının sebebi, diğer yıllardan farklı olarak, derin sürüm yapılmasından, arazi tesviyesi yapılmasından, damla sulama sistemi kurulmasından ve fidan alımı ve dikim işçiliğinden kaynaklanmaktadır.

İncelenen işletmelerde dekara düşen toplam tesis masrafları goble terbiye sistemi ile üretimde 1684.79 TL olarak saptanmıştır. Toplam tesis masrafları (3 yıl) içinde en büyük payı birinci yıl yapılan masraflar (%40.78) yer alırken, bunu sırasıyla ikinci yıl (%29.64) ve üçüncü yıl (%29.58) yapılan tesis masrafları izlemektedir (Çizelge 5.25). Birinci yıl tesis masrafları payının diğer yıllara göre daha yüksek olmasının nedeni söz konusu yılda diğer yıllardan farklı olarak derin sürüm, arazi tesviyesi yapılmasından ve fidan alımı ile dikim işçiliğinden kaynaklanmaktadır.

Telli terbiye sistemine göre üretimde bulunan işletmelerin toplam tesis dönemi masraflarının, goble terbiye sistemine göre üretimde bulunan işletmelere göre 3.5 kat daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bunun nedeni engebeli, taşlı yerlerde kurulan tesislerin ıslahı için yapılan harcamalar, telli terbiye sistemi ile üretimdeki damla sulama sistemi, beton direk, tel, makara ve V başlıkların tesisi ile sertifikalı fidan alım bedeli, işletmenin etrafının çit teliyle çevrilmesi, ilaçlama ve gübreleme masraflarının daha fazla olmasından kaynaklandığı tespit edilmiştir (Çizelge 5.24, Çizelge 5.25).

Bağın ekonomik ömrü 50 yıl olarak dikkate alınmıştır. Buna göre tesis masrafları amortisman payı telli terbiye sistemi ile üretimde 119.43 TL, goble terbiye sistemi ile üretimde ise 33.70 TL olarak belirlenmiştir (Çizelge 5.24, Çizelge 5.25).

5.19.2. İşletmelerde üzüm üretim tekniği

5.19.2.1. Telli terbiye sistemi ile üzüm üretim tekniği

Araştırma bölgesinde, asmanın belirli yükseklikteki gövde üzerinden tele yatırılmış bir veya iki yöne doğru uzanan yaşlı kollar ile bunların üzerinde 20-25 cm aralıklarla teşkil edilmiş ve mahsule budanan başlardan ibaret olan telli terbiye sistemi ile, üretim yapan işletmeler incelenmiştir.

İşletmelerde dikimi yapılan çeşitler incelendiğinde, bölge şartlarına uygun; Alphonse Lavalee, Crimson Seedless, Royal, Razaki, Ata Sarısı, Cardinal, Red Globe, Micheal Palieri, Horoz Karası ve Burdur Dimriti üzüm çeşitlerinin yaygın olarak üretiminin yapıldığı tespit edilmiştir.

Gövde, yaprak ve salkımların yere değmesinin önlemesi, yıllık bakım işlerini kolaylaştırarak maliyetleri düşürmesi, salkım ve yaprakların daha geniş bir yüzeye yayılmasının sağlanması, taban bağlarda omcağı don tehlikesine karşı koruması, daha yüksek ve kaliteli üzüm üretimi için uygulanan telli terbiye sistemi, goble terbiye sistemine göre önemli avantajlar sağlamakta ve kültürel işlemlerin de daha kolay yapılmasını sağlamaktadır.

İşçi maliyetlerinin artışı, kış ve yaz budaması, toprak işleme, hastalık ve zararlılarla mücadele, sulama ve gübreleme, hasat gibi kültürel işlemlerin kolaylaştırılması ve daha az masrafla gerçekleştirilmesine olanak sağlamasından, olumsuz iklim koşullarından (don, dolu, rüzgar, yüksek ve düşük nem, şiddetli güneş ışığı vb.) asmaların en az düzeyde etkilenmesine imkan vermesinden dolayı telli terbiye sistemlerinin bölgede yaygınlaşmaya başladığı saptanmıştır.

Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmeler incelendiğinde genellikle Ekim ve Kasım aylarında yılda ortalama 3.65 defa toprak işleme faaliyetleri yapılmaktadır. Toprak işlemede arazinin toprak yapısına göre değişmekle birlikte pulluk, 7'li veya 9'lu kazayağı, yaylı kiltivatör, tırmık, diskaro ve çapa motoru kullanılmaktadır. İncelenen işletmelerde kış aylarında yağışların depo edilmesi amacıyla tek pulluk ve riperle (dipkazan) derin toprak işleme yapılmaktadır. 2-3 yılda bir ise aynı

derinlikteki işlenen toprakta oluşan sert tabakayı kırmak için 50-60 cm derinlikte, sıra atlayarak dipkazan çekildiği tespit edilmiştir (Çizelge 5.26).

İncelenen işletmelerde gübreleme genellikle Kasım-Aralık aylarında taban gübrelemesi ile başlayıp, Mart-Temmuz aylarında yıllık ortalama 4.86 defada yapılmaktadır. İşletmelerde kimyasal gübrelerin yanı sıra çiftlik, organik ve yaprak gübresinin kullanıldığı saptanmıştır. Araştırma bölgesindeki telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde üretim döneminde, bitki besin maddesi olarak dekara ortalama 10.48 kg azot, 14.65 kg fosfor ve 5.23 kg potasyumun kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu gübrelerin yanısıra dekara toplam 386.78 kg çiftlik gübresi kullanıldığı belirlenmiştir. Kimyasal gübreler karıktan uygulanmakla birlikte, suda eriyebilir formları damla sulama sisteminden de uygulandığı belirlenmiştir (Çizelge 5.26).

İncelenen telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde Mart-Ağustos ayları arasında ortalama 5.44 defa pülverizatör ile tarımsal ilaçlamanın yapıldığı saptanmıştır. Çeşitli hastalık ve zararlılara karşı fungusit, insektisit ve akarisit kullanılmaktadır. Araştırma bölgesinde yabancı otlara karşı ise çapalama, ara sürüm gibi kültürel önlemler alınmaktadır. İncelenen işletmelerde dekara kullanılan toplam ilaç miktarı 4885 gr olup, bunun 1380 gr'ını insektisitler, 2530 gr'ını fungusitler ve 0.975 gr'ını akarisitler oluşturmaktadır (Çizelge 5.26).

Araştırma bölgesindeki telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde üzüm üretiminde kaliteli ve yüksek üzüm verimi amacıyla budama işlemi Mart-Nisan ayları arasında yılda ortalama bir defa yapılmaktadır. Budama işleminde kalın dalların el testeresiyle, ince dalların ise bağ makası ile kesildiği tespit edilmiştir (Çizelge 5.26).

İncelenen telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde Nisan-Temmuz ayları arasında ortalama 3.36 defa rotavatör (çapalama makinası), diskaro, kültüvatör, kazayağı, tırmık ve el bahçe traktörü ile çapalama işleminin yapıldığı saptanmıştır. Telli terbiye ile üretim yapan işletmelerde traktöre bağlanabilen ve sıra üzerinde işlenmemiş yer kalmayacak şekilde sürüm ve çapa yapan pulluklar kullanılmaktadır. Ayrıca sıra üzerleri ve bağ dipleri de insan gücüyle elle çapalanmaktadır (Çizelge 5.26).

İşletmelerde Haziran-Eylül ayları arasında yılda ortalama 5.73 defa sulama yapıldığı belirlenmiştir. İşletmelerde genellikle uygulanan sulama sisteminin damla sulama sistemi olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.26).

Araştırma bölgesinde üzüm hasadı ise Ağustos-Ekim ayları arasında yapılmaktadır. Hasat işleminde elle ya da makas kullanılarak yapılmaktadır (Çizelge 5.26).

Çizelge 5.26. İşletmelerde telli terbiye sistemine göre üzüm üretim tekniği

Tarımsal İşlemler	İşlem Zamanı	Ortalama İşlem Sayısı	Kullanılan Ekipman	Kullanılan Miktar
Ara Sürüm	Ekim-Kasım	3.65	Pulluk,Kültivatör Çapa Motoru	-
Gübreleme	Kasım-Temmuz	4.86	Trakt, römork, elle	N (10.48 kg/da) P (14.65 kg/da) K (5.23 kg/da) Çiftlik Gübresi (386.78 kg/da)
İlaçlama	Mart-Ağustos	5.44	Holder- Pülverizatör	İnek.(1380 gr/da) Fung.(2530gr/da) Akarisit (0.975 gr/da)
Budama	Mart-Nisan	1	Elle, makas, testere	
Çapalama	Nisan-Temmuz	3.36	Çapa mak, elle çapalama, el bahç.trakt.	-
Sulama	Haziran-Eylül	5.73	Damlama	-
Hasat	Ağustos-Ekim	-	Elle, makas, testere	-

5.19.2.2. Goble terbiye sistemi ile üzüm üretim tekniği

Goble terbiye ile üretimde toprak işleme, sulama, gübreleme, tarımsal mücadele gibi kültürel işlemlerin yerine getirilmesindeki zorluklar yanında, verim ve kalite düşüklüğü ile ilkbahar geç donlarından zararlanma riskini de artırmaktadır (Babalık vd., 2013).

Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde dikimi yapılan çeşitler incelendiğinde; Horoz Karası, Öküzgözü, Parmak Üzümü, Burdur Dimriti, Razaki, Cardinal, Gemre, Siyah Büzgülü üzüm çeşitlerinin yaygın olarak üretiminin yapıldığı tespit edilmiştir.

Bölgedeki goble terbiye ile üretim yapan üreticilerin, dikimde sıra arası ve sıra üzeri mesafelere özen göstermemeleri, terbiye sistemlerinin düzgün olmaması ve bağların meyilli arazilerde bulunması toprak işleme, gübreleme ve sulama gibi mekanize edilebilecek kültürel işlemlerin insan gücü ile yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Hafif esen yani 3-4 m/sn'yi geçmeyen rüzgârlar, özellikle gelişmenin başlangıcında asmalarda bitki-su dengesinin kurulması açısından yararlıdır. Hızlı esen rüzgârlar yani 10 m/sn'yi geçen rüzgârlar, özellikle sürgünlerin bağlanmadan kendi halinde geliştiği desteksiz terbiye sistemlerinde, sürgünleri kırarak önemli zararlara yol açarlar (Çelik vd., 1998).

Tane tutumu ve ben düşme döneminde %50'den az nem, kaliteyi olumsuz yönde etkilemektedir. Sıcak ve kuru havalarda (temmuz, ağustos) %50 sınır altına inince, nispi nem kuraklığa doğru gitmekte ve kaliteyi olumsuz yönde etkilemektedir. Nispi nemin yüksek olması ile birlikte sürekli çiğ düşmesi verim ve kaliteyi olumsuz olarak etkileyen, mantari hastalıkların artışına yol açar (Öztürk, 1996).

Bağcılığı sınırlayan ekolojik faktörlerden en önemlisi geç ilkbahar ile erken sonbahar donlarıdır. İlkbahar son donlarının sık olduğu yerlerde bağcılık yapmaktan kaçınılmalıdır. Asmanın yeşil sürgünleri ve çiçek somakları 0 °C'nin altındaki sıcaklıklarda zarar görürler. Zarar görme derecesi -1°C'den itibaren çeşide, dondan önceki ve sonraki gündüz sıcaklığına ve soğuk havadan etkilenme süresine göre değişir (Öztürk, 1996). Ayrıca sıcaklığın -12 °C'de kış gözleri, -16 °C'de dallar ve -20°C'de ise kollar zarar görmeye başlar (Çelik vd., 1998).

Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmeler incelendiğinde; genellikle Ekim ve Kasım aylarında yılda ortalama 2.65 defa toprak işleme faaliyetleri yapılmaktadır. Toprak işlemede arazinin toprak yapısına göre değişmekle birlikte; tekli pulluk, kültivatör ve çapa motoru kullanılmaktadır. İncelenen işletmelerde kış aylarında yağışların depo edilmesi amacıyla tekli pulluk ve riperle (dipkazan) derin toprak işleme yapılmaktadır (Çizelge 5.27).

İncelenen işletmelerde gübreleme genellikle Kasım-Aralık aylarında taban gübrelemesi ile başlayıp, Mart-Mayıs aylarında tamamlanmak üzere yıllık ortalama 2.48 defada yapılmaktadır. İşletmelerde kimyasal gübrelerin yanı sıra çiftlik gübresi ve yaprak gübresinin kullanıldığı saptanmıştır. Araştırma bölgesindeki goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde üretim döneminde, bitki besin maddesi olarak dekara ortalama 8.67 kg azot, 12.35 kg fosfor ve 3.82 kg potasyumun kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu gübrelerin yanısıra dekara toplam 228.36 kg çiftlik gübresi kullanıldığı belirlenmiştir (Çizelge 5.27). Tekirdağ ilinde yapılan çalışmada üzüm üretiminde saf madde olarak dekara 8-10 kg azot, 4-6 kg fosfor ve 4-6 kg potasyum kullanıldığı saptanmıştır. Çukurova bölgesinde yapılan çalışmada ise bu değerler sırasıyla 8.05 kg azot, 15.35 kg fosfor, 2.67 kg potasyum ve 118.22 kg çiftlik gübresinin kullanıldığı hesaplanmıştır (TEAE, 2001).

İncelenen goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde Mayıs-Temmuz ayları arasında ortalama 4.32 defa pülverizatör ve sırt pompasıyla tarımsal ilaçlamanın yapıldığı saptanmıştır. Çeşitli hastalık ve zararlılara karşı fungusit, insektisit ve akarisit kullanılmaktadır. Yabancı otlara karşı ise çapalama, ara sürüm gibi kültürel önlemler alınmaktadır. İncelenen işletmelerde dekara kullanılan toplam ilaç miktarı 3795 gram olup, bunun 1145 gramını insektisitler ve 2650 gramını fungusitler oluşturmaktadır (Çizelge 5.27).

Araştırma bölgesindeki goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde, üzüm üretiminde amacıyla makas ile budama işlemi, Mart-Nisan aylarında yılda ortalama bir defada yapılmaktadır. Kalın dalların el testeresiyle, ince dalların ise budama makası ile kesildiği saptanmıştır (Çizelge 5.27).

İncelenen goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde; yabancı otların çıkışını engellemek, gübre uygulamaları ve toprağın havalanmasını sağlamak için Mayıs-Ağustos ayları arasında ortalama 3.86 defa elle çapalama suretiyle ve el bahçe traktörü ile derin olmayacak şekilde çapalama işleminin yapıldığı belirlenmiştir. Goble terbiye ile üretim yapan işletmelerde dikim mesafeleri sık olduğu için çapalama işlemlerinin tümünde insan gücü ve küçük el makinelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir (Çizelge 5.27).

Goble terbiye ile üretim yapan işletmelerde genelde susuz olmakla birlikte, bazı işletmelerin Haziran-Temmuz-Ağustos ayları arasında yılda ortalama 2.06 defa sulama yapıldığı belirlenmiştir. İşletmelerde genellikle uygulanan sulama sisteminin salma sulama sistemi olduğu belirlenmiştir (Çizelge 5.27).

Araştırma bölgesinde üzüm hasadı ise Ağustos-Ekim ayları arasında yapılmaktadır. Hasat işlemi elle ya da makas kullanılarak yapılmaktadır (Çizelge 5.27).

Çizelge 5.27. İşletmelerde goble terbiye sistemine göre üzüm üretim tekniği

Tarımsal İşlemler	İşlem Zamanı	Ortalama İşlem Sayısı	Kullanılan Ekipman	Kullanılan Miktar
Ara Sürüm	Ekim-Mayıs	2.65	Pulluk, Kültivatör diskarow,	-
Gübreleme	Ekim-Mayıs	2.48	Elle, trakt, römork, el arabası	N (8.67 kg/da) P (12.35 kg/da) K (3.82 kg/da) Çiftlik Gübresi (228.36 kg/da)
İlaçlama	Mart- Temmuz	4.32	Pülverizatör-sırt pompası	Fung.(2650gr/da) İnsekt.(1145gr/da)
Budama	Mart-Nisan	1	Elle, makas, testere	
Çapalama	Nsn-Ağustos	3.86	Elle çapalama, el bahç. trakt.	-
Sulama	Haziran-ağustos	2.06	Salma	-
Hasat	Ağustos-Ekim	-	Elle, makas	-

5.19.3. İşletmelerde üzüm üretim döneminde işgücü ve çekigücü kullanımı

Çizelge 5.28’de telli terbiye ve goble terbiye sistemlerine göre üzüm üretiminde dekara işgücü ve çekigücü kullanım değerleri verilmiştir. İncelenen işletmelerde, telli terbiye sistemi ile üretimde dekara toplam işgücü kullanımı 36.83 saat, goble terbiye sistemi ile üretimde ise dekara toplam işgücü kullanımı 25.48 saat olarak hesaplanmıştır. Bayramoğlu vd., (2010) tarafından yapılan çalışmada sofralık üzümde dekara işgücü kullanımı 36.65 saat olarak belirlenmiştir (Bayramoğlu vd, 2010). Çukurova bölgesinde yapılan çalışmada ise bir dekar bağ alanı için 54.22 saat işgücü kullanıldığı saptanmıştır (TEAE, 2001). Üzüm üretim faaliyetinde dekara işgücü kullanımı açısından bir karşılaştırma yapıldığında telli terbiye sisteminde daha fazla işgücünün kullanıldığı görülmektedir. Bunun nedeni olarak; telli terbiye sisteminin daha yüksek olması, dekara verimin daha fazla olması, budama işlemlerinde terbiye ve şekil verme aşamalarının işçilik gerektirmesi gösterilebilir.

İşgücünün en çok kullanıldığı işlem, her iki üretim sisteminde de hasat işlemi olduğu belirlenmiştir. Hasat işleminde dekara işgücü kullanımının oranı telli terbiye sistemi ile üretimde, %32.32, goble terbiye sistemi ile üretimde ise %34.38 olarak saptanmıştır. Telli terbiye sistemi ile üretimde hasat işleminden sonra ikinci sırada, % 14.82 ile budama, goble terbiye sistemi ile üretimde %23.00 ile çapalama işleminin olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.28). Bayramoğlu vd., (2010) tarafından yapılan çalışmada sofralık üzümde hasat işleminin toplam işgücü kullanımını içindeki payı % 41.77 olarak hesaplanmıştır (Bayramoğlu vd, 2010).

İncelenen işletmelerde dekara toplam çekigücü kullanımı telli terbiye sistemi ile üretimde 10.37 saat, goble terbiye sistemi ile üretimde ise 6.25 saat olarak hesaplanmıştır. Çukurova bölgesinde yapılan çalışmada dekara çekigücü kullanımı 2.84 saat (TEAE, 2001) ve Bayramoğlu vd tarafından yapılan çalışmada 1.97 saat (Bayramoğlu vd, 2010) olarak hesaplanmıştır Üzüm üretim faaliyetinde dekara çekigücü kullanımı açısından bir karşılaştırma yapıldığında telli terbiye sisteminde daha fazla çekigücünün kullanıldığı görülmektedir. Bunun nedeni olarak telli terbiye sisteminin mekanizasyona daha elverişli olması nedeniyle daha fazla mekanizasyonun kullanılması olarak gösterilebilir. Çekigücü kullanımının en fazla olduğu işlem her iki üretim sisteminde de ilaçlama işlemi olduğu belirlenmiştir. İlaçlamada dekara çekigücü kullanımı telli terbiye sistemi ile üretimde 4.38 saat, goble terbiye ile üretimde ise 2.75 saat olduğu saptanmıştır (Çizelge 5.28).

Çizelge 5.28. İşletmelerde telli ve goble üzüm üretim sistemlerinde işgücü ve çekigücü kullanımı

İşlemler	İşgücü (sa/da)				Çekigücü (sa/da)			
	Telli		Goble		Telli		Goble	
	Saat	%	Saat	%	Saat	%	Saat	%
1. Ara Sürüm	1.94	5.27	1.42	5.57	1.86	17.94	1.32	21.12
2. Gübreleme	3.67	9.96	2.16	8.48	0.82	7.91	0.65	10.40
3. İlaçlama	4.78	12.98	3.67	14.40	4.38	42.24	2.75	44.00
4. Budama	5.46	14.82	2.35	9.22	-	-	-	-
5. Çapalama	3.75	10.18	5.86	23.00	1.78	17.16	0.78	12.48
6. Sulama	4.28	11.62	0.73	2.86			-	-
7.Hasat	11.87	32.32	8.76	34.38	-	-	-	-
8. Nakliye	1.08	2.93	0.53	2.08	1.53	14.75	0.75	12.00
Toplam	36.83	100.00	25.48	100.00	10.37	100.00	6.25	100.00

5.19.4. İşletmelerde dekara üzüm üretim masrafları

Telli terbiye sistemi ve goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin üzüm üretim masrafları Çizelge 5.29'da verilmiştir. Üzüm üretim faaliyetinde toplam üretim masrafları sabit ve değişen masraflar şeklinde gruplandırılarak analiz edilmiştir. Telli terbiye sistemine göre üretim yapan işletmelerde üzüm üretim faaliyetinde dekara düşen toplam üretim masrafları 866.96 TL olarak hesaplanmıştır. Üretim masrafları içinde değişen masrafların payı %51.96 ve sabit masrafların payı %48.06 olarak belirlenmiştir.

Goble terbiye sistemine göre üretim yapan işletmelerde ise dekara düşen üzüm üretim masrafları 516.42 TL olarak hesaplanmıştır. Üretim masrafları içinde değişen masrafların payı %69.06 ve sabit masrafların payı %30.94 olarak belirlenmiştir. Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde dekara düşen toplam üretim masraflarının goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak, özellikle telli terbiye sistemine göre üretimde tesis sermayesi faizi, çıplak arazinin değerinin faizi, tesis masrafları amortisman payı ile budama ve sulama masrafının daha yüksek olması gösterilebilir.

Telli terbiye sistemine göre üretim yapan işletmelerde, üzüm yetiştiriciliğinde masraf unsurlarının üretim masrafları içindeki payları incelendiğinde; tesis sermayesi faizinin %17.22'lik payla ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Tesis sermayesi faizini sırasıyla; çıplak arazi değeri faizi (%15.51), tesis masrafları amortisman payı (%13.78), gübre ve gübreleme masrafı (%10.03), su ve sulama masrafı (%8.41), hasat masrafı (%7.93), ilaç ve ilaçlama (%7.25) izlemektedir.

Goble terbiye sistemine göre üretim yapan işletmelerde, masraf unsurlarının payları incelendiğinde; çapalamanın (%16.43), ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Çapalamayı sırasıyla; gübre ve gübreleme masrafı (%15.29), çıplak arazi değeri faizi (%14.19), hasat (%9.45) ve ilaç ve ilaçlama (%9.06) izlemektedir.

Çizelge 5.29. İşletmelerde üzüm üretim masrafları (TL/da)

Masraf Unsurları	Telli		Goble	
	Değer (TL)	%	Değer (TL)	%
1. Ara Sürüm	39.26	4.53	28.96	5.61
2. Gübre ve Gübreleme	86.97	10.03	78.97	15.29
3. İlaç ve ilaçlama	62.83	7.25	46.78	9.06
4. Budama	36.87	4.25	18.75	3.63
5. Çapalama	49.39	5.70	84.86	16.43
6. Su ve sulama	72.87	8.41	25.68	4.97
7. Hasat	68.72	7.93	48.79	9.45
8. Nakliye	11.91	1.37	6.87	1.33
9. Döner Sermaye Faizi	21.44	2.47	16.98	3.29
A. Değişen Masraflar Toplamı	450.26	51.96	356.64	69.06
1. Genel İdare Giderleri (A*0.03)	13.51	1.56	10.70	2.07
2. Çıplak Arazi Değeri Faizi (i=0.05)	134.48	15.51	73.26	14.19
3. Tesis Masrafları Amortisman Payı	119.43	13.78	33.70	6.53
3. Tesis Sermayesi Faizi (1/2*0.05)	149.28	17.22	42.12	8.16
B. Sabit Masraflar Toplamı	416.70	48.06	159.78	30.94
C. Üretim Masrafları Toplamı (A+B)	866.96	100.00	516.42	100.00

5.19.5. İşletmelerde kilogram başına üzüm üretim masrafı

İncelenen işletmelerde dekara düşen üretim masrafı toplamının, dekara düşen verime bölünmesi ile kg başına üzüm üretim masrafı hesaplanmıştır. Buna göre, kg başına üzüm üretim masrafı, telli terbiye sistemi ile üretimde 0.45 TL, goble terbiye sistemi ile üretimde ise 0.55 TL olarak belirlenmiştir. Kıyaslama yapıldığında 1 kg üzüm üretim masrafının goble terbiye sistemi ile üretimde telli terbiye sistemi ile üretime göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kilogram başına üzüm üretim maliyetinin goble üretim siteminde daha yüksek olmasının nedeni telli terbiye sistemine göre verimin daha düşük olması gösterilebilir. Çünkü telli terbiye sistemi ile üretimde dekara düşen üzüm verimi goble terbiye sistemine göre yaklaşık 2 kat daha fazla olduğu belirlenmiştir (Çizelge 5.30).

Çizelge 5.30. Kilogram başına üzüm üretim masrafı (TL/kg)

Üzüm Maliyeti (TL/kg)	Üretim Sistemi	
	Telli	Goble
Verim (kg/da)	1928.50	940.50
Üzüm Üretim Masrafı (TL/da)	866.96	516.42
Üzüm Üretim Masrafı (TL/kg)	0.45	0.55

5.19.6. İşletmelerde üretim masraflarının dağılımı

Telli terbiye ve goble terbiye üretim sistemlerine göre işletmelerde üretim masraflarının dağılımı; Çizelge 5.31’de verilmiştir. Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde, toplam üretim masrafları içinde ilk sırayı işgücü masraflarının aldığı belirlenmiştir. Dekara işgücü masrafının, toplam üretim masrafları içindeki payı telli terbiye sistemi ile üretimde %22.74 olarak saptanmıştır. İşgücü masrafını sırasıyla materyal masrafları (%17.48), tesis sermayesi faizi (%17.22), çıplak arazi değerinin faizi (%15.51) ve tesis masrafları amortisman payı (%13.78) takip etmektedir. Goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerde ise dekara toplam üretim masrafları içinde ilk sırayı %38.87’lik payla işgücü masraflarının aldığı belirlenmiştir. İş gücü masraflarını sırasıyla; materyal masrafı (%14.67), çıplak arazi değerinin faizi (%14.19) ve çekigücü masrafı (%12.23) izlemektedir. Çukurova bölgesinde yapılan çalışmada işgücü masrafı, materyal masrafı, tesis sermayesi faizi, çıplak arazi değerinin faizi ve tesis masrafları amortisman payının toplam üzüm üretim masrafları içindeki payları sırasıyla %23.51, %15.30, %6.25, %20.90 ve %5.55 olarak hesaplanmıştır (TEAE, 2001).

Çizelge 5.31. İşletmelerde üretim masrafları dağılımı (TL/da)

Maliyet Unsurları	Üretim Sistemi			
	Telli		Goble	
	Değer (TL/da)	%	Değer (TL/da)	%
Değişen Masraflar Toplamı	450.26	51.94	356.64	69.06
İşgücü Masrafı	197.17	22.74	200.75	38.87
Çeki Gücü Masrafı	80.11	9.24	63.17	12.23
Materyal Masrafı	151.54	17.48	75.74	14.67
Döner Sermaye Faizi Masrafı	21.44	2.47	16.98	3.29
Sabit Masraflar Toplamı	416.70	48.06	159.78	30.94
Genel İdare Gideri	13.51	1.56	10.70	2.07
Çıplak Arazi Değerinin Faizi	134.48	15.51	73.26	14.19
Tesis Masrafları Amortisman Payı	119.43	13.78	33.70	6.53
Tesis Sermayesi Faizi	149.28	17.22	42.12	8.16
Üretim Masrafları Toplamı	866.96	100.00	516.42	100.00

5.20. İşletmelerde Karlılık Göstergeleri

5.20.1. Üzüm İşletmelerinde Verim

İncelenen işletmelerde dekara üzüm verimi; telli terbiye sistemi ile üretimde 1928.50 kg, goble terbiye ile üretimde 940.50 kg olarak hesaplanmıştır. Dekara düşen üzüm verimi telli terbiye ile üretimde, goble terbiye ile üretime göre yaklaşık 2 kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.32).

Uygun bir terbiye şekli ile asmalardan en iyi gelişme, verim ve tane kompozisyonunun elde edilmesinin yanı sıra, olumsuz iklim faktörleri ile hastalık ve zararlıların etkilerinin de en aza indirilmesi amaçlanmaktadır. Asmalara verilen telli terbiye şekilleri, tanelerin güneş ışığından yararlanma durumunu da etkileyerek, verimi (Dry, 2000; Poni vd., 2003), özellikle de tane kompozisyonunu (Downey vd., 2004) önemli ölçüde etkilemektedirler.

Goble terbiye ile üretim yapan işletmecilerle yapılan görüşmelerde, verim düşüklüğünden, domuz zararından sıkıntı yaşadıklarını, mildiyö ve külleme hastalıklarından zarar gördüklerini belirtmişlerdir. Telli terbiye ile üretimde kültürel işlemlerin kolaylıkla yapılabilmesi, kimyasal mücadelede, tüm yeşil aksamın ilaçlanmasına imkan vermesinden dolayı hastalık ve zararlıları önlemede daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

Kimyasal mücadelede, goble terbiye ile üretimde yeşil aksam askıya alınmadığından dolayı, bu durumun da toprak işleme, sulama, gübreleme, tarımsal mücadele gibi kültürel işlemlerin yerine getirilmesindeki zorlukların yanında, verim ve kalite düşüklüğü ile ilkbahar geç donlarından zararlanma riskini de artırarak, atılan ilaç materyalinin yaprakların alt kısımlarıyla meyvelere ulaştırılmadığı belirlenmiştir.

Telli terbiye ve goble terbiye ile üretimde zirai mücadele ve gübreleme konularında üreticinin bilinçlendirilmesine yönelik Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İl ve İlçe Müdürlükleri ile özel sektör teknik elemanlarınca gerekli teknik bilgi verilmeye çalışılsa da, üreticinin teknik danışmanlık hizmetleri bakımından bilinçsiz olduğu tespit edilmiştir.

5.20.2. Üzüm işletmelerinde gayri safi üretim değeri (GSÜD)

Bölgede, telli terbiye ile üretilen üzümün kg satış fiyatının ortalama 1.10 TL, goble terbiye ile üretilen üzümün kg satış fiyatının ise ortalama 0.85 TL olduğu tespit edilmiştir. Üzüm satış fiyatı telli terbiye ile üretimde goble terbiye ile üretime göre yaklaşık %29.41 daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Telli terbiye sistemi ile üretilen üzümlerin fiyatının daha yüksek olması, üretim tekniklerinden, kaliteli ve pazar değeri yüksek çeşitlerden kaynaklanmaktadır (Çizelge 5.32).

Telli terbiye ve goble terbiye sistemleri ile üretim yapan işletmelerde dekara düşen gayrisafi üretim değeri, dekara düşen üzüm verimi ile bir kg üzüm satış fiyatının çarpımı sonucu hesaplanmıştır. Ayrıca her iki üretim şeklinde yer alan işletmelerin dekara 9.00 TL mazot ve gübre desteği aldığı tespit edilmiş ve gayrisafi üretim değerine eklenmiştir. Buna göre telli terbiye sistemi ile üretimde dekara gayrisafi üretim değeri 2130.35 TL, goble terbiye sistemi ile üretimde ise 808.42 TL olarak hesaplanmıştır (Çizelge 5.32).

Gayrisafi üretim değerinde telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin goble terbiye sistemi ile üretime göre %38.0 daha fazla olduğu belirlenmiştir. Telli terbiye sisteminde gayrisafi üretim değerinin daha yüksek olmasının nedeni olarak, verimin ve üzüm satış fiyatının daha yüksek olması gösterilebilir (Çizelge 5.32).

5.20.3. Üzüm işletmelerinde brüt kâr

Brüt kâr, işletmede mevcut kıt üretim faktörlerinin kullanımı bakımından, üretim faaliyetlerinin rekabet güçlerinin belirlenmesinde önemli bir başarı ölçüsüdür. Diğer bir deyişle brüt kâr, işletme organizasyonunun başarısını gösteren önemli bir kriterdir (Erkuş vd., 1995).

Dekara düşen brüt kâr; dekara düşen toplam gayrisafi üretim değerinden, dekara ortalama değişken masraflar çıkarılarak bulunmuştur. Buna göre dekara düşen brüt kâr, telli terbiye sistemi ile üretimde 1680.09 TL, goble terbiye sistemi ile üretimde ise 451.78 TL olarak hesaplanmıştır. Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin, goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelere göre dekara daha fazla brüt kâr elde ettikleri belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak, telli terbiye sistemi ile üretimde dekara verimin ve buna bağlı olarak dekara gayrisafi üretim değerinin daha yüksek olması gösterilebilir (Çizelge 5.32).

5.20.4. Üzüm işletmelerinde net kâr

Net kâr; üretim dönemi itibarı ile işletmede kullanılan faktörlerin getirisini ölçmede kullanılan önemli bir faktördür.

Üzüm yetiştiriciliğinde dekara düşen net kâr; dekara düşen toplam gayrisafi üretim değerinden, dekara düşen ortalama üretim masrafları toplamının çıkartılmasıyla elde edilmiştir. Buna göre dekara düşen ortalama net kâr, telli terbiye sistemi ile üretimde 1263.39 TL ve goble terbiye sistemi ile üretimde 292.00 TL, olarak hesaplanmıştır. Yapılan incelemede telli terbiye ile üretim yapan işletmelerin goble terbiye ile üretim yapan işletmelere göre net kârının daha fazla olduğu belirlenmiştir (Çizelge 5.32).

5.20.5. Üzüm işletmelerinde oransal kâr

Oransal kâr, dekara düşen toplam gayrisafi üretim değerinin, dekara üretim masrafları toplamına oranıyla elde edilmiştir. Buna göre oransal kâr, telli terbiye sistemi ile üretimde 2.46, goble terbiye sistemi ile üretimde ise 1.57 olarak

hesaplanmıştır. Bu durumda ortalamalar dikkate alındığında; 1 TL'lik masrafa karşılık telli terbiye sistemi ile üretimde 1.46 TL'lik üretim değeri elde edilir iken, goble terbiye sistemi ile üretimde 0.57 TL'lik kar elde edildiği tespit edilmiştir. Telli terbiye ile sistemi üretim yapan işletmelerin, goble terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelere göre daha yüksek oransal kâr elde ettikleri saptanmıştır (Çizelge 5.32).

İncelenen işletmelerde elde edilen veriler doğrultusunda telli terbiye ile üretimin goble terbiye ile üretime göre nispeten daha avantajlı olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.32. İşletmelerde karlılık göstergeleri

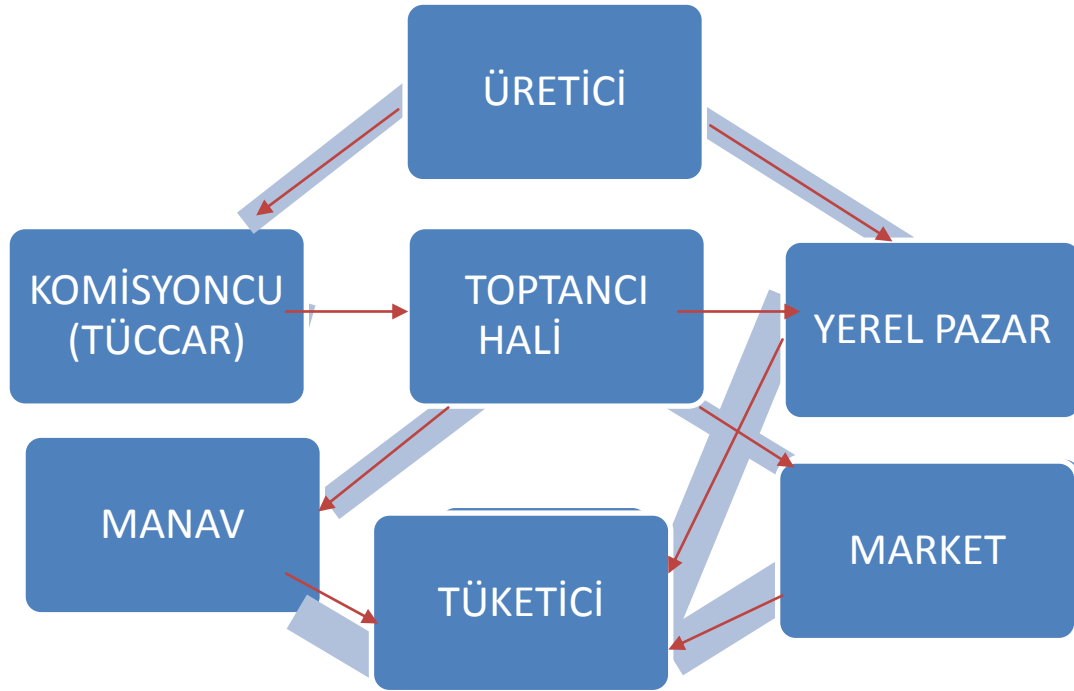
Karlılık Unsurları	Üretim Sistemi	
	Telli	Goble
Verim (kg/da)	1928.50	940.50
Üzüm Satış Fiyatı (TL/kg)	1.10	0.85
GSÜD (TL/da)	2121.35	799.42
Üretim Desteği (TL/da)	9.00	9.00
Toplam GSÜD (TL/da)	2130.35	808.42
Değişen Masraflar Toplamı (TL/da)	450.26	356.64
Sabit Masraflar Toplamı (TL/da)	416.70	159.78
Üretim Masrafları Toplamı (TL/da)	866.96	516.42
Üzüm Üretim Masrafı (TL/kg)	0.45	0.55
Brüt Kâr (TL/da)	1680.09	451.78
Net Kâr (TL/da)	1263.39	292.00
Oransal Kâr	2.46	1.57

5.21. Üzüm Pazarlama Kanalları

İncelenen işletmelerde üzümün pazarlama kanalı Şekil 5.1'de verilmiştir. Üzümün işlem gördüğü pazarlama kanallarında yer alan belli başlı araçların; yerel toplayıcılar, komisyoncu(tüccar), toptancılar, işleyiciler ve perakendeciler olduğu belirlenmiştir. Sofralık olarak üretimi yapılan üzüm, hasat zamanı bölgeye gelen hal işletmelerine (tüccar) bağda pazarlanmaktadır. Araştırma bölgesine daha çok Antalya, Konya, Ankara ve İzmir illerinden tüccarlar gelmektedir. Tüccarların üretilen üzümü, peşin ya da vadeli olarak satın alması, ürünün fiyatı ve bedelinin ödenmesi konusunda bir teminat vermemesi, her yıl üzümün pazarlanmasında pek çok sorunların yaşanmasına sebep olmaktadır.

Araştırma bölgesinde, incelenen işletmelerin bir kısmının sofralık üzümü, semt pazarlarında kendilerinin sattıkları, bir kısmının ise iç piyasanın farklı bölgelerinden gelen tüccarlara peşin ya da vadeli bir şekilde çek karşılığı verdikleri belirlenmiştir. Her yıl bölgeye farklı bölgelerden kendilerini tüccar olarak tanıtan dolandırıcıların üreticilere verdikleri çeklerin karşılıksız çıktığı, ya da paralarını çok uzun vadede alabildikleri tespit edilmiştir.

Ayrıca incelenen işletmelerde, şaraplık, sıralık ve döküntü üzümünün farklı bölgelerdeki komisyoncular adına yerel toplayıcılar tarafından alınıp, komisyoncu tarafından işleme sanayiine nakledilerek pazarlandığı tespit edilmiştir.

Şekil 5.1. Üzüm pazarlama kanalları

Tarım sektörü, kaynakların sınırlı olması, doğal koşullara önemli ölçüde bağımlı olması, ürünlerin korunması ve depolanmasının zor olması ve üreticilerin fiyat oluşumunda etkili olamamaları gibi nedenlerle üretici örgütlenmesine daha fazla ihtiyaç duymaktadır.

Bağcılık ise tarım sektörünün bir kolu olarak, tarım sektörünün sayılan tüm özelliklerini çok daha hassasiyetle hissetmektedir. Bu durum üründen

kaynaklanmaktadır. Hasadı takiben ürünün derhal pazarlanarak değerlendirilmesi gereklidir. Çünkü gecikme üründe miktar ve kalite kaybına neden olabilmektedir. Üreticinin karşı karşıya geldiği aracı kesim, pek çok üründe olduğu gibi üzüm üreticilerinin dağınık ve çok sayıda olmasının verdiği dezavantajdan faydalanabilmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi bölgedeki üzüm üretimi genellikle küçük işletmelerden sağlanmaktadır. Bu nedenle üreticiye dış pazarda talep edilen çeşit, kalite ve standartlar hakkında sürekli bilgi veren ve yönlendiren bir yapı ya da bir organizasyon oluşturulmamıştır. Üretimden tüketime kadar bu durumu organize etmek için üzüm üreticileri bir pazarlama kooperatifi veya üretici birliği çatısı altında birleşmelidir. Bölgede özellikle de üzüm konusunda oluşturulacak üzüm pazarlama bordununun hem üretici hem de iç ve dış piyasadaki tüketici talebi için yarar getireceği belirtilebilir.

5.22. İşletmelere üzüm ücretlerinin ödenmesi

Bölgede komisyoncuların işletmelere üzüm bedellerini, telli terbiye ile üretim yapan üreticilerin %94.80'ine, goble terbiye ile üretim yapan üreticilerin ise %81.82'sine zamanında ödediğini belirtmektedir (Çizelge 5.33). Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin üzümünün, kaliteli, pazarda albenisinin olması komisyoncunun peşin alımında etkili olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.33. İşletmelerin üzüm ücretlerinin ödenmesi

Tüccar üzüm satış ücretlerinizi zamanında ödüyor mu?	Üretim Sistemi			
	Telli		Goble	
	Adet	%	Adet	%
Evet	73	94.80	63	81.82
Hayır	4	5.20	14	18.18
Toplam	77	100.00	77	100.00

5.23. İşletmelerin üzüm yetiştiriciliğinde karşılaştıkları sorunlar

Telli terbiye sistemi ile üretim yapan işletmelerin karşılaştıkları problemler incelendiğinde, %58.44'ü üzüm satış fiyatının düşük olduğunu ve girdi masraflarının

yüksek olduğunu belirtmişlerdir. İşletmelerin %35.06'sı ise zirai mücadelede sorunların çözümünde yetersiz kaldıklarını, özellikle külleme, mildiyö ve salkım güvesine çözüm bulamadıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 5.34).

İncelenen goble terbiye ile üretim yapan işletmelerin ise %58.44'ünün ürünlerinin az olduğunu, pazarlama sıkıntısı çektiklerini, tüccarların düşük fiyattan ve vadeli olarak üzümlerini almak istediklerini belirtmişlerdir. İşletmecilerin, %50.65'inin de özellikle mildiyö, külleme, ölü kol hastalıkları ile salkım güvesi zararlısına zirai mücadelede çözüm bulamadıklarını, kullanılan ilaçların soruna çözüm olmadığını, belirtmişlerdir (Çizelge 5.34).

Yapılan incelemelerde, goble terbiye sistemi ile üretim yapan üreticilerin, bağlarını söküp, yerine gül maliyetlerinin çok değişken olmaması, gelirin yüksek olmasından dolayı bu üretim faaliyetini tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Genel olarak değerlendirmek gerekirse öncelikli problemin; goble terbiye ile üretimde üzüm satış fiyatlarının düşük olması, zirai mücadelede yetersiz kalınması, teknik bilgi yetersizliği ve girdilerin yüksek olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.34).

Telli terbiye ile üretim yapan işletmelerdeki öncelikli problemin; zirai mücadelede yetersiz kalınması, pazarlama sorunları ve teknik bilgi yetersizliğinden kaynaklandığı tespit edilmiştir (Çizelge 5.34).

Araştırma verilerine göre, bölge üreticisinin karşılaştığı pazarlama sorunlarının başında, fiyatların düşük ve istikrarsız oluşu gelmektedir. Bölgede üzümün ağustos, eylül aylarında olgunlaşması ve yine tüm üzüm çeşitlerinin fiyatlarının bu dönemde birbirine yakın düzeyde gerçekleşmesi, üreticinin mağduriyetine sebep olmaktadır.

Çizelge 5.34. İşletmelerin üzüm yetiştiriciliğinde karşılaştıkları problemler

Sizce üzüm yetiştiriciliğinde karşılaştığınız en önemli problem nedir?		Üretim Sistemi			
		Telli		Goble	
	Sorunun Kaynağı	Adet	%	Adet	%
Toprak işleme	Tarımsal ekipman	3	3.90	12	15.58
Zirai mücadele	Mildiyö, külleme hast.	25	32.46	32	41.55
	Salkım güvesi zar.	2	2.60	7	9.10
Budama, terbiye	Tecrübeli budama işçisi yetersizliği	15	19.50	3	3.90
Pazarlama	Yetersiz fiyat, paz. sorunl.	45	58.44	62	80.52
Diğer	Sulama imkânı teknik bilgi yetersizliği, girdilerin yüks.	23	29.87	34	44.15

* Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Hasat dönemi boyunca üzümün, diğer bölgelerde olduğu gibi çabuk bozulması, tüketim merkezlerine olan uzaklık ve uygun koşullarda korunması zorunluluğu gibi faktörler pazarlama zincirindeki aracı sayısını artırmaktadır. Fakat arz fazlalığı nedeniyle ürünün tüketiciye satış fiyatı hasat dönemde değişmemektedir. Böylece üreticinin eline geçen fiyat mutlak ve oransal olarak azalmaktadır (Işık vd., 2001).

Bölge üreticisinin karşılaştığı diğer önemli sorun, pazar garantisinin olmaması ve üretilen ürün bedelinin tahsilindeki sorunlardır. Ürünü az olan işletmecinin üzümü kaliteli olmasına karşın, tüccar ürünü yarı fiyattan satın almak istemektedir. Ayrıca işletmecinin ürünü satın alan komisyoncu, daha sonra işletmeciye tahsilat yaparken ürünün fiyatını düşürdüğü tespit edilmiştir. Ürün fiyatlarındaki dengesizlik işletmecilere sorun olmaktadır. Bölgede, Senirkent ilçesi dışında şarap fabrikası olmadığından, diğer yörelerdeki sofralık üzüm dışındaki şaraplık ve pekmezlik üzümler üreticinin elinde kalmaktadır.

Üzüm pazarlamada karşılaşılan diğer sorunlar ise pazarlama aşamasında yaşanan teknik sorunlardır. Soğuk hava depoları ve soğuk hava donanımlı araçların azlığı veya hiç bulunmaması öncelikli olan sorunlardır. Gerekli donanımına sahip taşımacılık sistemi ile birlikte soğuk hava sistemleri de üzüm pazarlamasında büyük önem taşımaktadır.

Tüccar aldığı üzümü ön soğutmaya tabi tutmak zorundadır. Üzüm, dalından kesildikten sonra saklanması zor olan ve çabuk tüketilmesi gereken yaş bir meyvedir.

Bütün bu sorunların yanı sıra, üretici sayısının çokluğu, dağınık arazi yapısı ve kooperatif şeklinde birleşmemiş olmaları, pazar ve fiyat bilgilerine sahip olmamaları, yetiştiricilik döneminin uzunluğu nedeniyle tüccar ve aracılara borçlanılması gibi etkenler, pazarlama sorunlarını tetikleyen önemli unsurlardır.

5.22. Üzüm Yetiştiriciliğinde SWOT Analizi

Bölgede yapılan araştırmada; üzüm üreticilerinden, üzüm işleyen sanayicilerden, sektörde söz sahibi olan kurum ve kuruluşlardan, akademik çalışmalardan, Türkiye’de ve dünyada sektörün durumu hakkında birçok bilgi edinilmiştir. Elde edilen bu bilgiler ışığında; üzüm yetiştiriciliğinin var olan iç ve dış etkenleri dikkate alarak, var olan güçlü yönler ve fırsatlardan en üst düzeyde yararlanmasını, tehditlerin ve zayıf yönlerin etkisini ise en aza indirecek plan ve stratejiler geliştirilmesine yönelik SWOT analizinin yapılması geleceğe yönelik çalışmalarda hedeflerin belirlenmesine önemli katkılar sağlayacaktır. Çizelge 5.35’de üzüm yetiştiriciliğine ait SWOT analizi verilmiştir.

Çizelge 5.35. Üzüm yetiştiriciliğinde SWOT analizi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
<p>1. Araştırma bölgesi ekolojik koşullar açısından üzüm yetiştiriciliğine uygun olması</p> <p>2. Geçici çeşitlere Antalya ilinden talep olması,</p> <p>3. AB ve Rusya pazarına coğrafi yakınlık,</p> <p>4. Eğirdir Meyvecilik Araştırma İstasyonu Müdürlüğü ve SDÜ Ziraat Fakültesinde Bölgede üzüm yetiştiriciliği ile ilgili çalışmaların yapılması</p>	<p>1. Bağ arazilerinin miras yoluyla parçalanması</p> <p>2. Zirai mücadelede ve verim arttırıcı önlemlerin alınmasında yetersiz kalınması</p> <p>3. Bağların bir kısmının meyilli arazilerde kurulmasından dolayı modern tarım tekniklerinin uygulanamaması</p> <p>4. Üretim maliyetlerinin yüksek olmasından dolayı üreticilerin bağıcılığı bırakması</p> <p>5. Goble terbiye sistemi ile kurulan bağlarda uygulanan sıra arası ve sıra üzeri mesafedeki düzensizliklerin, uygulanacak teknik ve kültürel işlemleri zorlaştırması, bu durumun da işçilik masraflarını artırması, verim ve kaliteyi düşürmesi</p> <p>6. Sanayici ve yetiştiriciler arasında diyalogun yetersizliği</p> <p>7. Üzüm satış fiyatının düşüklüğü</p>	<p>1. Yerel çeşitlerin fazla olması,</p> <p>2. İyi tarım uygulamalarının benimsenmesi ile üretim için gerekli önlemler alınarak yeni pazarlar bulunabilmesi,</p> <p>3. Üretici Birlikleri Kanunu'nun çıkmış olması,</p> <p>4. Yeni yatırımlar için faiz oranlarının düşmesi,</p> <p>5. Eurepgap sertifikası alımı,</p>	<p>1. Üreticilerin sermayesinin yetersiz olması,</p> <p>2. İyi tarım uygulamalarını benimseyen üreticilerin ve Eurepgap sertifikalı işletmelerin sayısının yetersiz olması</p> <p>3. Belgelendirme ücretlerinin yüksekliği,</p> <p>4. Danışmanlık hizmetlerinin gelişmemesi,</p>

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, Isparta ilinde telli terbiye (77) ve goble terbiye (77) üzüm yetiştiriciliği yapan toplam 154 tarım işletmesinden anket yöntemi ile elde edilen veriler kullanılarak, telli terbiye ve goble terbiye ile üretim yapan işletmelerin karşılaştırmalı ekonomik analizi yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıda özet olarak sunulmuştur.

- İncelenen işletmelerde ortalama aile nüfusu; telli terbiye ile üretimde 3.57, goble terbiye ile üretimde ise 4.56 kişi olduğu belirlenmiştir.
- Ortalama üzüm arazisi varlığı; telli terbiye ile üretimde 12.73 dekar, goble terbiye ile üretimde 13.49 dekar olarak hesaplanmıştır.
- İncelenen işletmelerde telli terbiye ile üretimde üzüm arazisi varlığının %92.85'inin, goble terbiye ile üretimde %10.16'sının sulama imkânına sahip olduğu tespit edilmiştir.
- İşletmelerin üzüm arazi varlığı, toplam arazi varlığı içinde telli terbiye ile üretimde %27.98, goble terbiye ile üretimde %26.86'lık pay aldığı belirlenmiştir.
- Tesis döneminde telli terbiye ile üretimde toplamda dekara ortalama 27.80 saat çekigücü, 97.70 saat işgücü, goble terbiye ile üretimde 21.29 saat çekigücü, 53.75 saat işgücü kullanıldığı belirlenmiştir.
- İşletmelerin tesis dönemi masraflar toplamı; telli terbiye ile üretimde 5971.35 TL/da, goble terbiye ile üretimde 1684.79 TL/da olarak hesaplanmıştır.
- İşletmelerin dekara üretim dönemi masraflar toplamı; telli terbiye ile üretimde 866.96 TL/da, goble terbiye ile üretimde 516.42 TL/da olarak tespit edilmiştir. Değişen masrafların üretim masrafları içindeki payı telli terbiye sistemi ile üretimde %51.96, goble terbiye sistemi ile üretimde ise %48.06 olarak saptanmıştır.
- İncelenen işletmelerde üretim döneminde kullanılan işgücü kullanımı miktarı telli terbiye ile üretimde 36.83 sa/da, goble terbiye ile üretimde ise 10.37 sa/da olarak saptanmıştır. Toplam işgücü kullanımının telli terbiye ile üretimde %32.32'sinin, goble terbiye ile üretimde ise %34.38'inin hasat döneminde kullanıldığı belirlenmiştir.

- Yalnızca işgücü masrafının üretim masrafları toplamı içinde, telli terbiye ile üretimde %22.74 (197.17 TL/da), goble terbiye ile üretimde %38.87 (200.75 TL/da) pay aldığı hesaplanmıştır.
- Dekara ortalama çekigücü kullanımı; telli terbiye ile üretimde 10.37 saat, goble terbiye ile üretimde 6.25 saat olarak tespit edilmiştir. Çekigücü kullanım masrafının, üretim masrafları toplamı içinde telli terbiye ile üretimde %9.24 (80.11 TL/da), goble terbiye ile üretimde %12.23 (63.17 TL/da) pay aldığı saptanmıştır.
- Üzüm verimi; telli terbiye ile üretimde 1928.50 kg/da, goble terbiye ile üretimde 940.50 kg/da olarak hesaplanmıştır.
- Üzüm üretim masrafı; telli terbiye ile üretimde 0.45 TL/kg, goble terbiye ile üretimde 0.55 TL/kg olarak belirlenmiştir.
- İncelenen işletmelerin dekara düşen GSÜD toplamı; telli terbiye ile üretimde 2121.35 TL, goble terbiye ile üretimde 799.42 TL olarak hesaplanmıştır.
- Bölgede telli terbiye ile üretilen üzüm çeşitlerinin satış fiyatı ortalama 1.10 TL, goble terbiye ile üretimde ortalama 0.85 TL olduğu, üzüm satış fiyatının telli terbiye ile üretimde goble terbiye ile üretime göre yaklaşık %85 daha fazla olduğu saptanmıştır.
- Dekara düşen ortalama brüt kâr; telli terbiye ile üretimde 1680.09 TL, goble terbiye ile üretimde 451.78 TL olarak hesaplanmıştır.
- Dekara düşen ortalama net kâr; telli terbiye ile üretimde 1263.39 TL, goble terbiye ile üretimde 292.00 TL olarak hesaplanmıştır.
- Oransal kâr; telli terbiye ile üretimde 2.46, goble terbiye ile üretimde 1.57 olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda telli terbiye ile üzüm üretiminin goble terbiye ile üzüm üretimine göre karlılık göstergelerine göre daha avantajlı olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgular ışığında aşağıda bazı öneriler sunulmuştur:

- Isparta Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Eğirdir Meyvecilik Araştırma İstasyonu ve Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesinin ortak işbirliği ile araştırma bölgesinde telli terbiye sistemi ile üretimin yaygınlaşması için gerekli yayım ve tanıtım faaliyetlerinin yapılması gerekmektedir.

- Daha verimli ve kaliteli bir üretim için üretim tekniği konusunda üreticilerin özellikle Isparta Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü teknik elemanları tarafından eğitilmesi sağlanmalıdır.
- Üreticiler entegre mücadele ve iyi tarım uygulamaları konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir.
- Pazar isteklerine uygun çeşitlerin bölgede yaygınlaştırılması için tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilmelidir.
- Bölgede ürünlerin daha iyi değerlendirilmesi için üzüm işleme sanayinin kurulması teşvik edilmelidir.
- Üzüm üreticilerinin üretim ve pazarlama konusunda karşılaştıkları sorunları daha kolay aşabilmeleri için birlik veya kooperatif çatısı altında örgütlenmeleri teşvik edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, Y., ÇELİK, H., 1986. Bağcılık Potansiyelinin Geliştirilmesi. Güneydoğu Anadolu Projesi.
- Ağaoğlu, Y.S., 1999. Bilimsel ve Uygulamalı Bağcılık (Asma Biyolojisi). Kavaklıdere Eğitim Yayınları No: 1, Ankara.
- Artukoğlu, M.M., 1990. Ege Bölgesinde Seçilmiş Bir Grup Bağcılık İşletmesinin Ekonomik Analizi, E.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, 27(1): 1-9, İzmir.
- Babalık, Z., Çetin, E.S., Hallaçtürk, F., Göktürkbaydar, N., 2013. Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi, 6 (1): 101-106.
- Bahar, E., Korkutal, İ., Kök, D., 2006. Türkiye Bağcılığının Son Yıllardaki Gelişiminde Görülen Başlıca Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 7(1): 65-69, Tekirdağ.
- Bahar, E., Kubaş, A., Doğan, İ., Denizli, Ö., Güzeycan, B., 1998. Bağ Alanlarındaki Azalma Nedenleri ve Başlıca Bağcılık Sorunları; Tekirdağ Merkez İlçe Örneği. 4. Bağcılık Sempozyumu, 20-23 Ekim, 368-372s, Yalova.
- Bayramoğlu, Z., Gündoğmuş, E., Çelik Y., 2010. Ankara İli Kalecik İlçesinde Sofralık ve Şaraplık Üzüm Üretiminin Karlılık Analizi Üzerine Bir Araştırma. Tarım Ekonomisi Dergisi, 16(1), 25-31, Ankara.
- Cebeci, N.C., Yener, H., Aydın, Ş., 2010. Alaşehir Yöresi Bağ İşletmelerinin Pazarlama ve Örgütlenme Durumu Üzerine Bir Araştırma. Celal Bayar Üniversitesi, Soma Meslek Yüksekokulu Teknik Bilimler Dergisi, 2(13), 37-46, Manisa.
- Conradie, B., Cookson, G., Thirtle, C., 2006. Efficiency and Farm Size in Western Cape Grape Production: Pooling Small Datasets. South African Journal of Economics, 74 (2): 334-343.
- Çelik, H., Ağaoğlu, Y.S., Fidan, Y., Marasallı, B., Söylemezoğlu, G., 1998. Genel Bağcılık. Sunfidan AŞ, Mesleki Kitaplar Serisi: 1, 253s, Ankara.
- Çelik, H., Çelik, S., Kunter, B.M., Söylemezoğlu, G., Boz, Y., Özer, C., Atak, A., 2005. Bağcılıkta Gelişme ve Üretim Hedefleri, VI. Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi , 3-7 Ocak 2005, 565-568, Ankara.
- Çelik, S. 1998. Bağcılık (Ampeloloji), Trakya Üniv. Ziraat Fak. Bahçe Bit. Böl., Cilt-1, sayfa:426, Tekirdağ.

- Çoban, H., Kara, S., Kısmalı, İ., 2001. Alaşehir ve Buldan İlçelerinde Mevcut Bağ İşletmelerinin Yapısının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 38(1): 17-24, İzmir.
- Dağlıoğlu, E., 2005. Kilis İli Merkez İlçede Üzüm Yetiştiren İşletmelerin Ekonomik Analizi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 83s, Ankara.
- DİE, 1996. İstatistik Göstergeler 1923-1995. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. Yayın Numarası: 1883. Ankara.
- Downey, M.O., Harvey, J.S., Robinson, S.P., 2004. The effect of bunch shading on berry development and flavonoid accumulation in Shiraz grapes. Australian Grape and Wine Research 10, 55-73.
- Dry, P.R. 2000. Canopy management for fruitfulness. Australian Journal of Grape and Wine Research 6, 109-115.
- Duran, M., 2003. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi. <http://www.tgdf.org.tr/turkce/tgdfraporlari/igmkuruuzum.pdf> Erişim Tarihi: 14.05.2012.
- EİB, 2010. Ege İhracatçı Birlikleri Bilgi Notu; Sultaniye Cinsi Sofralık Üzüm İhracatının Değerlendirilmesi.
- Ergenoğlu, F., Tangolar, S., 2000. Bağcılık İçin Pratik Bilgiler. TÜBİTAK, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu. TARP, Türkiye Tarımsal Araştırma Projesi Yayınları. Adana.
- Ergenoğlu, F., Tangolar, S., Gök, S., Büyüktaş N., Orhan, E., 1998. Bazı Softalık Üzüm Çeşitlerinin Farklı Zamanlarda Plastik Örtü Altına Alınmasının Verim ve Kalite Üzerine Etkileri. TÜBİTAK, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu. TARP, Türkiye Tarımsal Araştırma Projesi Yayınları. 23(4):899-908.
- FAO, 2013. FAO (Food and Agriculture Organisation). <http://faostat.fao.org>. Erişim Tarihi: 04.07.2013.
- Fidan, N., 1997. Kalecik İlçesinde Bağcılığa Yer Veren Tarım İşletmelerinin Ekonomik Yapısı ve Tarımsal Gelirin Tespiti Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Gargın, S., İşçi, B., 2011. Göller Bölgesinde Yetiştirilen Bazı Yöresel Üzüm Çeşitlerinin Özellikleri. 1. Ulusal Sarıgöl İlçesi ve Değerleri Sempozyumu, 17-19 Şubat 2011, Sarıgöl.

- Garova Vineyards, 2010. Erişim Tarihi: 15.06.2013. <http://www.bodrubaglari.com>.
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2012 Yılı İstatistikleri. <http://www.tarim.gov.tr>. Erişim Tarihi: 09.08.2013.
- Gücüyen, A., 2007. Manisa İli ve Çevresinde Bağcılıkta Mekanizasyon Durumu, Sorunları ve İyi Tarım Uygulamalarına Yönelik Çözüm Önerileri, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- GTB, 2013. T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2012 Yılı Çekirdeksiz Kuru Üzüm Raporu.
- Haydaroğlu, A., H. Çelik, 1999. Ankara, Kırıkkale ve Kırşehir İllerinde Modern Bağcılık İle İlgili Gelişmeler. Türkiye III. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi Bildirileri, 988-992s, 14-17 Eylül 1999, Kızılcahamam / Ankara.
- Işık, A., 1996. İşletme özelliklerine Uygun Traktör Seçimine Yönelik Uzman Sistem Geliştirilmesi Üzerinde Bir Araştırma. 6. Uluslararası Tarımsal Mekanizasyon ve Enerji Kongresi, Ankara, 302-314.
- Işık, H., Delice, N. Y., Özer, C., 2001. Sofralık Üzüm Çeşitlerinin Marmara Bölgesi Koşullarında Biyoekolojik Uyumu ile Muhafaza ve Pazarlama Sorunları Üzerine Araştırmalar. Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü Sonuç Raporu, Tekirdağ.
- ITC, 2012. Calculations Based on Un Comtrade statistics,
- İGM, 2012. İhracat Genel Müdürlüğü. <http://www.ekonomi.gov.tr>. Erişim Tarihi: 25.05.2012.
- Kenanoğlu, B. Z., Miran, B., 2006. Manisa ve İzmir İllerinde Geleneksel ve Organik Çekirdeksiz Kuru Üzümün Karşılaştırmalı Ekonomik Analizi. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 3(3):285-295, Tekirdağ.
- Korkutal, İ., Bahar, E., Erkan, H.A., 2009. Edirne İli Uzunköprü İlçesi Yeniköy Beldesi Bağcılık Yapısının İncelenmesi. Trakya Üniversitesi Journal of Natural Sciences, 10(2):179-187.
- Köse, B., Çelik, H., Onur B., 2011. Merzifon İlçesi Bağcılığı ve Geliştirilmesi İçin Yapılan Çalışmalar. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Zir. Fak. Dergisi, 26(2): 169-175.
- Lokman Hekim web sayfası; www.lokman-hekim.com/kuruuzum.htm. Erişim Tarihi: 21.05.2012.

- Oraman, M. N., 1970. Bağcılık Tekniği I. A U. Zir. Fak. Yayın No: 415, Ankara. 240.
- Özden, Ç., 2008. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi. <http://www.tgdf.org.tr/turkce/tgdfraporlari/igmkuruuzum.pdf> Erişim Tarihi: 14.05.2012.
- Özkan, B., Uzun, H. İ., Elidemir, A. Y., Bayır, A., Karadeniz, C. F., 2005. Örtüaltı ve Açıkta Üzüm Üretiminin Ekonomik Analizi. Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 18(1): 77-85s, Ankara.
- Öztürk, H. 1996. Sofralık Üzüm Çeşitleri ve Adaptasyonu. Yayın no:61. Bağcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü-Manisa.
- Poni, S., Magnanini, E., Bernizzoni, F., 2003. Degree of correlation between total light interception and whole-canopy net CO₂ exchange rate in two grapevine growth systems. Australian Journal of Grape and Wine Research 9, 2-11.
- Rehber, E., Tipi, T., 2005. Tarımsal İşletmecilik ve Planlama. Uludağ Üniversitesi Yayınları, Yayın No:2.05-049-0425, Bursa.
- Resmi Gazete, 2010. Tarihi: 07.12.2010, Sayısı: 27778.
- Sökmen, A., 2005. Gaziantep İli İslahıye İlçesinde Bünyesinde Pazara Yönelik Bağcılığa Yer Veren Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi. Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 97s, Ankara.
- STB, 2010. T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü, Üzüm Raporu.
- TAGEM, 2011. Bağ Entegre Mücadele Teknik Talimatı. T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, Bitki Sağlığı Araştırmaları Daire Başkanlığı, Ankara.
- TARİŞ, 2011. İncir, Üzüm, Pamuk ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri. http://www.taris.com.tr/index_u.htm. Erişim Tarihi: 10.05.2012.
- Taşdelen, N., 2006. AB Sürecinde Türk Tarım Sektörünün Yapılanması ve Sektör Örneği: (Üzüm). Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 253s, Manisa.
- Taşkaya, B., 2005. Kuru Üzüm Tarımsal Ekonomi ve Araştırma Enstitüsü Yayınları 3(7), Ankara.
- TEAE, 2001. Türkiye’de Bazı Bölgeler İçin Önemli Ürünlerde Girdi Kullanımı ve Üretim Maliyetleri. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü. Proje Raporu. Yayın No: 64, Ankara.

- TÜİK, 2012. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). <http://www.tuik.gov.tr> Erişim Tarihi: 14.05.2013.
- TZOB, 2011. İzmit Ziraat Odası Başkanlığı. Üzüm Raporu. <http://www.izmitziraat.org/>. Erişim Tarihi: 15.05.2012.
- Uyak C., Doğan A., Kazankaya A., 2011. Siirt İli Bağcılığının Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi, 21(3): 225-234.
- Uysal H., 2007. Ege Bölgesinde Dışsatıma Yönelik Sofralık Üzüm Üretim ve Pazarlama Olanaklarının Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Bornova/İzmir.
- Uzun, İ., 2003. Bağcılık. Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü. http://www.sarapoburu.com/bagcilik_el_kitabi.pdf. Erişim Tarihi: 15.05.2012.
- Yener, H., Aydın, Ş., Cebeci, N. 2008. Alaşehir Yöresinde Bağ İşletmelerinin Yapısal Özellikleri ve Bazı Kültür İşlemlerinin Uygulama Durumları Üzerine Bir Araştırma. Soma Meslek Yüksekokulu Teknik Bilimler Dergisi. 10(2) 44-52, Soma.
- Yıldırım, F.E., 2010. Türkiye'de Bağ Alanlarının Coğrafi Dağılışı ve Üzüm Üretimi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya (Türkiye Coğrafyası) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 244s, Ankara.
- Yılmaz, N., 2006. Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk Bağcılık Sektörünün Durumu. Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 162s, Kırıkkale.

EKLER

EK A. Anket Örneği

EK B. Üzüm Tesis Dönemi Anket Formu Örneği

EK C. Telli ve Goble Terbiye Sistemine Göre Kurulmuş Bağ Resimleri

EK A. Anket Örneği

S.D.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü
Bağıcılıkta Telli ve Goble Terbiye Sistemlerinin Ekonomik Yönden
Karşılaştırılması: Isparta İli Örneği Anket Formu

İl : İlçe : Köy :

Anket No : Tarih :

Anketör:

1. İşletmenin Nüfus ve Eğitim Durumu

No	Cinsiyeti	Yaşı	Eğitim Durumu

2. İşletmenin Üzüm Arazisi Varlığı

Parsel No	Alanı (da)	Arazi Nevi (sulu/kuru)	Mülkiyeti (Mülk,kira, ortak)	Arazinin omca ile birlikte değeri	Arazinin çıplak değeri	Kira ise kira bedeli

3. İşletmenin Üzüm Üretim Miktarı

	Çeşit	Kapladığı alan (da)	Omca sayısı (adet)	Ortalama verim (kg/omca)	Bağın yaşı	Dikim aralığı	Fiyat (kg/TL)
Sofralık çekirdekli							
Kuru çekirdekli							
Sofralık çekirdeksiz							
Kuru çekirdeksiz							
Şaraplık							

4. İşletmenin Üzüm Dışındaki Arazi Varlığı

Parsel No	Alanı (da)	Yetiştirilen ürün	Arazi Nevi (sulu/kuru)	Mülkiyeti (Mülk,kira, ortak)

5. Ara Sürüm

Yapılan İşlem	İşlem Tarihi	Kullanılan Ekipman	Kullanılan Çekigücü		Kullanılan İşgücü (Aile)		Kullanılan İşgücü (Yabancı)	
			saat	Ücret	saat	Ücret*	saat	Ücret
Derin sürüm								
İkileme								
üçleme								

* Yabancı işçiler için ödenen ücret dikkate alınacaktır.

6. Gübre ve Gübreleme

Gübre Çeşidi	Gübre Miktarı	Gübre Fiyatı	İşlem Tarihi	Kullanılan Ekipman	Kullanılan Çekigücü		Kullanılan İşgücü (Aile)		Kullanılan İşgücü (Yabancı)	
					saat	Ücret	saat	Ücret*	saat	Ücret

* Yabancı işçiler için ödenen ücret dikkate alınacaktır.

7. İlaç ve İlaçlama

İlaç adı	Kullanım Amacı	İlaç Miktarı	İlaç Fiyatı	İşlem Tarihi	Kullanılan Ekipman	Kullanılan Çekigücü		Kullanılan İşgücü (Aile)		Kullanılan İşgücü (Yab.)	
						saat	Ücret	saat	Ücret*	saat	Ücret

* Yabancı işçiler için ödenen ücret dikkate alınacaktır.

8. Budama

	İşlem Tarihi	Kullanılan İşgücü (Aile)		Kullanılan İşgücü (Yabancı)	
		saat	Ücret*	saat	Ücret

* Yabancı işçiler için ödenen ücret dikkate alınacaktır.

9. Çapalama

Yapılan İşlem	İşlem Tarihi	Kullanılan Ekipman	Kullanılan Çekigücü		Kullanılan İşgücü (Aile)		Kullanılan İşgücü (Yabancı)	
			saat	Ücret	saat	Ücret*	saat	Ücret
1. Çapa								
2. Çapa								
3. Çapa								

* Yabancı işçiler için ödenen ücret dikkate alınacaktır.

10. Sulama

Sulama Şekli	Sulama Tarihi	Sulama Sayısı	Su Bedeli	Sulama sistemi	Kullanılan Çekigücü		Kullanılan İşgücü (Aile)		Kullanılan İşgücü (Yabancı)	
					saat	Ücret	saat	Ücret*	saat	Ücret
Sulama										

Sulama Tarihi: Hangi aylar arasında sulandığı belirtilecek

11. Hasat

Yapılan İşlem	İşlem Tarihi	Kullanılan Ekipman	Kullanılan İşgücü (Aile)		Kullanılan İşgücü (Yabancı)	
			Saat/gün	Ücret*	Saat/gün	Ücret
Hasat						

* Yabancı işçiler için ödenen ücret dikkate alınacaktır

12. Nakliye

Yapılan İşlem	İşlem Tarihi	Kullanılan Ekipman	Kullanılan Çekigücü		Kullanılan İşgücü (Aile)		Kullanılan İşgücü (Yabancı)	
			saat	Ücret	saat	Ücret*	saat	Ücret

* Yabancı işçiler için ödenen ücret dikkate alınacaktır

13. Pazarlama Kanalları ve Şekli

Ürünler	Kime Satıldığı	Öz Tüketime Ayrılan Miktar	Satılan Miktar	Ürün Bedelinin Ödenme Şekli	Vadeli ise Ürün Bedelinin Ödenme Zamanı
S.Üzüm					
Ş.Üzüm					
Kur.Üzüm					
Pekmez vd.					

14. Üzüme Yönelik Devletten Aldığınız Destekler

	Alıyorum	Alıyor ise miktarı (TL)	Almıyorum	Haberim yok
Mazot ve gübre desteği				
Toprak analizi desteği				
İyi tarım uygulamaları desteği				
Sertifikalı fidan kullanımı desteği				
Diğer (varsa belirtiniz)				

15. Diğer Giderler

	Miktar	Birim Fiyatı	Tutar (TL)
Sertifikasyon Bedeli			
Toprak Analizi			
Vergi			
kasa			
Diğer (belirtiniz)			

16. İşletmeci İle İlgili Bilgiler

1. Kaç yıldan beri tarımsal faaliyette bulunuyorsunuz?
2. Kaç yıldan beri üzüm üretimi ile uğraşıyorsunuz?
3. Üzüm üretimi konusunda eğitim aldınız mı?	() Evet
4. Evet ise nereden ve ne zaman?	
5. Ne tip üzüm yetiştiriciliği yapıyorsunuz?	1) Çekirdekli kuru 2) Çekirdekli sofralık 3) Çekirdeksiz kuru 4) Çekirdeksiz sofralık 5) Şaraplık
6. İşletmesinde kayıt tutuyor mu?	() Hayır () Evet
7. Kayıt tutuyorsa şekli ve süresi?	
8. Kayıt tutma amaçları ?	
9. Tarım dışı iş yapıyor musunuz?	() Evet
10. Evet ise ne işi ile uğraşıyorsunuz?	Geliri:.....
11. Bilgisayarınız var mı? Kullanabiliyor musunuz?	() Evet () Hayır () Evet () Hayır
12. İnternetiniz var mı? Kullanım amacı	() Evet () Hayır
13. Sigortalı mısınız?	() Evet () Hayır
14. Sigortalı iseniz türü	()Bağkur ()Tarım ()Özel ()İsteğe ()SSK bağlı

17. İşletme İle İlgili Bilgiler

15. Bağınız için <u>yaprak analizi</u> yaptırdınız mı?	☐ Evet ☐ Hayır
16. Toprak analizi yaptırdınız mı?	☐ Evet ☐ Hayır
17. Toprak ve yaprak analizi sonuçlarına göre mi gübre uygulaması yapıyorsunuz?	☐ Evet ☐ Hayır
18. Bağınızın bakımı ile ilgili özel danışmanınız var mı?	☐ Evet, firma ☐ Evet, ücretli ☐ Hayır, yok
19. Entegre Mücadele Yönetimi kavramını duydunuz mu?	() Evet () Hayır
20. Üzüm yetiştiriciliğinde entegre mücadele yöntemlerini uyguluyor musunuz?	() Evet () Hayır
21. İyi Tarım kavramını duydunuz mu?	() Evet () Hayır
22. Üzüm yetiştiriciliğinde İyi Tarım Uygulaması sertifikanız var mı?	() Evet () Hayır
23. Üzüm yetiştiriciliğinde İyi Tarım Uygulaması süresi	
24. Tarımsal fuarlara katılıyormusunuz?	() Evet () Hayır
25. Bağda çelikleri,	1) Kendim çoğaltıyorum 2) Satın alıyorum, Çelik fiyatıTL/adet
26. Üzüm üretiminde karşılaştığınız teknik sorunlar nelerdir?	
27. Üzüm üretiminde karşılaştığınız ekonomik sorunlar nelerdir?	

EK B. Üzüm Tesis Dönemi Anket Formu Örneği

**S.D.Ü. ZİRAAT FAKÜLTESİ TARIM EKONOMİSİ BÖLÜMÜ
İSPARTA İLİNDE ÜZÜM TESİS DÖNEMİ ANKET FORMU**

ANKET UYGULAYAN :

ANKET TARİHİ :

İL :

İLÇE :

KÖY :

İŞLETME GENİŞLİĞİ :

İSPARTA

2013

Çizelge Ek B.1. Üzüm üretim faaliyetinde kullanılan fiziki üretim girdileri (tesis dönemi)

Üretim İşlemleri	İşlem Tarihi	Kullanılan İşgücü ve Çekigücü				Kullanılan Ekipmanlar	Kullanılan Materyal				Masraflar Toplamı (TL)
		İşgücü		Çekigücü			Cinsi	Miktarı Kg-adet	Birim Fiyat TL/kg	Tutar TL	
		Saat	Tutar (TL)	Saat	Tutar (TL)						
TOPRAK HAZIRLIĞI+BAKIM(1.Y)											
Derin sürüm											
Gübreleme											
Dikim yeri işaretleme ve çukur açma											
Dikim ve cansuyu											
Herek dikme ve bağlama											
Karık açma											
Sulama											
Diğer											
Diğer											
BAKIM (2. yıl)											
Gübreleme											
Sulama											
İlaçlama											
Çanak açma ve çapalama											
Ara sürüm											
Budanma											
Diğer											

Üzüm Bağı Genişliği:.....da

EK C. Telli ve Goble Terbiye Sistemine Göre Kurulmuş Bağ Resimleri

Telli Terbiye Sistemine Göre Kurulmuş Bir Bağ Tesisi

Telli Terbiye Sistemine Göre Kurulmuş Bir Bağ Tesisi

Goble Terbiye Sistemine Göre Kurulmuş Bir Bağ Tesisi

Goble Terbiye Sistemine Göre Kurulmuş Bir Bağ Tesisi

Goble Terbiye Sistemine Göre Kurulmuş Bir Bağ Tesisi

Goble Terbiye Sistemine Göre Kurulmuş Bir Bağ Tesisi

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Hasan TAŞKIN

Doğum Yeri ve Yılı : Uşak, 1974

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lise : Isparta Teknik Lisesi 1989–1992

Lisans : TÜ, Ziraat Fakültesi
Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü, 1998

Yüksek Lisans : SDÜ, Ziraat Fakültesi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 2011-

Çalıştığı Kurumlar : Isparta Gönen İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü
Ziraat Mühendisi 2004– (halen)